

ГОДИНА ХVIII.

15. АПРИЛ 1930.

БРОЈ 8

Заведено у инвентар Библиотеке
Српског народног позоришта
под бр. 454

194 год.

Београдска градска библиотека

ОПШТИНСКЕ НОВИНЕ

СЛУЖБЕНИ ОРГАН
ОПШТИНЕ ГРАДА БЕОГРАДА

ШТАМПАРНЯ „ЈЕДИНСТВО“ — КОСМАЈСКА УЛИЦА № 16

САДРЖАЈ

Смрт и сахрана Патријарха Димитрија — — — —	385
Београд и индустрија — Владислав Миденковић, новинар — — — — —	390
Комунално-технички проблеми: Политика зеленила и градских паркова Београда — Бранко Максимовић, архитект — — — — —	392
Хлеб и његове цене — Д-р Свет. Стевановић, новинар — — — — —	398
Таксе Општине Београдске — Драг. О. Новаковић, шеф таксено-привредног Отсека О.Г.Б. — — — — —	402
Деца као носиоци будуће културе — Д-р Марија Илић — — — — —	405
Београд са здравственог гледишта почетком овога века — Проф. Д-р М. Јовановић-Батут — — — — —	417
Стална изложба хигијенских станови у Прагу — Манојло Петровић, новинар — — — — —	422
Београд у XVIII веку — Јован Ђорђевић, проф. историје — — — — —	424
<i>Историјски фељтон:</i>	
Из последњих година власти полумесеца у београдској тврђави — Манојло Озераовић — — — — —	427
<i>Јавна говорница:</i>	
Наши будевари — Милорад Марковић, пуковник у пензији — — — — —	432
Комуналне зајимљивости — — — — —	435

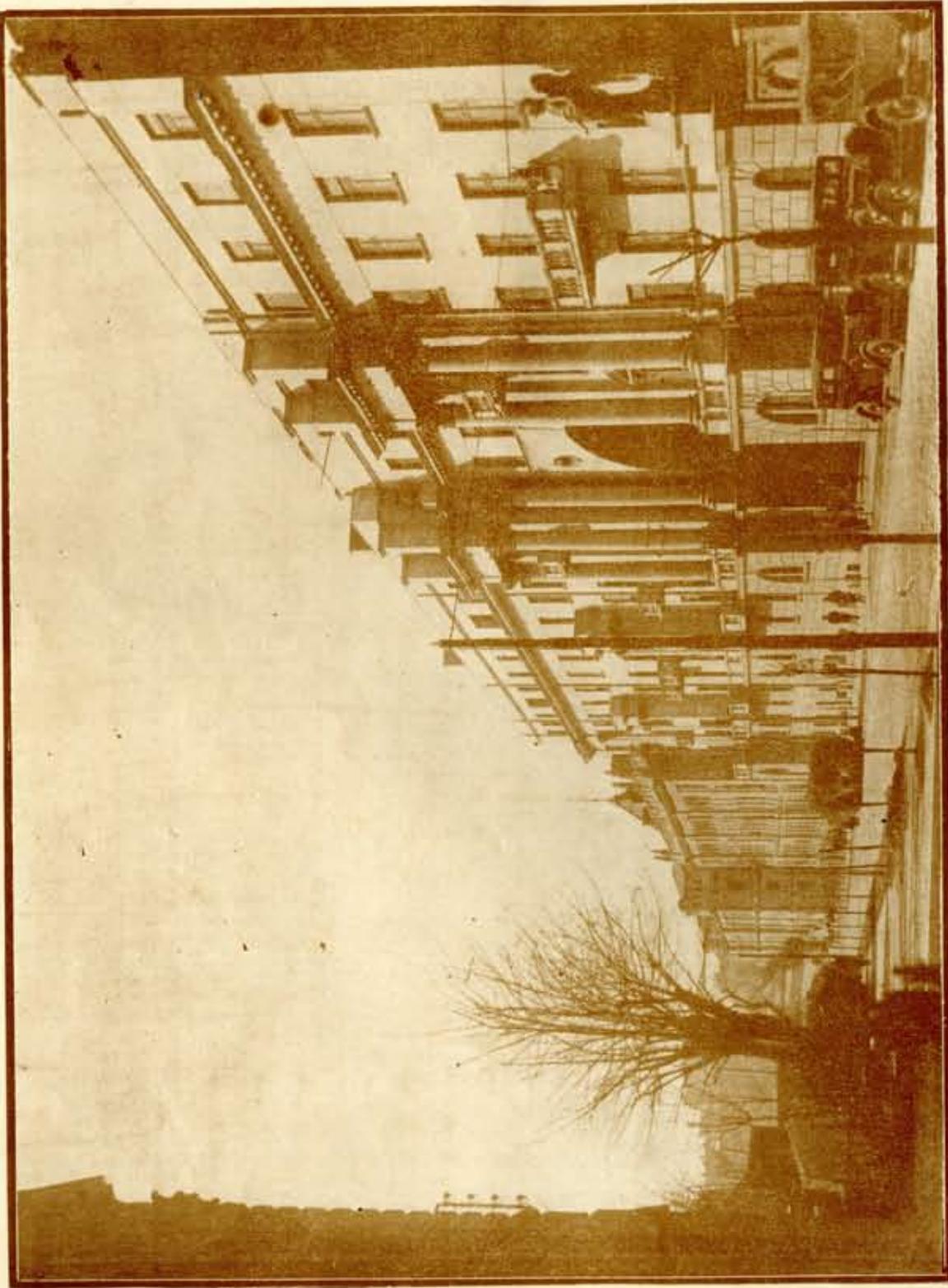
СЛУЖБЕНИ ДЕО:

<i>Рад општинског Одбора:</i>	
Записник седнице од 21. фебруара 1930. г. — — — —	437
Записник седнице од 14. марта 1930. год. — — — —	443
Преглед рада таксено-привредног отсека у 1929. год.	448
Службени вести — — — — —	452
Списак одобрених планова — — — — —	457
<i>Службени огласи.</i>	
<i>Приватни огласи.</i>	

Културно
наслеђе
Србије

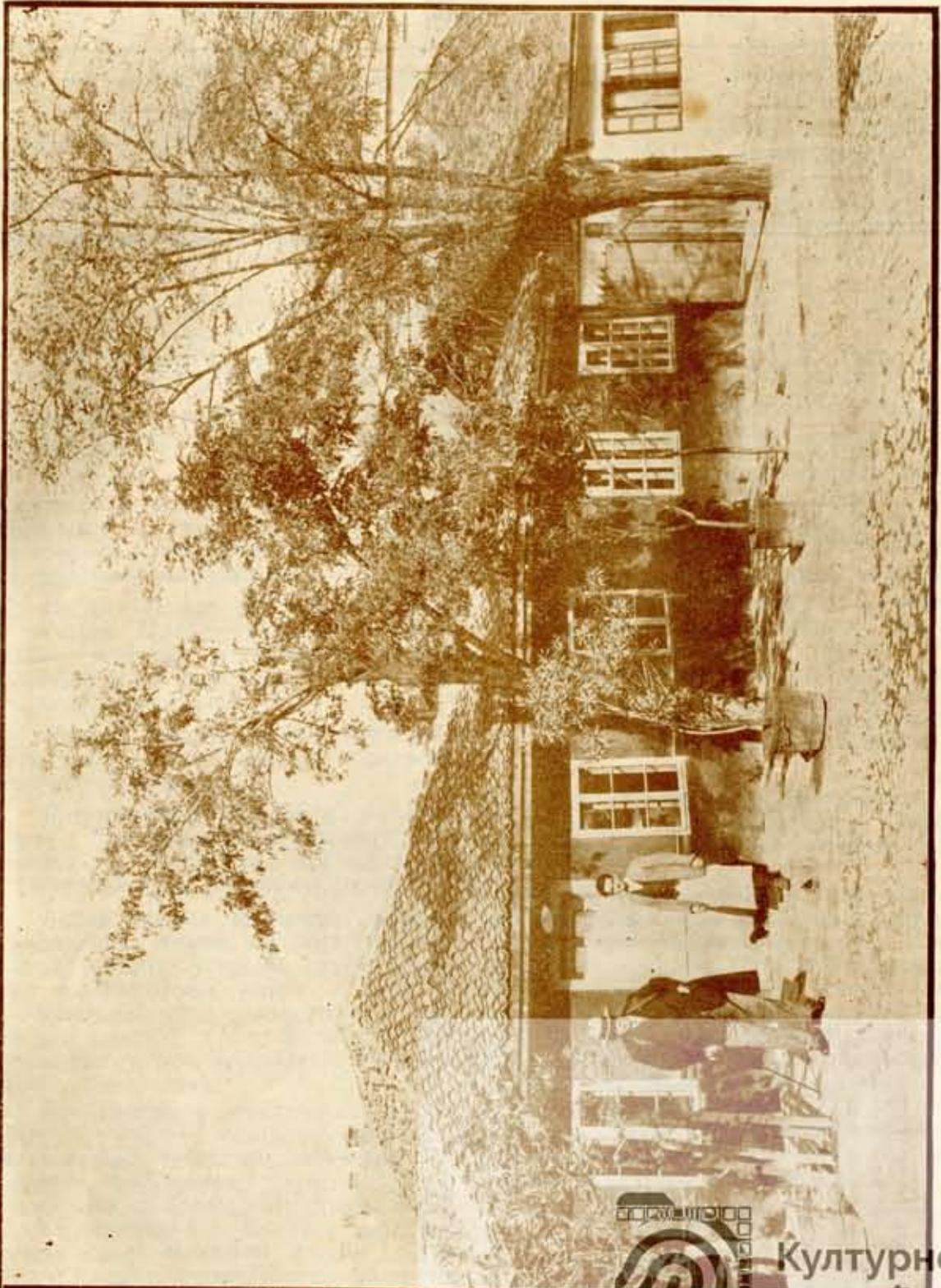
НОВИ БЕОГРАД

Улица Зринског: Официрски станови

Фото-снимак г. Сл. Беочин.

СТАРИ БЕОГРАД

Скадарлија: „Три шешира“

Фото-снимак г. Сл. Беочин.

Културно
наслеђе
Србије

ОПШТИНСКЕ НОВИНЕ

СЛУЖБЕНИ ОРГАН ОПШТИНЕ ГРДА БЕОГРАДА

Излази двапут месечно

Београд, 15. априла 1930.

Год. XLVIII — Број 8

Годишња претплата 150.— дин.
На попа године . . . 80.— дин.
На три месеца . . . 45.— дин.

Уредник:
Слободан Ж. Видаковић
референт за штампу О. Г. Б.

Претплату слати упутницом
администрацији:
Таксени Одсек О. Г. Б.
Југовићева улица број 1.

СМРТ И САХРАНА ПАТРИЈАРХА ДИМИТРИЈА

— У име Београда са понојним главаром православне цркве опро-
стио се г. Д-р М. Стојадиновић, потпредседник Општине Београдске —

6. априла ов. год. умро је поглавар
Српске Православне цркве Патријарх
Димитрије. Београд, као и цела земља,
са дубоким болом примио је вест о смр-
ти Оца свога православља.

Са исто толико неприк rivеног бола
и пијетета Београд, званични и незва-
нични, испратио је посмртне остатке
Патријарха до манастира Раковице, где
је Патријах сахрањен.

Највеће почести, које се могу ука-
зати, указане су при спроводу и сахрани
почившег Патријарха.

Погреб је био 10. о. м. На погребу,
опелу у Саб. Цркви као и спроводу, учес-
товали су Њ. В. Краљ и Краљица са
Кнезом Павлом и Књегињом Олгом.

Поред учешћа краљевске Владе и
представника Војске, генералитета, нај-
виших државних установа, науке, цркве-
них веледостојника наших и страних,
дипломатског кора, представника бео-
градске општине, у погребу је спонтано
учествовала и цела престоница, хиљаде и
хиљаде Београђана.

По завршеном опелу у Саборној
Цркви, на коме су чинодејствовали два-
десет и шест архијереја, са Светим по-
којником при спроводу оправстили су се
у име Српске Православне Цркве црно-
горски митрополит г. Дожић, у име Кра-
љевске Владе Министар Правде г. Д-р
Милан Сршић, у име свештенства прота
г. Миливоје Петровић.

У име Београда и његовог грађан-
ства оправсто се са покојним главарем
наше православне цркве г. Д-р Милослав

Стојадиновић, потпредседник Општине
Београдске. „Општинске Новине“ као ор-
ган Београда доносе овај говор пред-
ставника Београда и његове општине.

Пред отвореним гробом, у Раковици,
пре спуштања говорили су г.г. прота Ни-
кола Божић, Д-р Штрандман, представ-
ник Руске емиграције, г. Милан Ђ. Радо-
сављевић, претседник удружења резерв-
них официра и Ратника, г-ђа Мара Триф-
ковић, претседница Народне Женске За-
једнице и архимандрит Студенице г. Вик-
тор.

Г. Д-р Милослав Стојадиновић, који
се оправсто у име Београда са почившим
Патријархом, рекао је у главном ово:

Осећај тешког, дубоког бола обузeo је
цео наш православни народ који искрено и
са њему својственом побожношћу оплакујe
смрт свога великане, Патријарха Димитрија,
Првог Патријарха уједињене српске Право-
славне цркве у недељивој Краљевини Југосла-
вији. Та жалост православља за својим архи-
пастиром спољни је знак моралних и других
преимућстава народа у оцени вредности сво-
јих великане, али тако исто она је знак и по-
божности народне која се излива широм целе
наше отаџбине, допирући далеко преко њених
граница, свуда где живи православље.

Данас, када се тело великог Патријарха
предаје земљи, спонтано оживљује дух по-
божности народа у свој својој лепоти и слива
се у један колективни осећај народног бола.
То показује надмоћност духа над телом, оно-
га духа који је био оличен у српском Патри-
јарху и православној вери која у њему губи
свога најјачег представника.

Културно
наслеђе
Србије

Дуг је био век који је проживео представник српског православља, велики су његови напори и борбе, а још су већа дела која красе његов живот, испуњен плодним прегнућима, жилавошћу расног духа који је у њему

Њ. В. Краљ иза ковчега поч. Патријарха
Димитрија.

нашао најјачи изражaj и беспрекидним стварањем, чији је сјај у толико привлачнији у колико је то деловање праћено урођеном скромношћу једног у истини народног человека.

Културно
наслеђе
Србије

Г. др Милошав Стојадиновић опрашта се са поч. поглаваром Православља у име Београда и његовог грађанства

Поникао из једне скромне и сироте породице Патријарх Димитрија очувао је традиционалну радљивост и повученост човека ствараоца кроз цео живот. Приликом свог избора за Патријарха, он је уздигнута чела рекао и са топлом искренешћу којом се увек одликовао, да захваљује провиђењу што га је из скромног занатлиског дома довело на престо древних Патријарха. Његов пут постепеног дизања од скромног ученика једне сироте занатлиске породице до црквеног престола показује и све величину човека, чији живот, посматран и са те стране, пружа светао пример самостваралаштва. Све што је имао он је сам постигао, а то му је и стварало популарност код народа без обзира на стаљешко и друго припадништво. Ове непрегледне масе народа које се данас тискају да своме Патријарху кажу последње збогом покazuju најбоље колико је велика љубав према њему и како тешко пада губитак за који с правом смемо рећи да се осећа и код наше браће других вероисповести. Јер, благенопочивши Патријарх Димитрије, поред својих несрavnjenih врлина у борби за српство и православље био је сав прожет вером у победу идеје нашег народног јединства, залажући се и сам целим својим бићем за ту велику идеју, која је у њему имала верног тумача и браноца. И не само да се његов утицај испољавао на тој страни часне и увек доследне одбране југословенске мисли него је он, тако исто, био у најјачој мери агилан и на пољу општег срећивања свих односа у друштву и држави.

Са погреба Патријарха Димитрија

Сав националан Он је у исто време био и социјалан, широкогруд и хуман у исто време. Његова љубав према ближњима огледала се у сталном додиру са најширим народним слојевима, које је обилазио, чувао и радовао се њиховом моралном и економском подизању. Не претерујем ако кажем да су економски мали људи ретко када имали тако искреног пријатеља као што је био Патријарх Димитрије у целокупном своме додиру са широ-

ким народним слојевима. Он је био и душом и телом везан за малог, социјално слабог човека и то му је прибавило симпатије ретких размера, услед чега и јаче наглашавање била код слојева на овој страни који у њему гледају свога народног човека.

Жеља за науком која га је увек привлачила била је од пресудног утицаја на његово опредељивање у погледу даљих студија у Србији и на страни, а она је тако исто и диван

Монахиње на погребу почив. Патријарха

путоказ свима у борби за даље усавршавање. Увек пројект тежњом да себе стави у службу народа, он се као Владика посвећује специјалном изучавању пољопривреде свесан тога, да је напредна пољопривреда извор материјалног благостања народа а у вези тога и духовног. Исто тако и као учитељ Патријарх Димитрије у сталном је додиру с народом са чијом душом бејаше у потпуности сроћен у свима лепим изражajima расног човека.

Архијерији на погребу почив. Патријарха

Народ за кога је Он живео и жртвовао се, у чију је велику будућност веровао и залагао се љубављу правог националног радника, наградио га је љубављу која се у овим данима опште жалости излива широм православља. Знамените 1918 год. када је синуло сунце слободе, захваљујући подвизима наше храбре војске, и када је постигнуто народно уједињење, српска православна црква била је фактички уједињена. Година 1920 бележи установљење патријаршије и воскрснуће стarih снова народа, докле Закон од 1929 год. пружа српској православној цркви и формално уједињење. У свима тим историски значајним препорођајима и реформама улога Патријарха Димитрија велика је онако исто као што су велики и сви његови утицаји, које је беспрекидно испољавао на целокупан ток народног живота. Данас, када се опраштамо са овим народним великанима, величим по делима својим као и по начину на који је крчио себи путеве од сиромашне колибе до црквеног престола, наша је света дужност да призnamо и све оне тековине које нам Патријарх Димитрије оставља у наслеђе. Поред уједињења српске православне цркве и стварања

стварају, нарочито у оним тешким данима опште националне кризе коју је он подносио стојичком мирноћом чврсто верујући у боље дане народа.

Одајући заслужну пошту представнику српске православне цркве и поборнику народног јединства и препорода, ми се истовремено заветујемо да ћемо чувати скрупно плаћене тековине наших великанова, документујући и на тај начин да смо у истини велики народ, народ чија се права морају поштовати онако исто као што и он поштује права других.

У целој својој историји ми смо имали великане који су ницали из народа, живели за народ и умирали за његове слободе. Па и наши светитељи највећим су делом народни вођи и владари. У томе је величина и снага наша а тако исто и залога за трајност и стабилност националних установа. Стицајем историских прилика а у наслону на сва стварајућа преимућства нашег народа као целине српска православна црква добила је чисто национално обележје и као таква она је од вајкада била у служби народних идеала. Разумљиво је да су и њени пастири били на-

родни људи, па било да су се спуштали са владарских престола у низине простих маса, као што је то чинио велики просветитељ наш Свети Сава, било да су у наслону на споменута расна преимућства ишли из сиромашних

лико лежао на срцу и који је ту своју љубав према њеном свестраном напретку документовао својим старањем, љубављу и активном сарадњом у свима приликама, ја се у име Београдске Општине и Београђана клањем сени

Спровод посмртних остатака Патријарха Димитрија у ул. Милоша Великог

колиба на црквене престоле, као што је то случај са Патријархом Димитријем, кога ће народ свих слојева очувати у трајној успомени као свога правог верског представника.

Опраштајући се у име Београда са Патријархом Једине српске православне цркве, коме је интерес наше престонице то-

великог народног Патријарха и са узвиком који нам намеће у овом часу општег бола искреност православног пијетета:

Нека је слава и хвала Патријарху Димитрију и нека је увек жива успомена на њега као народног великана!

Културно
наслеђе
Србије

ОПШТИНСКЕ НОВИНЕ

Осјек је први град у нашој земљи који је ту скоро донео нарочити статут у коме је предвидео све олакшице и погодности за развој нове индустрије на његовој територији. Тај статут је привредни програм комуналне политike града Осијека.

У погледу повластица у статуту је установљен принципи, да оне морају бити у сразмери са користима, коју ће град имати од дотичне индустрије. Као мерило за процену користи и размер повластица служиће: 1) у коме ће се опсегу изградити ново предузеће; 2) колико ће упослiti домаће радне снаге; 3) колику главницу улаже; 4) шта ће производити и из којих сировина; 5) кајве ће машине употребљавати и са којим погоном.

За свако ново индустријско предузеће безусловно се осигуравају ове погодности: 1) земљиште; 2) ослобођење или повлашћење у погледу плаћања градских даћа и намета. Што се земљишта тиче, оно ће бити давано уз значно ниже цене, а, према врсти и опсегу предузећа, може се дати и бесплатно. Земљиште ће се по овим повластицама давати: за фабричка дворишта и остале потребе, за фабричке зграде, складишта и канцеларије, за станове и дворишта радника и чиновника. Исти је принцип спроведен и код градских намета. Општина може ново предузеће ослободити сасвим или делимично, за вазда или на одређени број година тарацовине и осталих градских даћа и то, како постојећих тако и оних које се у будуће буду увеле. Ове ће се повластице давати и то: 1) **Приликом подизања предузећа:** за трајевински материјал, за машине и све друге предмете, који су потребни предузећу; 2) **када предузеће почне рад и у току рада:** на сви материјал сировине и полуисировине; 3) **превозна средства:** под повластице ће подпадати и сва превозна средства којима се предузеће служи за дозвоз или одвоз материјала.

Исто тако се предвиђа, да ће општина ослободити дотична предузећа за одређени број година или за увек и од градских намета, садањих, а евентуално и нових, који се одмеравају на основу непосредних државних пореза.

Трећа врста повластице тиче се електричне енергије, коју ће општина давати уз најниže цене.

То би била прва група повластица, које су сасвим природне ако се жели индустрија привући и унапредити. Али, осечка општина се није само на овоме задржала. У погледу повластица она је отишла још и даље што најбоље показује колико јој је стало да на своју територију привуче што већи број индустријских предузећа. Тамо се предвиђа и давање нарочитих субвенција. Према прилицима и расположивим средствима, као и врсти предузећа општина ће давати субвенције у овим облицима: 1) у облику зајмова; 2) судоловањем у капиталу предузећа уделама; 3) субвенционисање може бити и на други начин у којој ће се прилици општина споразумевати са предузећником. Поред субвенција, предвиђају се и друге повластице, које долазе у ред изузетних. Тако се, на пример, код проширења и техничког усавршавања предузећа предвиђају и друге, нове повластице, које у статуту нису изричito побројане. На случај да општина не буде располагала са довољно властитог земљишта она обећава да ће настојати за експропријацију приватних земљишта, односно посредовати између предузећника и власника земљишта да дође до погодбе.

Изложили смо главље линије Осечког статута у намери да покажемо какве се све и у којој форми пружају повластице од стране једне општине оној привредној грани чији се развитак жели. Не сумњамо у то да ће овим путем поћи и остали наши градови, који су у положају да се у њима може развијати индустрија. То у толико пре, јер само у тој привредној грани могу наћи и створити себи економску базу. То исто важи и за Београд. За Београд смо рекли да је после рата изгубио добар део трговине а и гро. Он је све више губи и за кратко време изгубиће је у свима браншама које раде са типизираним производима малог броја врст. Трговина на велико задржаће се још донекле само у оним браншама, у којима је велики број производа. Што се извозне трговине тиче она се у Београду и пре рата није могла развити, а после рата још мање. Остаје, дакле, индустрија којој Београд мора посветити већу пажњу и која представља, и данас и у будућности, његову главну економску базу.

Културно
наслеђе
Србије

Бранко Максимовић, архитект

КОМУНАЛНО-ТЕХНИЧКИ ПРОБЛЕМИ:

Политика зеленила и градских паркова Београда

На једном од ранијих урбанистичких интернационалних конгреса,*¹) између осталих важних питања која су третирала актуелне проблеме урбанизма, расправљало се, као једна посебна тачка програма, питање „политике зеленила“. Начин на који је то питање третирано од стране најпознанијих стручњака, вртарских архитекта, обележио је свим нове правце и поставио нове захтеве у овом погледу. Ако би се доскора сматрало за потпуно доволно говорити о проширењима постојећих паркова и стварању нових, овог пута се тражило нешто много више.

Стручњаци по овоме питању постављали су на конгресу захтеве да се питање градског зеленила не може више решавати на начин на који се до сада решавало; да се паркови и остала зеленила не смеју више остављати случају и произвољним схватањима, него да читав развој једног града има да буде упућен новим правцима и да буде тако подешен да питању зеленила буде посвећена много већа пажња и да му се да оно место које му припада.

Схватања прошлог столећа о градским парковима данас се с правом сматрају за превивела, за погрешна. Украсни паркови, разбацани без икакве међусобне везе, без обзира на потребе извесног дела града и његово становништво, код којих је главно било естетика и форма, — данас ће бити замењени једним непрекидним, повезаним сплетом зеленила, било то у облику паркова, дечијих игралишта или чак и зона са приватним вртвима — главно је да се спроведе принцип континуитета, беспрекидности система зелених површина које ће моћи тек тако повезане вршити улогу резервоара свежег ваздуха.

У прошлом чланку видели смо како је овај проблем схваћен од стране општине Келна. Видели смо да се Кели не задовољава

са својих 16,5 милиона кв. метара зеленила, и да ће према новом програму та површина бити повећана на 43 милиона кв. м.

Беч је већ остварио један појас пошумљених и слободних површина, који опасује град, чија површина износи 4400 хектара. Закључено је да се ни на овоме нестане, него да се и даље, ван атара општине, откупљују површине које би улазиле у састав овога појаса, у чијим је границама заувек забрањено ма какво изградња.

Ма колико да се наш појам о Америци, њеним градовима и начину живота у њима, своди скоро редовно и искључиво на огромну финансијску моћ, индустрију, трговину и облакодере, — баш због таквог схватања неће бити без интереса да констатујемо да се тамо, у великим градовима америчким, Бостону, Чикагу и др., увидео велики значај градског зеленила, — али не у виду разбациваних паркова, него повезаних, континуалних појасева зеленила и да су их остваривали, често уз огромне издатке.

Тако је Чикаго, да би добио поред Мичиген језера нове паркове „приступио засипању језера у дужини од 14 км., а у ширини 2 и више километара, рушећи притом читаве блокове зграда, да би омогућио што бољи приступ парковима из града. Предрачун за ову акцију премашао је суму од 8 милиарди динара“.*²)

А затим, иде се све даље и даље у захтевима хигијене, траже се неприкidanо све савршеније форме којима ће се моћи успоставити равнотежа између великоградског живота са безбрзом хигијенским минуса, и основних здравствених принципа, који морају бити задовољени.

Тако се још пре 30 година јавља у Енглеској идеја о оснивању т.зв. „вртарских градова“, нових насеобина у близини већих

индустријских или трговачких центара, изграђених по унапред пројектованом плану где сваки дом има свој сопствени врт, и у којима је задовољен максимум хигијенских услова.

Овакве ванградске насеобине спојене су са градом добрым саобраћајним средствима, брзим трамвајима, локалним железницама, тако да је њиховим становницима потпуно омогућено обављање свакодневних дужно-

тање, и који је, изграђен по унапред утврђеним типовима слободних зграда, проткан и окружен са свих страна зеленилом, почео привлачiti пажњу стручњака из целог света.

Од тога до данас та идеја се развила толико да о њој постоји не само обилна литература, него постоји, што је много важније и битније, један велики број изграђених вртарских градова у свима напредним земљама. Колико год иде част Енглезима што је

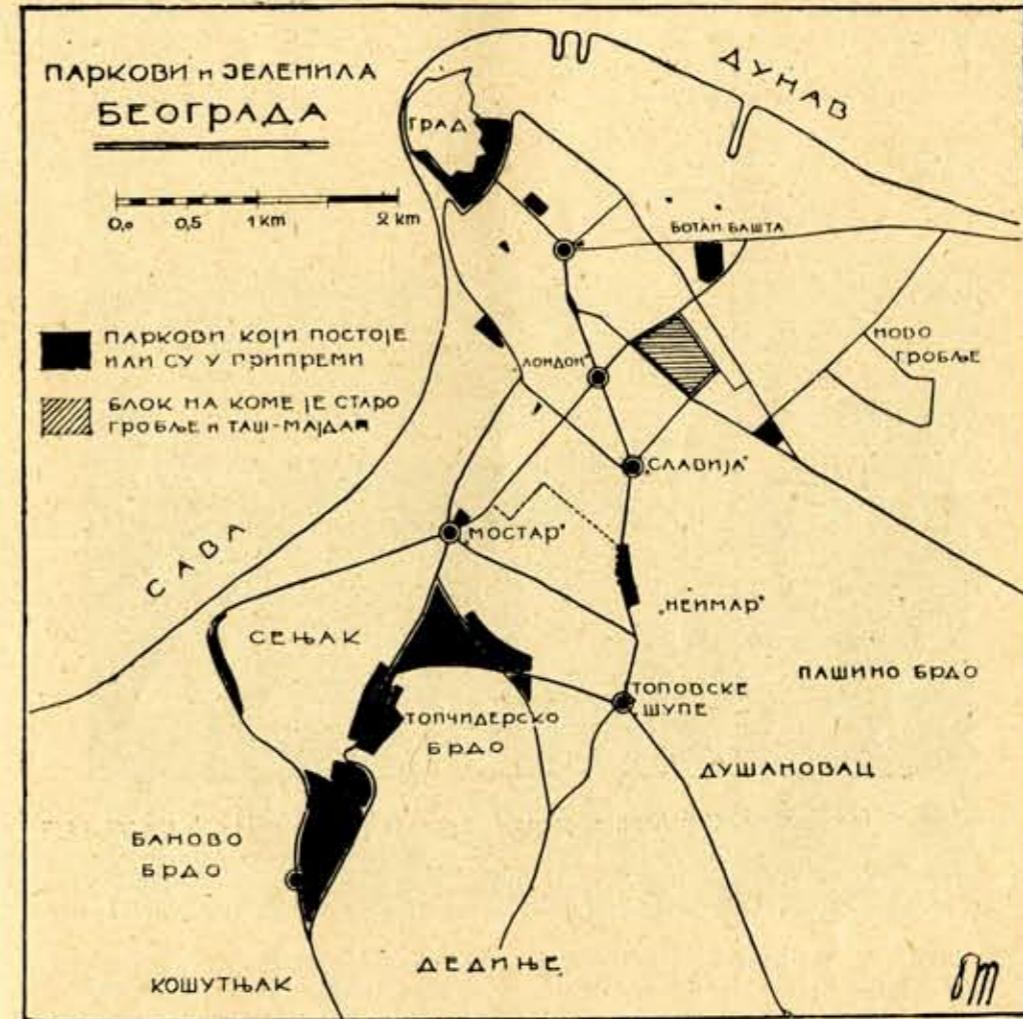

Схема зелених површина које су у употреби или припреми. Из схеме се најјасније види како је центар града не само оскудан у зеленилу, него га уопште и нема. Ботаничка башта, иако је означена као парк у употреби она још увек то није из више разлога. У целом свету су ботанички вртovi уједно и јавни паркови, док је београдска, са једним јединим неутледним улазом, отворена само у извесно доба године у одређене часове, те просечно веома слабо посећена.

сти и послова у граду.

Ма да није редак случај да добре идеје остају само у теорији, дуже но што би требало, идеја о „вртарским градовима“ убрзо је постала стварност.

1903 основан је у Енглеској први вртарски град Лечворт, удаљен читавих 50 километара од Лондона. То је тада заиста био још само експеримент: оснивање једног града, који је тако мало личио на све дота-

ова идеја поникла у њиховој земљи, толико исто заслужује признање Немачка, која је после рата, нарочито од 1924 па на овамо, дала у томе правцу примере, који данас служе као образац и самим Енглезима.

Када је реч о проблему зеленила Београда, онда пре свега морамо имати на уму да Београд, крај свега тога што је релативно веома слабо изграђен, још увек више хоризонтално него вертикално, и што има

*¹) Интернац. урбанистички конгрес одржан у Амстердаму 1924.

*²) Dr. H. Kampffmeyer, Vortrag auf der Tagung der deutschen Gesellschaft für Gartenkunst, Wien 1925.

малу густину насељености, — да се он крај свега тога убрајао међу градове са највећим процентом морталитета од туберкулозе, да је у почетку овог столећа морталитет био већи од наталитета, и да је најзад цифра општег морталитета Београда међу највишима у Европи. То су чињенице које морамо имати на уму када је у питању потреба Београда за зеленим слободним површинама.

Београд је остао без иједног централног парка. Оно паркова и зелених површина које Београд данас има, претежно су периферијског карактера. Није потребно доказивати да је Кalemegdan исто онолико градски парк,

Некадање Старо гробље. Ограђени простор је црквено имање, које већ и сада не чини саставни део са општинским, које се види пред овим. Према Александровој улици види се низ барака и страјара које чине невероватан контраст са двема модерним зградама (десно Чехословачко посланство. Сасвим десно је кубе зграде новог Парламента.

колико ће то бити ускоро нови парк на Топчидерском брду, више Вајфертове пиваре. Растојање Кalemegдана од данашњег фактичког центра града није ништа краће од растојања парка на Топчидерском брду. А баш та удаљеност, растојање које је потребно да се пређе од куће до парка, одлучивање у великој мери о ефекту корисности једног парка.

Ако је Кalemegdan, крај свег свог периферијског положаја ипак веома обилно посечиван, то само потврђује колико становништво Београда осећа потребу за парковима, за одмором и разонодом у зеленилу, иако је то за многе посетиоце скопчано са великим губитцима у времену.

*
Када су у другој половини прошлог столећа уништени и заравњени шанчеви који су

опасивали тадањи Београд „у шанцу“, на месту које су ти шанчеви заузимали и око њих, јавља се један слободан, незаузет и неизграђен појас, који се простирао од Дунавског краја до Саве.

У то доба, крајем шездесетих година и почетком седамдесетих, Београд почиње најло да се развија ширећи се према истоку и југу. Главни приступни путови: смедеревски, крагујевачки, вишњички и топчидерски почину да се формирају као регулисане, праве и широке улице. Сва пажња око уређења Београда концентрисана је углавном на регулацију града. А под регулацијом тада се разу-

рним местима Јосимовићевог предлога где је он говорио о теми која нас у овај мах занима. Ма како да цео његов предлог за регулацију спада у историју развитка Београда, ја сматрам да је Јосимовић у тој својој студији рекао много таквих ствари које и данас, после више од 60 година, на жалост, имају исто оно значење које су и онда имале, ако не и веће. Колико морамо ценити огромну вољу, појртвованост и љубав према Београду тог человека, када у његовом предговору прочитамо ове речи које скоро личе на оптужбу:

„Уз готово трогодишњи велики труд и дангубу око премерења вароши и предлогу за њену регулацију, — уз толике претрпљене неповољности са свих*) страна у том послу, — најпосле и уз знатну новчану штету,

посебно обрадио поједине проблеме Београда, па већ на стр. 3. говори он о „ваздушним резервоарима“:

„У толикој вароши нема ни најмањега местанџета за удовољство житеља и за поправљање ваздуха... Док још бејаху Турци овде њихове многе баште, колико толико приносаху чишћењу ваздуха; од како пак они одоше, њихове се баште утаманише и вароши оста и без то мало ваздушних резервоара.“

„... И сад санитетне околности нису најповољније... али биће још и горе, када се житељство буде умножило, а јавни се ваздушни резервоари не буду подигли.“

„Пропустимо ли ми то урадити сада, где је врло удељна прилика по томе, што толику земљу имамо на расположењу, то ћемо много теке моћи поправити таку погрешку доц-

Панорама са Ташмајдана према Панчеву и Лаудановом шанцу. Изграђивањем Битољске улице високим зградама (као две десно) ова ће панорама свакако бити онемогућена: исти проблем као и са Теразиском терасом — ограничење висине зграда!

коју сам њега ради имао, — мишљах: ово ће ми бити најмања жртва за тако користну ствар, ако још и ово објаснење пројекта издам о свом трошку, без икакве користи за себе...“

„А што Београђани... притом показаше тако слабо учешће, и што се на жалост, и с других страна опажа непојмљиво велика ваздушност, да не кажем немарност... то нека свако отуд на се узме и за то одговара, колико коме пада у део, — ја учиних што дојако могох и учинићу и даље колико још могу...“

Јосимовић је систематски рашчланио и

*) Курзив у оригиналду.

није, када већма будемо осетили потребу... и сва се она земља буде налазила у приватним рукама.“

Јосимовић затим детаљно излаже свој предлог на који начин да Београд дође до јавних паркова или, како их он назива, „сајрова“. Он предлаже „да се сва она земља у веругама шанца коју одсецају варошки венци, употреби на јавне садове“.

Према Јосимовићевом предлогу, између „спољне и унутрашње вароши“ (део у шанцу) било би шест таквих садова, који би обухватали унутрашњу варош и који би бејаху сваке сумње веома приносали, колико бијесм стању здравља, колико и усавршавају житеља и красењу вароши.“

Културни
наследство
Србије

Површине пројектованих садова Јосимовић је тачно израчунao и у плану их обележио. Тако садови почевши од савске падине према Дунаву имају ове површине: 3030, 3398, 7017, 11964, 18383 и 6137 кв. метара, тако да би само унутрашња варош имала паркова 50 хиљада кв. метара.

Оно што је у овом предлогу битно, то је чињеница да је највећи део пројектованих паркова заузима „земљу дојако неупотребљену или већином правительству.“

Јосимовић се не задржава само на теоријама и добрим намерама, него улази у са-ме детаље остварења својих замисли и објашњава на који се начин има извршити експопријација и процена приватног земљишта, предлажући да се накнада изврши „или у новцу или са онолико плацева колико треба“, подразумевајући ту слободно државно земљиште на другом месту.

Вредне су пажње речи којима Јосимовић завршава своју студију о уређењу Београда:

„Мој предлог ништа није мање но идеалан, него је само сушта, у најтешње границе сведена реална потреба. Далеко је пак заостао, на жалост, за оним што би од Београда по његовом срећном и важном положају могло и требало да буде и што бих ја знао од њега да направим“.

*

Од Јосимовићевих шест садова остваре-на су само два сквера: онај на Топличином венцу, код хотела „Палас“, и онај на почетку Позоришне улице. Да није било његовог предлога, можда би и те површине биле изи-дане као што се десило са осталим, које су имале бити заиста паркови ужег Београда.

У плану Београда од 1878 видимо већ нови регулисани део града изван шанца, чије границе иду од „Мостара“ преко тадањег „Војничког поља“ (на коме су доцније изграђене зграде држ. болнице и медицинског факултета) на „Славију“, затим Београдском улицом, преко Тркалишта на Палилулу, где се граница изграђених блокова и улица губи у пространим пољопривредним добrima, која се простиру све до Дунава.

Ни у томе плану не видимо да се поми-шљало на стварање каквог парка у самом граду. Међутим, у то време је морало бити сасвим јасно и очигледно да се процес пар-цеписања и изграђивања дотадањих њива и мајура ничим не може задржати, и да ће се таквим изграђивањем за свагда онемогућити стварање једног централног парка, ако се не буде резервисао и откупно један слободан комплекс земљишта. Па ипак, ми у томе пла-ну видимо да постоји један паркиран блок — то је тзв. парк Министарства Финансија, који је још до пре неколико година постојао.

Претварањем „градског поља“ у Калемегдански парк тадање потребе Београђана биле су колико толико задовољене, иако још Јосимовић, говорећи о Калемегдану, каže да им је сад и то ускраћено и да се „житељи или сасвим лишавају тог нужног удовољства или долазе до њега тек неким, многим због даљине преседајућим трудом, излазећи у сад код касарне, који нам је тек од скора отворен.“*) Да је, међутим, многим грађанима и Калемегдан био још тада удаљен, до-вољно је погледати план од 1878.

Даље стварање паркова сведено је само на случајно протекле, слободне површине. Та-ко су постали парк код железничке станице и Карађорђев парк, чија би вредност била много већа да немају периферијски карактер.

Почетком овог столећа постојало је једно слободно земљиште у центру града — звано Батал цамија. И ако је својим централним положајем могло бити ванредно искоришћено за стварање једног парка, то место се одређује као веома погодно за нову зграду Народне Скупштине.

После рата, један однегован парк се уништава,**) или се зато ствара један нов, пред зградама Универзитета. Простије речено: колико се добило у парковима толико се исто изгубило.

*

Свакоме је јасно да данас у Београду постоји још једна једина могућност за стварање једног централног парка. Та могућност је Старо гробље и Ташмајдан. Истина је, да је Генералним планом предвиђено да се цео комплекс између улица: Александрове, Таковске, Битољске и Старије Новака резервише за будуће јавне грађевине и цркву Св. Марка, и да се остали део има паркирати. Али је исто тако истина да ће се грађењем црквених зграда на имању цркве Св. Марка, поред грађења Поштанске Штедионице потпуно блокирати главни приступ томе парку; да ће тиме изглед на њега из града бити потпуно затворен и онемогућен и да ће се ограђивањем црквене порте не само изгубити један велики део тог комплекса, него ће тиме бити ако не онемогућен, а оно отежан при-ступ из Таковске улице будућем парку.

Осим тога од пресудног ће значаја по будућност овог јединог могућег централног парка Београда бити то, што ће он бити са свих страна опасан низом јавних или приватних грађевина. Део према Александровој улици имао би бити грема Генер. плану изграђен зградама Министарства Унутрашњих и Спољних послова и палатом Правде. Да ли

*) Доцније Ботаничка башта.

**) Код Министарства Финансија.

ће ове зграде баш овде бити изграђене и ка-да ће бити изграђене, ствар је неодређена.

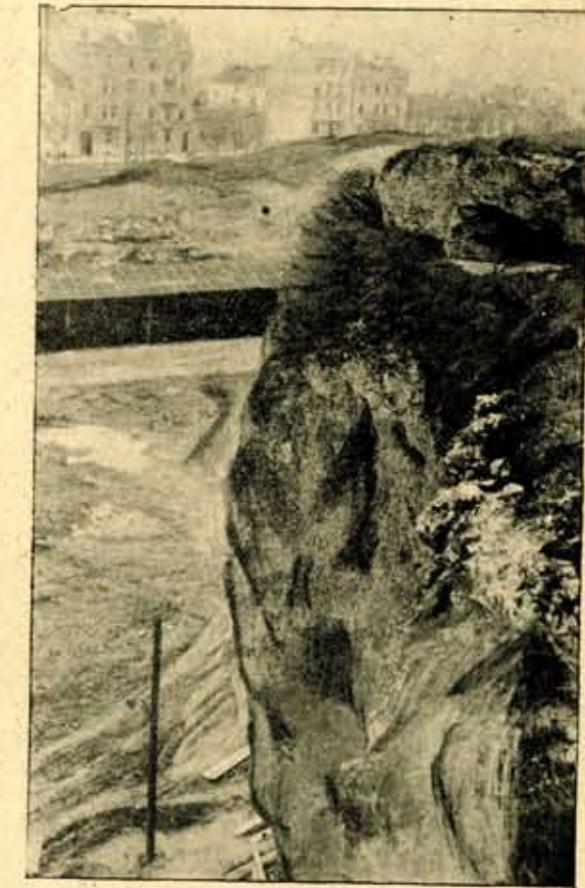
Али, ако то није одређено и док то пи-тање не буде решено, да ли мора и даље ру-жити једну од најлепших улица Београда онај низ дрвених старијарских барака које чине на пролазнике већ годинама страшан утисак? Тај утисак је много страшнији од како је Александрова улица добила модерну калдрму и од како су се на супротној страни почеле дизати модерне вишеспратне грађевине (Чехословачко посланство и др.)

Вертикални обранци Ташмајдана обрасли бујним зеленилом.

Уклањањем тих ружних барака и експопријацијом приватних имања постигло би се несумњиво много: све док се не би присту-пило изграђивању јавних грађевина, лева страна Александрове улице место данашњег веома непријатног утиска, привлачила би по-глед сваког пролазника на себе и на широку перспективу Ташмајданског парка.

Ако је потребно и овом приликом гово-рити о финансиској страни, онда треба има-ти на уму да су трошкови око земљаних ра-дова, паркирања и вртарских радова исуви-ше незнатни према оној користи која би се добила претварањем напуштеног и забатаље-ног Старог гробља у велики централни парк Београда.

Културно наслеђе Србије

**Културно
наслеђе
Србије**

Д-р Свет. Стевановић, новинар

Хлеб и његове цене

— Зашто је у нас скуп хлебац —

II.

Наш сељак пре него што ће да расече хлебац прекристи га ножем.

Од прастарих Мисирских гробница у које је остављано жито — као потреба чак и у загробном свету — па до религиозне философије, која је унела хлебни императив чак и у молитве Богу: „Хлеб наш наушни дај нам за данас...

Од јеврејске маце, па до хришћанске црквене нафоре; православног погребног и славског колива, божичне чеснице и крсног колача!..

Од Аристотеловог прорицања: да ће добре Виле чаробнице ослободити робове од жрвића — јер ће оне окретати воденичко камење док људи мирно спавају — па до данашњих циновских млинова са капацитетом од 100.000 килограма дневне поскупљавања.

Од свирепог некадашњег кинеског кажњавања несавесних хлебара, па до париског побуна, када је гладним саветовано: „да несташицу хлеба замену земичкама“, и до бечкога устанка у 1911. години, због једне једине крајџаре хлебнога поскупљавања.

Од пиперскога слепог Ветерана, који је учио свог младог унука: да у боју на Морачи не баци хлебне мрвице, већ да му их сачува као драгоценни „лек“ од слепила, па до Шантићеве поеме, у којој босански кметови уздишу: „наш хљебе црни знојем поштрапани!..

У свима тим временима и раздобљима хлеб је имао и сачувао своје фетишистичко значење. Његов култ и његова мистика леже у његовој неопходности за људе свих времена и свих култура! Хлеб је био и остао универзални инспиратор и коректор свих социјалних система старог и новог света: он ће то бити и у будућем. Хлебни значај није ништа мањи ни у нашем добу, које се одликује једновремено: ка-

надско-аргентинским житним циновским елеваторима, и смртоносном глају кинеских милиона: међународним аграрним проблемима због хиперпродукције жита, и истовременим све већим научним увећавањем жетвених приносова...

Јевтино жито — скуп хлебац!

Цене брашна упоређене са ценама пшенице показују једну велику необразмеру, а цене хлеба према берзанској ценама брашна такође. Тако ми једемо скуп хлеб од јевтина жита, због чега пољопривредници никада не профитирају од варошке житне постројење, па чак ни у овоме времену када им је инострана пијаца неприступачна.

По лако проверљивим податцима у штампи види се да су садашње берзанске просечне цене пшеници: банатској и бачкој, на Тиси и Белеју, по 191.— динара, а да су просечне цене брашну: 0.г., 0.г.г., бр. 2 и 5 по 285.— динара. То, дакле, значи: да је брашно скупље од пшенице за 94.— динара по метру.

Млинар, истина, не може истерати из једне количине пшенице једнаку количину брашна. Јер, поред изведеног малог „растура“ у млину приликом млевења, постоји и једно работирање издвајањем мекиња од брашна, а оне су јевтиније у својој продајној ценама. Поред овога млинари класирају брашно у врсте, којима су различите и цене; оне се крећу по овој скали: 330; 290; 235; 175; 132 и 92 динара; а мекиње 78.— динара.

Колико ће млинар добити килограма брашна од ових различитих врста: 0.г., 0.г.г. Бр. 3, 4, 5, 6, 7 и 8, или које ће он од ових врста млети, а које не, ми то незнамо, јер то питање спада у компетенцију млинара и мли-

ОПШТИНСКЕ НОВИНЕ

Страна 399

нарских стручњака. Али, оно што је за јасно, јесте факат: да су ујмови код речних воденица само 4—5 од сто самлевене количине или вредности. Воденице и поточаре не мају онај производни капацитет који имају млинови с асовој машинским инсталацијама; способним да самељу и по десет вагона дневно. Због тога је млинарски „ујам“ код брода, т. ј. хлебнога брашна — од читавих 49,21 на сто велики и, управо, непојмљив.

Узимемо ли у процену други, лакши случај, нахијемо следеће чињенице. За брашно бр. 5, од кога се прави најобичнији црни хлебац, важи берзанска цена — данас — 235.— динара просечно. Дакле 44.— динара више од просечне цене најбоље банатске пшенице. Нека би проценат за мекиње био 10%, ипак би са укључењем мекињске продајне цене остао тај вишак 29.— динара, над ценом пшенице. То би био ујам за црно брашно. Рачун би био овакав: пшеница сто килограма, брашно деведесет, мекиње десет: 191:212 + 8 = 220 динара. Или 15,18 од сто мељаве, а то је три пута више од оне коју наплаћују воденице.

Колики је утицај млинарства на скупоћу брашна и хлеба може се судити и по следећем напису, узетом из „Југословенског Лојда“ — број 255, од 5-XI-1929. године:

„Конференција војвођанских млинара на ујам.

У суботу одржана је у Новом Саду конференција војвођанских млинара, који мељу на ујам. На њој је с обзиром на нике цене жита расправљано о ујетима мељаве на ујам, те је закључено, да се у будућем има рачунати 16 по сто за мељаву, 2 по сто на распрашивавање. Према томе из 100 килограма брашна имаде се млети: 20 килограма нулера, 42 килограма бр. 8 и 28 килограма посија.

Конференција је надаље закључила, да се у будућем нема менјати брашно за пшеницу“.

Међутим, важнија, већа и фаталнија од ове берзанске је она фактичка разлика у ценама пшенице и брашна. По тврђењу хлебара, они плаћају брашно по 290, 350 и 380 динара сто килограма. Ако би ово било утврђено као факат, онда би просечна цена брашну, које они употребљавају у производњи хлеба: 0.г., 2, 3, 4 и 5, била не 220.— већ 340.— динара.

Ево података које су хлебари изнели у својој званичној преставци (штампаној у „Занатлији“ 1-XII-1929. год.), да поткрепе своје захтеве код београдске општинске управе, и у новинарском чланку званичнога преставника хлебарске организације (штампаном у „Занатлији“ бр. 11, од 15. марта о. г.)

За 300 кгр. хлеба треба брашна: Његове и хлебне цене

ХЛЕБНЕ КОЛИЧИНЕ И ВРСТЕ	Потребно килог. брашна		Износ брашнених цена у динарима			Износ хлебних цена у динарима		
	у новембр по рачуну у новембр	у марта по рачуну у марти	Цена једном кг. брашна у новембр пр. дн. п	Укупна цена потребних ко- личина брашна дн. п	Цена једном кг. брашна у марти о. г. дн. п	Укупна цена потребних ко- личина брашна дн. п	Цена једном кг. брашну у месецу новембр 1929. дн. п	Укупна цена хлебу добићи из низн. кол. браш- на у месецу марти 1930. г. дн. п
			дн. п	дн. п	дн. п	дн. п	дн. п	дн. п
Брашно за 150 кгр. црног хлеба	118.—	116	310	366 -	290	336 -	350	525 -
Брашно за 100 . п белог хлеба	78- ⁵⁰	78	330	260 -	350	273 -	4 -	400 -
Брашно за 50 . белог хлеба	39- ¹⁰⁰	39	360	141 -	380	148 -	450	225 -
Збир динара и килограма :	236- ₁₅₀	233		767		757	1150	1135

Пре него што пређемо на даље излагање ствари морамо се осврнути на неке од ових тврдњи хлебара. По њима је брашно за црни хлебац било скупље у децембру него у марта за 7 од сто, а за полусли и бели хлебац јевтиније за 6 и за 5 од сто. Ово је чудновато због тога, што су хлебари код фебруарског поскупљавања хлеба правдали то новим

и општим поскупљавањем брашна, на основу чега сада и једемо скупљи хлебац.

Исто тако је чудновата њихова тврђња о томе, да је сада јевтинији бели хлебац, а да је полусли и црни на старој ценама. Шта више, по овим њиховим податцима — које упоредно доносимо — сада је јевтиније и брашно и хлебац, него што је било у децем-

бру прошле године! После овога било би врло смело ако би човек тврдио да разуме разлоге најскоријега поскупљивања хлеба у Београду!

Позната је истина да непостоји таква врста производње у којој би се стопроцентно искоришћавале сировине. Никада кројачу, обућару, бравару, дрводељи и другим производњачима неће полазити за руком да из употребљених сировина добијају равну количину производа. Само је производњач хлеба у стању да створи такав производ и да добије чак и више у количини него што је унео сировина у производњу. Благодарећи води он добија 130, 135—140 килограма хлеба од сто килограма брашна. У овоме вишику производа налази се онај део вредности из којега производњач хлеба истерује своју зараду и покриће за све своје производне трошкове. Због тога је за производњача хлеба једино важно то: пошто ће се моћи да продаје хлебни производни вишак. Јер, ако је 100 кгр. брашна 100.— динара, а 130 кгр. хлеба опет 130.— динара, онда ће производни вишак вредети равно 30.— динара. Међутим, ако је 100 кгр. брашна 300.— динара, а 130 кгр. хлеба 390.— динара, онда ће исти производни вишак вредети не 30, већ 90 динара, или три пута више но у првом случају кад је брашно било јевтино. Логично произлази, да скупо брашно значи већу зараду за производњаче хлеба, јер при истим производним трошковима они добијају неколико пута већи вишак вредности за покриће трошкова учињених око производње. Обрнуто јод тога бива када је брашно у појевтињавању.

Рекојмо да је овакав чинилац непознат у производњи ма које друге нехлебне врсте, због чега се сви други производњачи боре против поскупљивања сировина потребних им за производњу. Они то чине због тога: 1) што скупе сировине морају плаћати већим новчаним или кредитним износима; 2) што тако умртвујују свој већи капитал у времену сачекивања купца; 3) што тако поскупљали производи умањују своју потрошњу.

Код хлебара није тај случај: 1) што процес рада код хлеба траје свега неколико сата; 2) што време продаје траје само један дан; 3) што је знатније умањење потрошње хлеба немогуће.

Хлебари обично узимају брашно на кре-

дит и „бескаматно“. Млинарима опет конвенира овако кредитирање, јер тако продају скупље. Они плаћају најбољу пшеницу по 191 динар, а продају најјевтиније хлебно брашно по 290.— динара. Хлебари имају интереса да подржавају овакав однос брашнених цена, јер само у хлебу створеном од скупога брашна налазе онај свој велики вишак вредности! Њих само негативно интересује јевтино брашно, јер би им она могла само дискредитовати високе цене хлеба. Хлебари морају, због овога специјалног интереса, да буду велики и увек доследни поборници одржавања високих цена код брашна. И док сви други привредници воде неумољиву борбу за појевтињавање сировина, дотле хлебари и млијарни могу само да констатују и негују међусобну солидарност интереса.

Тек се овако може разумети тврђење хлебара, да они плаћају 34.12 од сто скупље брашно, него што су његове цене на продуктним берзама. Али је онда јасно и то: где леже скриени главни узроци скупоће хлеба у Београду, на које треба да се обори интервенција законитости.

Последице од рејонизоване производње

Тражим ортака за нову луксузну пекару, са 12—15 хиљада улога...

(један оглас из „Политике“)

Са сваком стотином ново подигнутих станови на до скора безграницној периферији београдској, и са сваким новим „продужењем“ појединих постојећих улица, изничу и нове хлебарнице. Пре електрике, водовода, канализације и калдрме, сустиче нове београђане фурунција. Ово бива због тога, што је хлебац она људска потреба чију неопходност човек помиње чак и у молитвама, и што је његова употреба у свежем стању везана за близину свакога реонског насеља становника, потрошача.

Ова потреба за добијањем увек свежега хлеба долази у првом реду отуда, што је квалитет нашега хлеба слаб, а после 24 сата стања и врло рђав. Он се у бајатоме стању много дроби и под најоштријим ножем и постаје сасвим безукусан. То долази отуда, што је такав једноставан начин мешења и печења нашега хлеба. Још када се зна како ми једемо много хлеба, и како је велики број оних којима је он поглавита и главна храна, онда је

потпуно разумљива наша тражња и навика за свежим хлебом.

Да ли то у исто време значи да мора бити и много хлебарница у Београду, и да рејонизација потрошња хлеба условљава и рејонизација хлебне производње?

Проблем снабдевања потрошача са фришким хлебом није у органској зависности од места његовога производња, већ је у зависности само од организације његове производње, односно његовога разношења по кућама. Потребно је концептисати хлебне радионице (слично ономе што имају месари са клањицом), и инсталацији уличне кијоске за продају хлеба. Уместо садашњих реонских скупих многообройних пекарница са инсталацијама фурунама, амурлуцима, магацинама за брашно и дрвљаницима, потребно је одвајање производње хлеба од скупих киријских места његове реонске продаје и потрошње. То одвајање би било у интересу хлебне хигијене, коју је овако, како је сада, немогуће контролисати, а економске добити би биле исто тако несумњиве. Јер, сами хлебари тврде да су им режиски трошкови неподношљиво велики. Они су у већ поменутим преставкама и публикацијама изнели о томе следеће податке, за чију тачност они носе одговорност.

По тим податцима — које ми овде употребљавамо — потребни су оволови издатци за производњу 300 кгр. хлеба:

Подаци о свему осему брашну:

За потребну со	7.50	7.50
, квасац	45.—	10.—
, дрва (дневно)	105.—	83.—
, воду и ћубре	12.—	3.50
, радну снагу	100.—	100.—
, кирију	122.—	100.—
, осветлење	15.—	15.—
, порезу (дневно)	15.—	15.—
, осигурање радника	3.—	4.—
, растур	6.20	6.—
, чистоћу	—	5.—
, отплату алата	—	10.—
, хартију	—	10.—

Свега 430.70 369.—

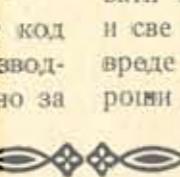
Констатујући само ову чудноватост код података наших хлебара, где је за производњу једне и исте количине хлеба потребно за

квасац четири и по пута више у децембру, не-го у марта, и где су толико велике разлике код дрва, кирија и другога, ми ћemo тим пре упозорити на корисност одвајања производње од саме продаје хлеба.

Иzlazi, према хлебарским податцима, да постоје 500 хлебарница плаћају годишње за кирије око осамнаест милиона динара. Овај би издатак могао бити неколико пута мањи, ако се неби као сада отимало за место и за сваки згодан угао сваке прометне улице, да се ту инсталира цела хлебарница, већ ако би се путем задружног старања хлебара вршиле заједничке набавке дрвета, алата, сировина и заједничких радионица у крајевима са јевтинијим киријама. Продаја хлеба требала би да пређе на уличне кијоске, чија изградња неби коштала више од 5—7 милиона динара, а могла би да послужи 10—20 година, уз годишњу кирију од 3 уместо садашњих 18 милиона динара.

Друга велика добит од задружног рада код београдских хлебара била би у великој заједничкој набавци брашна, па и жита преко заједничке мељаве у задуженој режији. Београдски хлебари би тако могли бити најјачи утицајни фактори чак и на саму производњу берзу. Они би могли у задружном режију учинити велика унапређења у самој производњи хлеба и тиме знатно појевтијити његове цене.

Ова велика и планска еманципација хлебара од зависности према млинарима, и оваква модерна а неопходна рационализација у хлебној, иначе животној производњи, нека се започне са заједничком набавком брашна, за коју је довољан улог од по 20—30 хиљада динара, а нека се продужи у припремању задружних радионица и пекарница. Јер, само је то пут за појевтињавање хлеба нашег најушног, који је скуп и због изнетих аномалија остаће такав још дуго, ако се не промени садашњи начин скупе и нерационалне производње и оваквог набављања сировина. Без тога ће овако издробљена хлебна производња само поскупљавати хлебац, а увећавати профит млинира и имућнијих хлебара, и све то на штету становништва, остале привреде и подизања Београда као велаке вароши...

Културно наслеђе Србије

Драг. О. Новаковић
шef таксено-привредног отсека
Општине Града Београда

Таксе Општине Београдске

Надлежност, организација и рад таксено-привредног отсека општине града Београда
(Свршетак)

Тако је сада административно-таксени отсек подељен у дванаест одељака, који такође сви скупа чине једну нераздвојну целину.

Ти су одељци следећи:

I

Секретаријат.

II

- 1) Одељак архивски,
- 2) „ геометарски,
- 3) „ за таксе на фирмe,
- 4) Одељак за контролу музике, представа и т. д.
- 5) Одељак за таксе на странце (путнике из унутрашњости који се баве у Београду)
- 6) Одељак традски инкасанти
- 7) Одељак извршни
- 8) Одељак финансиске спољне контроле
- 9) Одељак за књиговодство
- 10) Одељак контролни за предају по све-дневних прихода
- 11) Руководач признаничкx књига, новчаних и канцеларијског материјала и
- 12) Одељак за канцеларијске инкасанте.

Са овим је завршено у целости излагање организације таксено-привредног отсека.

Рад таксено-привредног отсека

Да прегледамо рад сваког појединачног одељка.

I.

Секретаријат

Обавља послове административно-финансијске природе, стара се о правилном разре-

зу и брзој наплати дневних такса у отсеку, води контролу над особљем и целокупном администрацијом отсека, стара се, да се сви послови у току истога дана обаве као и све друго, које му шеф отсека у рад додели, а, у осуству шефа прима публику, представке и даје потребна обавештења.

II.

Рад појединачних одељака:

1) Обавља све архивске послове: завод писмених и протоколарних представки за уплату таксе као и друга акта, развод истих, регистрирање, фасцикулирање свршених аката, и остале мање административне послове, који се у рад од стране шефа отсека доделе.

Завод писмених представки обавља по одобрењу и паралфи шефа отсека.

2) Одељак геометарски

Врши премер заузетог простора и улица, заузетих столовима, грађевинским материјалом и другим, даље врши премер локала у којима се приређују забаве, представе, свирају музике и т. д., ради класификација и подноси реферат за наплату таксе у смислу ТБр. 396., 396 а и 407. таксено тарифе а поред тога води и контролник извршених премера овију локала, кафана, механа пријављених за уплату таксе, и, евентуалне промене уводи и разводи по контролнику.

3) Одељак за таксе на фирмe

Пописује све фирме за све радње и занимања, контролише промене на случај пресељења појединачних радњи из једне улице у другу.

ОПШТИНСКЕ НОВИНЕ

Страна 403

гу улицу, контролише отварање нових радњи, престанак и међусобно уступање већ постојећих радњи, сређује пописни материјал, стара се да свака радња буде уведена и разрез правилно извршен, води партијалник за фирме за задужење и раздужење, као и потребне контролнике, уређује картотеку на основи пописног материјала и доноси потребне одлуке, у смислу издатих налога од стране шефа отсека, на основи постојећег решења суда.

4) Одељак за музiku, забаве, концерте, представе и т. д.

Обавља контролу дневну и ноћну по свим локалима, хотелима, кафанама, механама и друштвеним домовима, где се дају забаве, представе, где свирају музике и т. д. и, на случај не извршене пријаве и уплате подноси реферат за разрез и наплату таксе по ТБр. 407. таксено тарифе. Сем тога води списак ново завођењу и развођењу свију промена т. ј. ново пријављених и одјављених музика.

5) Одељак за таксу на странце

Води контролу дневну и ноћну о кретању и бројном стању путника по хотелима, механама, кафанама, приватним домовима као и другим местима, где се примају путници на пренохиште, контролише књиге, које је отсек нарочито устројио за увођење путника, сравњује бројно стање путника са полицијском књигом централно-пријавног одељења, подноси реферате за евентуалну неплаћену разлику у такси, ако се утврди већи број путника, као и реферате за кажњавање у смислу чл. 52. Закона о таксама.

Даље, води у канцеларији отсека партијалник за све хотеле, механе, кафane, и др. стара се да се редовно полаже наплаћена такса од путника за рачун општине, спрема реферате за уредну уплату као и за наредну уплату новца и врши развод такса по партијалнику нарочито за то устројеном.

6) Градски инкасанти

Једна од најделикатнијих служби у отсеку, у погледу наплате, то је служба градских инкасаната, од чије умешности, угљађености, опхођења и савесности у знатној мери зависе општински приходи, јер они прикупљају сами приходе близу 50% буџетом предвиђених.

Не мање је важна служба такође и пијачних надзорника и инкасаната и клничног особља.

Они врше наплату по нарочито добијеним налозима — формуларима штампаним или списковима уредно закљученим и овереним за наплату већ разрезане таксе, предузвимају брузу наплату, наплаћени новац предају особеним рефератором благајни привредно-финансијског одељења, означивши у сваком реферату суму као и спецификацију исте по сваком таксеној облику, уз одговарајућу партију и позицију, ради што бољег књижења.

Ова је спецификација уведена због тога, што се је раније дешавало, да приход од такса за локале — дућане пијачне, које наплате врше пијачни надзорници по ТБр. 397., а које су наплате у предајном реферату означавали са „дућанска кирија“, те исте наплаћене и предате суме, књижене случајно у корист партије „дућанске кирије“ управе добара, пошто и она најплаћује дућанску кирију са својих имања. Овако је књижење, изгледа, могло бити све до 1. јула 1929. г., док је овај отсек био у саставу управе добара. Особеним актом тражено је, ако би се могло извршити потребно раскињавање и књижење у корист партија и позиција таксено-привредног отсека, а за прво полгође 1929. год., али је одговорено из главног књиговодства још средином другог полгођа 1929. год., да се, што је укњижено не може раскињити најнадно; те се је на томе и свршило, и, зато се појављује код појединачних других партија и позиција буџетских порасти, код којих стварно не би требали да се појаве, јер један објекат, који доноси известан стални месечни приход за један месец, не може тај исти приход повећати за наредне месеце у дотичној години, изузев, ако се зајупне цене од стране самог суда не повећају.

Пре то што се преда новац благајни, инкасанти сврше прво завођење код ликвидатуре, затим код државне месне контроле ради прегледа новчаних реферата и признаничних књижица и стављања потребне визе, па, тек онда предају новац благајни, која потврђује пријем у нарочито за то устројеној новчаној књизи. Раније су приликом свакодневне предаје новца добијали привремене признанице за сваки дан, и, сваких 15 дана у месецу, приликом предаје петнаестодневног извештаја, предавали исте привремене признанице, благајни, а, у накнаду за то, добијали потврду у новчаној књизи. Новац се предаје сваког дана и по извршеној предаји подноси се нов-

чана књига одељку за контролу посвездневних наплаћених прихода, ради констатовања предаје наплаћеног новца, и, пошто се сравни са преписима признаницима и рефератом упућеним отсеку наређује се књижење, јер је онда утврђено, да је новац наплаћени и у предајном реферату означен у ствари и предан коме треба, т. ј. благајни привредно-финансијског одељења.

За раније уобичајену праксу, да сваких петнаест дана у месецу инкасанти спремају извештај о наплаћеним приходима отсек је мишљења сам да то није потребно, пошто је са уредном ознаком суме, партије и позиције буџетске на предојном новчаном реферату, омогућено одмах и свакодневно књижење.

На случај, да се деси, да инкасанти не могу извршити наплату, редовним путем, подносе о томе реферат отсеку и одмах се издаје налог извршном одељку таксено-привредног отсека, да предмет упути у смислу чл. 32. закона о таксама, у вези решења Суда АБр. 18460. од 27 VIII. 1929. године, извршном отсеку судског одељења, у цели егзекутивне наплате.

7) Извршни одељак

Примљене предмете по којима су инкасанти констатовали немогућност редовне наплате, уводи у контролник извршних предмета и упућује их са особеним налогом извршном отсеку судског одељења ради егзекутивне наплате у смислу чл. 32. закона о таксама. Даље, овај одељак води евидентију свих послатих предмета за извршење егзекутивне наплате, а, по добивеним извештајима од стране извршног отсека, о извршеним наплатама, врши развод по контролнику извршних предмета и упућује књиговодству у даљи рад, ради развода и стављања у ред окончаних наплате.

Овде је важно напоменути, да овај отсек, пре но што упути предмете извршном отсеку за егзекутивну наплату, мора књиговодство најпре да провери, да ли је наплата извршена, и, ако јесте да ли је то примећено и по партијалнику, јер се дешавало раније, нарочито код такси за фирме, које се врше на основу спискова уређеним по улицама, да је наплаћен новац уредно предат, или по партијалнику није разведен — раздужено а наплата се по други пут тражи и на тај начин се називају

оправдана негодовања од стране грађанства. То се је дешавало услед тога, што је партијалник за фирме у опште неурядно вођен, као у погледу разреза таксе и задужења, тако и у погледу раздужења по већ извршеним наплатама. Те су грешке највећим делом исправљене и сад се веома ретко појављују.

8) Одељак финансијске спољне контроле

Такође веома важан одељак, који обавља општу финансијску спољну контролу по личној иницијативи као и по наређењу шефа отсека, и врши преглед свију новчаних пијачних књига надзорника, инкасаната и кланицног подотсека.

Подноси реферате о свима неправилностима и појављеним злоупотребама.

9) Књиговодство

Води партијалнике за све таксене облике у којима се врше задужења и раздужења и подноси извештај о стању наплаћених и дугованих такса.

10) Одељак контроле прихода

Прима реферате од инкасаната и надзорника пијача са преписима признаницима о извршеним наплатама, контролише обрачун и сравњује са новчаном књигом, коју подносе градски инкасанти и са привременим признацима пијачних надзорника, добивеним од благајне привредно-финансијског одељења, уверавајући се на тај начин, да су наплаћени приходи и предани коме треба; води евидентију, да ли су сви органи финансијски, који наплату врше, прикупљани приход у току истог дана пријавили отсеку и предали благајни; сваку конкретну неправилност и неурядност доставља особеним рефератором шефу отсека, и, најзад спрема по истеку сваког месеца финансијски експозе о приходима, упоређујући их са приходима истог месеца у минулој години и о томе обавештева суд и привредно-финансијско одељење.

Сем тога шаље посвездневно и извештај суду о кретању целокупних прихода у току сваког минулог дана.

11) Одељак магацински

Прима признаничне књижице по којима се има вршити наплата, новчане књиге, канцеларијски материјал, издаје исти по добивеним налогима инкасантима градским, надзорницима тргова, кланицног подотсека и по истима врши задужења и раздужења.

12) Одељак канцеларијских инкасаната

Врши наплату посвездневних прихода по издатим налогима отсека и од таксених обвезника, који су позвани од градских инкасаната, а који не буду били на лицу места да изврше наплату и о томе обавештава надлежне инкасанте ради личног раздужења.

Инкасант при таксено привредном-отсеку рукује и магацином.

Инкасант при централно-пријавном одељењу прима уплате за саобраћајна средства: аутомобиле, моторцикле, фијакере, бицикле и т. д. и води контролник пријављених и уписаных сопственика саобраћајних средстава.

II. Пијачни подотсек

Стара се о извршењу пијачног реда, устројен за град Београд. Размешта особље по указању потреби, води дисциплински надзор над истим, контролише наплате, издаје пијачно земљиште под закуп, даље издаје тезге, дућане и друге објекте на пијацама по одређеној такси а у споразуму са шефом таксено-привредног отсека и одобрењу суда; прима отказе, даје дозволе за продају на пијацама придржавајући се, у важнијим случајевима, §§ 11. и 14. пијачног реда за град Београд и исте одузима, чини предлог по сви-

ма потребама за развијање пијаца и промета на њима и води статистику кретања о ценама свих животних намирница, подносећи извештај привредно-финансијском одељењу и одељку општинских новина за штампу.

III. Кланични подотсек

Стара се о реду и раду и чистоти у кланицама којих има три: говеђа, телећа и свињска; контролише наплату прихода, прикупљање сточних пасоша при улазу у кланицу и њихов пренос, чини потребне предлоге за кланице, ради повећања прихода и што бољег отпраљања службе и подноси редовно извештај сваких недељу дана о целокупном раду како у погледу заклане стоке свих врста, тако и о величини прикупљеног прихода по наособ за сваку врсту.

Са овим је завршено целокупно излагање о надлежности, организацији и раду таксено-привредног отсека.

У идућем броју приступићу излагању поједињих таксених облика, карактеру њиховом, начину наплате уз узгредне личне опаске, у колико сам могао то уочити у току другог полгођа 1929., од када се налазим на положају шефа таксено-привредног отсека.

Д-р Марија Илић

Деца као носиоци будуће културе

— Београдско интеркултурално друштво:
„Пријатељи деце и младежи“ —

„Омладини предстоји велики задатак, да у живот доиста унесе: стварање и знање; њој је додељен онај дивни рад, који иде за тим, да уз вис основе душевне културе, да замени механичку цивилизацију душевном културом.“ — Рерих.

Свака установа мора бити искоришћена до њених максималних граница, мора дати највише што у својим приликама, материјалним и моралним могућностима може дати! То је њена сврха, то је оправдање њеног постојања и свих оних мањих или већих жртава, које се за њу доприносе!

Сама добит појединачних установа је различитог карактера, као што су и саме установе различите: једне су створене у циљу, да дају непосредну, имедијатну корист, друге доносе корист тек посредним путем, након много дужег времена; једне су користи материјалне, опипљиве, друге моралне, које се не апериципирају физичким, већ духовним очима.

Тежина и величина ове друге категорије установа лежи баш у нарави њихових користи, које се — као не материјалне — теже опажају и према томе и од својих пропагатора траже много веће напоре у свакој одбрани њихова *raison d'être*. Оваквог су карактера многе установе, које служе просвети, ширењу знања и стварању душевне културе, јер коликоје је то посао велик, толико је и лаган, тражи један дуги период систематског, стрпљивог рада за који се не смеју штедети ни морални материјална средства. То је рад, који — фигуративно речено — сличи раду водене

струје, процесу, који је истина постојан, али чији су ефекти срачунати на дуги рок.

Па ипак уза сву ову лаганост у доношењу белоданог успеха, тешко је данас замис-

Бата Вукановић, акад. сликар:
„Мала Београђанка“

слити и најреалнијег управљача —узето у најширем значењу ове речи — који не схваћа или који би могао несхваћати, да је општи народна просвећеност услов не само ћародног угледа, већ и његовог економског благостања, да и најслободоумнија конституција уз народну непросвећеност нема велик

вредности. То је узрок због кога се данас и најмањи и економски најслабији народи труде да подигну ниво народне културе, ради кога су се сви напредни духови увек трудили, да стварају све нове и нове просветне центре; то је узрок, због кога стварање ових центара не сме бити занемарено ни у доба највеће економске кризе, а то је у исто време и пун разлог настојања да се просветни центри искористе до њихових максималних граница.

Бата Вукановић, акад. сликар:
„Мала Београђанка“

Београд не стоји само пред мноштвом проблема техничке нарави; он у исто време тражи и подизање многих просветних установа, тражи подизање и свог великог Градског Дома Културе, који ће представљати почетак једног новог периода живота, који по својој великој унутрашњој вредности неће заостати за добом, које је дало најлепше странице његове историје. То је огромни и велики посао, који тражи своје хитно решење. Он се тиче Београда, његовог поноса, могућности што бољег и што лакшег развоја његових младих генерација.

Базу тог будућег великог Градског Дома Културе сачињаваће Општинска Библиотека и Музеј, установе, које су данас просторно скучене у толикој мери, да траже врло велику упорност за своје одржање!

Око сваке се просветне установе, па и најмање и просторно најскученје, по мало ствара извесни круг заинтересованих лица. Окренувши се грађанству, и ове су установе у њему нашле отклика. — У сарадњи с грађанством наша О. Б. и Музеј стоје пред једном великим и широко замисљеном акцијама за ширење просвете уопште, а нарочито за стварањем свих оних установа, које иду за моралним и интелектуалним развојем наше деце и младежи. Носиоц те акције биће друштво: „Пријатељи деце и младежи“, друштво интеркултуралног карактера, у чијем ће и акцијом и Саветодавном Одбору седити и представници саме општине, које ће у Београду радити у најтешњој колаборацији с Београдском, а у другим градским и сеоским центрима с осталим месним општинама.

Већ и најкраћи поглед у правила тог друштва одаје, да је овде замисљена велика и снажна акција, која ће уз истрајан рад и љубав неминовно донети велике плодове.

Бавећи се дечијим питањем, као једним од главних социјалних питања, стојећи пред сазивом конституирајуће скупштине београдског друштва „Пријатељи деце и младежи“, а у оправдавању и разјашњењу саме ове акције, покушаћемо одговорити на питање: колико деца по својим душевним квалитетима доиста оправдавају веру која се у њих данас полаже и да ли се од деце доиста може очекивати нешто ново и боље.

Да би дали документовани одговор, анализираћемо све оне моменте, који су било с ког гледишта за њу одлучни, огледаћемо оне моралне и материјалне вредности, које се троше на дечији одгој — било да имају свој извор у његовој најужој околини представљеној у обитељи, мајци, или у друштву, друштвеној акцији, дотаћемо се дечијег законског положаја и законом признате могућности његовог развоја, огледаћемо дечији однос према одраслом човеку, према главним душевним вредностима.

У целом низу питања, којих се овде морамо дотаћи, заузима несумњиво прво место питање односа мајке и детета, анализа самог појма материјства.

„Што значи постати и бити мајка“ — пита једна од сарадница „Про Јувентуте“, познатог часописа за проучавање дечијег пи-

тања, **Мајка**, дајући одмах одговор из ког следи, да оити мајка значи:

Примити у себе семе новог човека, од себе саме стварије за оног, који још није дошао на свет, хранити га и носити у себи док не постане доволно јак, да сам сноси земаљско светло и ваздух, а кад се роди, новорођенче хранити соковима свог сопственог тела, чувати га, хранити и одевати, прислушкавати свим његовим потребама, интуитивно гледати и схваћати, стављати све своје

Бета Вукановић, акад. сликар: Београдска деца. — Вињета друштва „Пријатељи Деце и Младежи“.

душевне и интелектуалне снаге у службу материнских дужности и то не само за своје дете, већ за цео људски род у опште!

Ова дефиниција појма материнства иде до његове саме сржи, показује сву величину, сву компликованост, сву велику одговорност материнског позива уздижући га високо над пуким инстинктом до највиших граница разумног самоодрицања у корист другога. — Овако схваћено материнство је синтеза прирођеног, оног што нам сама природа даје, и оног до чега долазимо путем науке, знања. Материнство, које би било основано само на једној од ових двеју великих компонената не

би било савршено. Материнство није само радост, коју осећамо прихваћајући нежне, крхке дечије ручице, проматрајући онај његов мили, упорни, безазлени дечији поглед, или слушајући његово равномерно дисање и осмехивање кроз дечији сан, оно је и много више и много дубље, оно је и брига и страх за дечију будућност, који су симболизирана у сузама оне дивне Мајке Божје од Каулбаха, или у оном упорном, визионарном погледу мајке с дететом нашег сликара Голубовића. Материнство је данас уздигнуто до највишег по-

уметничке креације, која налази свој пандан у оној дивној скулпторској радњи Ивана Мештровића: „Моја мајка“.

Након смрти руског и светског великана пера Достојевског из његових дела издвојена су она места, која се односе на децу и која су за децу. Та је књига позната под насловом: „Достојевски длаја дјетеј“, издана под редакцијом Ореста Милера.

Достојевски, као ненадмашиви психолог, као онај, који је осетио све људске боли, ушао је у дечију душу, осетио и њихову патњу износећи је на много места својих главних дела: „Злочину и казни“, „Браћи Карамазов“, „Пишчевом дневнику“ на начин, који га у овом правцу ставља упоредо с највећим дечијим пријатељима.

Београдске скауткиње

У том споменутом зборнику: „Достојевски длаја дјетеј“ налази се и прича из „Пишчева дневника“ — „Маљчик у Христа на јелке“ — Дечак на Христовој божићњој јелци — у којој Достојевски прича, како се шестогодишњи сеоски дечко пробудио једног јутра у влажном градском подруму. Било је хладно, дрхтао је. Седео је у углу на старом сандуку. Да би заборавио глад и досаду, пустао је пару из уста, но глад је ипак била већа од ове скромне забаве и дете је неколико пута прилазило месту, где је на слабом креветцу са старим завежљајем под главом лежала његова болесна мајка. Кад је у мраку написао њезино лице, зачудио се, што је студено, што се матери уопште не миче, дахнуо је на своје прстиће, који су се од додира с мајчиним телом још више смрзли, промислио је, да је у соби сигурно одвише хладно — што је смрт још није разумевао, — потражио је врата која воде на улицу и наједном се нашао у мору светла великог града.

Све је било у овом граду друкчије него у селу из кога је он дошао с мајком: широка улица, велики свећњаци, маса људи, велики расветљени прозори, а иза њих тамо у чистим собама лепо одевена деца и да није било страшне глади, која га је мучила, дечко би сигурно заборавио, да је сасвим сам у сред улице огромног, непознатог града, но глад га мучила, а прстићи се све више и више кочили од студени. Покушао је, да уђе у неку дивну радњу, где се по његовом схвашању сваком бадава делило слатко јестиво, но богате госпође, које су тамо седиле и које су се свима смешиле, кад су виделе малог сиромашног дечака, завикале су на њи и отерале га. Опет је пошао даље. Очи су му биле пуне суза, но много је чудеса у великом и богатом граду и дете се опет зауставило пред једним излогом: иза стакла играле су лутке, дивне, велике лутке, као да су живе. И дуго би дечко гледао, да му није пришао неки одраслији покварени дечак, зирнуо му у лице, безобразно га и зло ударио по глави подметнувши му ногу, тако да је морао пасти.

Преплашено сеоско дете, пало је и дигло се и полетило тражити какво склониште. Нашло га је у некој шупи, где се шићурило. Ту у тој шупи наједном му је постало добро: престале су га болети и руке и ноге, однакле је дошла нека топлота, осетио је, како му се сан намиче на очи и чуо мајчин глас, како пева: „Мајко, ја спавам, ох, како је ту лепо спавати!“ Уз тај тако познати и мили глас мешао се неки други, нечије су се непознате руке савијале око његова тела. — Дођи к мени на божићње дрвце — говорио је глас, а руке су га високо уздигле над земљом и понеле некуд далеко.

То је био Христос, Велики Максвелов Христос, Христос пријатељ деце, који на дан свога рођења на небу скупља сву децу која су се, како су то на небу приповедили нашем бедном дечаку: „смрзла у својим кошарицама у којим су их оставили пред туђим вратима, која су умрла у разним находитима, на пресахлим мајчиним грудима, која су се задавила од смрда у пренатрапним вагонима трећег разреда.“ Ту су деца тако их је сад видело наш дечко, као анђели живели на небу и окруживали Христа, који је стајао посред њих, благосиљао и њих и њихове мајке. Мајке су стајале подаље и плакале,

но деца су са смешком прилазила и уверавала их, да им је сад добро, сасвим добро...

Дечија су сутрадан нашли смирзнута у шупи, а исто тако и сама кућа у дну старог, влажног подрума.

Људи не само једног бежичитог народа, већ свој човечанство скупа сачињавају коначно једну јединствену велику обитељ; нас увек дира овако неправедна судбина деција, као и судбина његове несретне мајке, буди се осећај солидарности, који увек тиња у људској души. Тада осећај солидарности, који ед

Културно наслеђе Србије

Београдска мајка

туђе боли ствара нашу сопствену, удружен с разумом, који логичним путем доказује, да беда ближњег не може бити наша корист, створио је од дечијег питања не лично питање најближе околине, већ: народно и међународно питање у чијем решавању учествују данас и одрасли и она деца, коју је судбина поштедила дозвољујући им миран и нормалан развој.

Најлепши израз људске солидарности на овом пољу створен је оснивањем Интернационалног Удружења за заштиту деце — Union Internationale de Secours aux Enfants,

скраћено U.I.S.E., које је прошле 1929. год. у децембру славило своју десетогодишњицу. Душевни је вођа и инспиратор ове заједнице била Енглескиња Miss Eglantine Jebb, која је ради својих великих заслуга за децу добила надимак: „Света“, док је непосредни вански потицај за њено оснивање дала катастрофална глад, која је 1922. завладала у Русији и изложила милионе људи и деце могућности најстрашније смрти. Чланом ове интернационалне заједнице може постати свако национално удружење за заштиту де-

штво „Дечији Пријатељ“, коме је циљ, да заједнички приређује недељне излете, концерте, дечије библиотеке, да подпомаже децу у свим правцима. Основао је ово друштво редактор једног радничког листа у Грацу — Антон Африш, који је и сам био радник, па према томе добро упућен у све материјалне и душевне потребе сиромашнијих друштвених слојева.

Пионирка друштва „Пријатеља деце и младежи“, г-ђица Б. Тодоровић.

У Берлину је слично друштво основано на иницијативу Д-р Курта Левенштајна, писца неколицине књиге о деци. Још интересантнија су берлинска дечија друштва „Цугшарен“, „Хилфе“, италијанско друштво „Фамилија Кооператива“ у Италији — основано на иницијативу професора Давида Леви Моренос — сачињава дечију радну кооперативу. Сваки члан ове дечије кооперативе има свој мали врт док се продукти продају заједнички а из добитка издржавају нови сиромашни другови. Ова дечија радничка колонија — први национални покушај у Италији једног јединственог полодјелског одгоја — броји 250 деце, која самостално обрађују преко 53 хектара земље по обалама Тибра.

Међу другим дечијим установима и удружењима, заузимају важно место тако звани Киндерцентлагер, дечији шаторски табори, који у истину сачињавају дечије државе у којим стотине и стотине деце живе извесни део године сасвим слободно по законима, које сами стварају у својим дечијим парламентима под управом свог дечијег претседника.

„Цугшарен“ је искључиво дечије друштво.

Организирали су га и воде га сама деца.

Прошле године славило је ово дечије друштво десетогодишњицу свога рада, те је том приликом издало у властитој наклади свечану броштуру из које се види, да мали чланови овог друштва издржавају:

један дечији врт,

две дечије колевке за сто деце,

дом за младеж

дом за децу,

да сами организирају дечија опоравилишта,

дечије екскурзије, међусобну помоћ, помоћ у дечијим судовима.

Друштво „Хилфе“ сачињава круг младих људи, који — како сами кажу — из осећаја реципрочне одговорности врше социјални рад међу децом.

Чланови овог друштва, њих сто на броју, поделили су се у неколико група од којих свака група ради у извесном делу града. Они посећују сиромашну децу, помажу их и материјално и морално. Интересантно је споменути, да је ово дечије друштво проширило своју акцију и на старце. Посећујући своје другове, они посећују и све оне домове у којима живе стари људи, обављају место њих и за њих све оне ситне послове, којих има много и у свакој старачкој кући. Лако је могуће замислити психичко дејство ове пажње, а и њен велики самоодгојни значај за саму младеж. — У 1928. год. „Хилфе“ је помогало преко 35 стараца.

Укупни број чланова ових дечијих друштава у Немачкој одлази на стотине хиљада.

Дечије друштво „Фамилија Кооператива“ у Италији — основано на иницијативу професора Давида Леви Моренос — сачињава дечију радну кооперативу. Сваки члан ове дечије кооперативе има свој мали врт док се продукти продају заједнички а из добитка издржавају нови сиромашни другови. Ова дечија радничка колонија — први национални покушај у Италији једног јединственог полодјелског одгоја — броји 250 деце, која самостално обрађују преко 53 хектара земље по обалама Тибра.

Међу другим дечијим установима и удружењима, заузимају важно место тако звани Киндерцентлагер, дечији шаторски табори, који у истину сачињавају дечије државе у којим стотине и стотине деце живе извесни део године сасвим слободно по законима, које сами стварају у својим дечијим парламентима под управом свог дечијег претседника.

У Немачкој је први покушај оваквих дечијих држава учињен у Брауншвигу са 200, а касније код Кила са 2.500 деце. Ови први покушаји нашли су на све већу и на све ширу примену. У њима је постигнут онај идеал, који тражи сликар Рерих: сва акција

лежи у рукама деце. Одрастао човек у овим дечијим државама није над њима, он је њихов друг према коме се сматра као раван према равном. — Кад је претседник немачког парламента Јохан Постел ове дечије државе, деца су га уважно другарски ословањавала и називала: „ујак Паул“.

Кад одрастао човек помаже слабијем од себе, изгледа то сасвим природна ствар, што је и у истини; но кад дете помаже детету, онда човек не осећа само радост, већ се у човеку буди и вера, да људи долазе на свет са божанском искром љубави и милосрђа, коју само треба даље гајити, да би донела велики плод. Како се дете ипак увек несећа, или боље рећи несхваћа, ако само живи у добним околностима, да друго дете може бити гладно, то је у овоме данашњем увођењу дечије у социјалну акцију за помоћ деци велика добит. Дете помажући другом детету постаје и само боље, место оног поквареног дечака, који у причи великог руског писца Удара напала смрзнуто дете, појављује се друго које га диже и води.

Као социјални радник у ширем смислу, и законодавац све више показује интерес према дечијем питању; положај је детета данас реформиран и подлежи константној реформи и у цивилном и у казненом праву, а донет је и цео низ нових, раније потпуно непознатих закона, чија је сврха што већа заштита детета.

Грађански је закон с обзиром на дете највише измене у односу према ванбрачном детету, дакле у односу детета, које нема законитог оца. — Док је старије законодавство, које је почивало на Наполеоновом цивилном кодексу негирало скоро у целости сва права ванбрачног детета, данас је законодавац — полазећи од правилнијег расуђивања питања индивидуалне одговорности — законски положај ванбрачног детета скоро у целости приближно законском положају брачног детета намећући подједнаку одговорност за његов просперитет и на ванбрачног оца, као и на ванбрачну мајку.

У казненом праву у односу према детету учињена је највећа реформа померањем доба казнено-правне пунолетности, потпуне криминалне одговорности, те завођењем омладинских судова за малодобног починитеља,

дакле завођењем једне институције, која не само непосредно значење, већ и велику посредну вредност, јер је она у вези са специјалним проучавањем разлога дечијег криминалитета, много допринала интензивнијем проучавању целог комплекса питања, која се односе на децу, особито дечије психологије.

Међу дечије законе најновијег типа долазе на прво место закони за социјалну заштиту деце. Модел је овим законима немачки

Голубовић: Портре београдске девојчице

Дечији закон за социјалну заштиту — из 1922. г. који је међу активне факторе социјалне дечије заштите увео и највише државне и локалне институције, Министарство унутрашњих дела, као и све градске и сеоске општине.

Да би дечије законодавство било што прегледније, да би се што јасније испољила потреба реформе и надопуне у појединим законским одредбама, које се односе на детету, данас се пројектује и стварање специјалних дечијих кодекса. То ће у новом дечијем законодавном раду свакако бити једна од најлепших тековина.

Из литературе о дечијем питању, као увек свежа, увек нова лектира, долази у првом реду у обзир велики број часописа, који излазе као орган појединих или удруженih министарстава, великих градских општина и

других институција, разних хуманих и каритативних удружења.

Већ смо раније споменили лист „Про Јувентуте“ — За младеж. Лист излази у Цириху упоредо на: француском, талијанском и немачком језику, а орган је истоименог, опште познатог швајцарског хуманог друштва за дечију заштиту. И овај лист, као и лист »Revue Internationale de l' Enfant«, који излази у Женеви као орган Интернационалног удружења за дечију заштиту, доноси богате чланке из свих подручја дечије социјалне заштите, о свему што стоји у директној или индиректној вези с децом.

Претежно дечијем питању посвећен је и лист »Freie Mühlfahrtspflege«, који излази у Берлину, као орган Немачке лиге за слободну социјалну заштиту. Дечијим законодавством бави се одлично редиговани лист: »Zentralblatt für Jugendrecht und Jugenden Mühlfahrt« — Централни лист за омладинско право и омладинску социјалну заштиту — у ком сарађују људи од највећег ауторитета (на пример познати проф. у Франкфурту на Мајни, Клумкер).

Дечије питање данас заузима и једно од главних места у данашњим комуналним листовима, листовима појединих градова, као и у листовима савеза градова. Ту се нарочито илуструје оно ново схваћање о задатцима локалних управа, које иде далеко над пуким материјалним стварањем и ка новим душевним вредностима. И тршћански: »Rivista mensile della citta di Trieste« — Месечна ревија града Трста, Болоњски: »Il Comune di Bologna« — Болоњска општина, као и Римски: »Copitolium« често су пута у целини посвећени обради разних дечијих питања дајући на тај начин нове директиве рада не само општини као таквој, већ и свим њеним каритативним и хуманим друштвима.

Наши листови овога карактера, дакле градски листови: „Београдске Општинске Новине“ већ од почетка свога излажења у данашњем свом облику савремене градске социјално-политичке ревије, будно прате дечије питање у вези са комуналном просветно-социјалном политиком, а исто тако из овог подручја доноси чланке и лист нашег националног Савеза Градова: „Савремена Општина“, која је ово питање обраћивала и у свом

великом енциклопедиском делу: „Наше Село“, т. ј. првој нашој енциклопедији села и сељака.

Од других стручних листова с овако једног широг становишта третира се дечије питање у „Гласнику Црвеног Крста“, „Полицији“ и т. д. — Сви ти листови скупа сачињавају данас потребан материјал за проучавање дечијег питања, те су доказ велике пажње, која се данас овом питању посвећује, но док се у свим листовима и њима сличним публикацијама говори о деци, постоји и једна богата литература, која је као и у почетку споменути зборник из Достојевковљевих дела намењена самој деци, у којој деца живе, у којој су главни протагонисти и која је у стању да нам даде најбољи одговор на питање, да ли деца по својим душевним квалитетима заслужују пажњу која им се данас свестрано указује, да ли у њима доиста можемо гледати носиоце нове културе!

Под редакцијом проф. Брауншвига штампан је 1911 и 1910 у Паризу зборник дечије прозе и поезије: »Récits en Prose pour l' Enfance«, »Poèmes pour l' Enfance«. У зборнику су ушли песме и фрагменти прозних савета најзначајнијих француских књижевника и песника: Виктора Иго-а, великог песника француске романтике, који носи и назив: »Poète de l' Enfance«. — Дечијег песника, Ламартина, Де Мисеа, Жорж Сандове, Ромен Ролана, Лихтан Берџеа, Анатола Франса, Додеа.... Код избора песама редактор је нагласио, да му је био главни циљ, да с тим зборником помаже развијању дечијег »avant gout des joies esthétiques«, које ће дете касније у целости осетити.

„Дете не може“ — вели професор Брауншвиг — „схватити оно што је поглавито песничко у поезији, јер у свом кратком животу још није имало времена, да у својој души прикупи доста успомена, да би стихови могли на њих деловати својом мистериозном моћи евокације; на дете не делује ни поезија будућности пуна радосних и тужних визија, јер дете живи инсталатним животом, који је сав у садашњости“, — а затим одмах додаје, да дете ипак воли стихове, јер осећа њихову хармонију, њихову меланхолију, да су му потребни, јер они — како је већ речено — делују на развој његова естетског укуса.

Брауншвиг је у својим зборницима извршио систематизацију паралелно с дечјим развојем. Најпре долазе песме за сасвим малу децу, за доба кад је дете још сконцентрисано у самом себи, а потом долазе песме за старије доба у ком се дечији интерес шире и протеже преко свог сећа на најужу околнину: чланове обитељи, као и животиње које види: мачку, псето. Зборник би имао одговорити потребама деце у доби од 5 до 13 године. Поднаслови су Зборника:

Дечији живот, Обитељ, Животиње, Дечија размишљања, Школа, Ферије, Дечији портрети, Прве боли.

— Најмистериозније је, а према томе и најинтересантније буђење човека, стварање свести, његово одређивање првих импресија, његове прве жеље и потребе.

Из овог најнежнијег дечијег доба дао је један дивни приказ француски књижевник Лихтанберже у својој познатој књизи: „Мали Тро“. Тај Мали Тро је сасвим мали, ал он ипак поимље, што је добро, што је зло, тако лик мајке, дадиље за њега већ у почетку значе добро, јер му годи све што за њу раде: прија му млеко које му дају, мило му је кад га успављају, певају, носе... а он још несваћа што су те велике особе њему.

Брауншвиг је свој циклус песама почeo са старијом дечијом добом. То је онај први споменути циклус песама, који носи поднаслов: „Дечији Жivot“ у који су ушли и познате песме Виктора Игоа „Дете које спава“, Роземон-Ростанова песма „Божићни Сан“ у којим песнице износе, што желе мала деца:

Да се песак претвори у драгуље,
да мајка добије крила,
да кућа постане из шећера,
да га анђели однесу у небу, где се не
учи азбука.....

У другом циклусу Брауншвигове антологије дечијих песама налази се позната Виктор Игова песма његовој малој ћерци:

„Имала је обичај у својој раној доби,
да у моју собу дође мало свако јутро,
чекао сам је као што се чека сунчани траг,
Улазила је и говорила: Добро јутро, мој мали оче!
Узимала је моје перо, отворила моје књиге, седела
На мој кревет, дирала моје папире и смејала се;
А онда је на једном нестајала као птица, која
пролеће.
Ja сам се одморнији поновно прихваћао

Остављеног посла и све пишућ,
У мом рукопису налазим често
Веселе арабеске, која је она нацртала,
Многе беле странице, које је она изгужвала.

У циклусу „Дечији портрети“ налази се опет Виктор Иговљева песма, коју никад није могуће заборавити, кад се говори о деци. Оноси се на једну епизоду из 1871 године, из времена комуне. — На једној барикади било је ухваћено и једно дванаестогодишње дете. На питање, да ли је и он усташ, одговара с пуно поноса да јесте. Официр одређује, да мора бити стрељан скупа са осталим одраслим побуњеницима. Побуњеници падају један за другим, дете гледа нетремице, а кад је дошао ред на њега, он се обраћа с молбом, да му дозволе пре смрти однети мајци сат за успомену. Пустили су га и ако су веровали да ће побећи. Дете се међутим вратило и мирно стало на своје место! То је тип детета јунака, који је симболизиран у Малом Французу из Авињона — Вијала. Много типова овакове деце сусрећемо и у нашој историји!

Дечији песник није заборавио ни на децу, која су лишена дечије радости, која место игре, сунца — раде дуги, — мучни дан, за коју би се могло рећи са Сили Придомом: „Ова се деца нису требала родити, јер је њихово детињство одвише тешко“. —

У циклусу „Прве Боли“ налази се песма: „Деца која раде“, песма која почиње питањем:

„Куд иду сва ова деца, која се не смеју?
Ова њежна бића, које мучи врућница?
Ове девојчице од осам година, које иду саме? —
Они иду на рад, који траје 14 сати.

Како су бледа, лица су им пепељасте боје,
Једва је свануо дан, а они су већ уморни.
Не знају ништа о својој судбини!
Чини се да говоре Богу: С нама овако малим,
Оче, погледај што раде људи.“

Брауншвигов зборник прозних састава дели се у три књиге:

- I Дете у својој околини
- II Дете које сања
- III На путу према реалности —
тако да прву књигу сачињавају:

разне дечије сцене, приче о животињама, слике из природе, сећање из детињства; другу:

приче о вилама, авантуре, легенде; трећу: лица великих људи, историјске епизоде, путничке успомене. — У ову су књигу ушли и фрагменти о раније споменутом малом „Тро“ Лихтанбержеа, чије књиге:

„Мој мали Тро,
Тротова мала сестрица,
Лин,
Наша Мими“

сачињавају читаво откриће из дечијег света.

— Уз литературу о деци све је данас већа ова литература за децу. Јасна је велика социјална страна овакових радова. Она не оплемењује само своје мале читаоце, она боље упознаје и одрасле с децом. — Песник, књижевник, уметник уопште, као онај, који располаже великим способностима познавања људи, продирања у њихов интиман живот, познаје и децу боље од других. Он им приступа као посебним малим индивидуама, које имају свој свет и своје сврачивање, своје жеље и тежње.

Уз песника и књижевника дететом се бави и сликар и скулптор. У предговору што га је написао Моро-Вотје за албум „Дете кроз Векове“ у коме су дани сви главни шедеври дечијих уметничких портрета, примећује писац, да је појава детета као индивидуалне личности у скулптури и сликарству релативно новијег датума и тумачи ту чинјеницу тим што младост, свежина и грација траже искуство, зрелост и виртуозност у ради и да је за то дете било дуго онај тврди орах, тешки успон „екијеј“ пред којим је остало узалудно настојање уметника, да су све школе у почетку оклевале пред дечијим ликом, пред његовим осмехом, кретњама, да је за то дете морало чекати велике мајсторе. Прва су деца — тумачи даље Вотје — у уметности имперсонална. Занешени уметник антике изобразује у детету или малог генија или крилатог амора, који је увек спреман да одлети са земље. Након пропasti паганизма дете и даље дуго остаје изнад реалности. Оно је анђео без мана. Тако за време ренесанса престаје дете у скулптури и сликарству бити имперсонално, постаје нетко, но модел су ове прве деце већином владарска деца, или деца високе аристократије. Сиромашна деца тек много касније добијају право грађанства у уметности.

Идеја стварања албума дечије уметности крунисана је великим успехом. Ретко је и тешко наћи нешто лепше од оваквих књига дечијих портрета, деце у слици. Од једне странице другој смеше се, или озбиљно гледају дечије очи, приказују се разни дечији типови почињући од Бароћијева портрета малог принца, Бронцинијевих, Валаскеових, Мурилових дечијих типова, па даље — идући преко дивне дечије галерије северне школе: Рубенса, тога пар екселанс дечијег сликарства, Франц Халса, Ван Дајка — француској школи са Грэзом и свршавајући са енглеском школом и њеним прставницима.

Завршујући свој предговор албуму „Дете кроз Векове“ Моро Вотје се обраћа читаоцу речима, које су есенција мисли, која се јавља код проматрања овог дивног рада:

„Гледајте добро ова млада лица, приучите се да их разумевате, стећите пријатеље у овом музеју. Не заборавите, да — створена за радост очију — уметничка дела говоре пријатељским очима, онима који их гледају са љубави и симпатијом, да портрети одаје много интимних ствари и о свом моделу и о свом аутору“. И доиста, као и у поезији и у прози писаној за децу, гледаоц у дечијем уметничком музеју не види само уметничку креацију, већ подједнако осећа, како му и живот и психа тех малих људи, који се као живи дегажирају са сваке поједине слике, постaju све јаснији и ближи.

Рубенсова „Дечија Глава“, Франц Халсовица „Девојчица са сламнатим шеширом“, „Мали Свирачи“, Ван Дајков „Син Карла Првог“, Рембрантова „Девојчица на прозору“ — то је толико малих душа приказаних на платну!

У скулптури су познати радови о деци: Донателијево „Попрсеје Дечака који се смеје“; „Св. Иван Крститељ као дете“; Дела Робијини „Дечаци у болници невиних“ у Фиренци.

И код нас у Београду уметници у својим радовима све чешће обрађују дете. Једна дивна слика девојчице — Мона Лизе у минијатури — од сликара Голубовића виси у музеју Принца Павла. На истом је месту и позната Ђелићева слика „Девојчице с кошарicom“. Госпођица Зора Петровић дала је цео низ разних типова девојчица из своје школе. Међу свом том децом наших слика-

ра, који дају диван материјал и за наш уметнички дечији албум, морамо се нарочито уставити пред двема малим београђанкама госпође Бете Вукановић. Једна је оличење пркошљивости, друга смирености; једна би — са својим огромним црним очима (у истини сва је: црне, велике очи!) — могла временом постати Шарлота Кордеј, док ће друга увек потсећати на Тенисонову Мери, или Фаустову Маргариту.

Утицај је средине огроман у свим периодима људског живота, човек јој често и бесвесно подлеже, па ипак код деце видимо у овом смеру једну нарочиту отпорност, видимо, да деца властитим силама стају над својом средином и постају велики људи и онда, кад је цела средина водила баш противним путем!

Данашња раширеност већ споменутих дечијих градских друштава, као и соколских, скаутских и других организација олакшава децију борбу са често несоцијалном средином, те је и у томе њихов велики разлог постојања, но највећа је вредност свих

тих организација и друштава, што се у њима изграђују савремени, нови тип детета, који представља синтезу између индивидуалног и колективног духа, детета, које је и индивидуално и социјално, атрибути, који савременој деци дају нарочито право, да они ударажују темеље новом добу, новом времену, основу вери да ће они у широке народне масе унети више лепоте, више знања, остварити Рерихов свет. Та деца показују примерима, да љовеку доиста постоје елементи, који воде прогресу не само материјалне, већ и духовне културе. — Остаје само, да се у раду с децом не заборављају они педагошки принципи које је јасно и концизно формулирао професор Леви Моренос стварајући децију кооперативну обитељ у Италији: дисциплина лична иницијатива; слобода и одговорност; педагошки надзор и самоодгој; осећај за једницу и подупирање индивидуалности.

Београдско друштво: „Пријатељи деце и младежи“ чека широко, потребно, дивно поље рада.

Културно наслеђе Србије

Проф. Д-р М. Јовановић - Батут

Београд са здравственог гледишта почетком овога века

(Студија — јавно предавање, одржано у сали Вел. Школе 29. фебруара 1904.)

(Свршетак)

Београд је на крајњој ивици Истока и Запада — дакле управо на раскроници две разне културе — а то се опажа и на животу његових грађана. Поред свега конзервативизма у неким погледима и навикама они ипак источночачки — вођени, одушевљено и без критике — прихватају сваку новину, која им у сјајном, шареном и лаком руку са Запада дође... па за то често забасају и у талог, у шљам праве културе! зато их култура често само нечистим репом шине слепо, мајмунско имитовање и неоправдан раскош преотимљу мах, па полако сахрањују чаше старе породичне врлине — нашу народну индивидуалност. У томе смо често тако спасни, да ћемо од својих најпречих животних потреба, од својих уста откнути — само да угодимо сујети, страсти владајућим струјама — моди. Многа жена наша радије ће гледати своју рођену децу и голу и гладну, своју трпезу празну, своје огњиште хладно, свог мужа где се очајно бори са вечитим меничним протестима... него што ће се одрећи какве забаве, нове халјине, какве стране бање или каквог фешнебл зимовања... Колико је наших ситних чиновника или других „танких домаћина“, који ће се непрестано задуживати — само да може сваки дан по два пута на пиво, а по три-четири пута у кафани — на разговор, шах, партију домина или карата. Јесте ли ишли иноћима нашим главнијим улицама, и јесте ли запазили, из колико се јавних локала чује свирка, песма, дрека, теревенки и урнебес; на колико се места игра шах, домине, томболе, и карте — као да и сваком прелива, и као да цео Београд не зна за дуг и меницу!? Јесте ли рачунали, колико је у онште механа, кафана и кафаница у вароши, па јесте ли се запитали, какви су то локали: — како се држе; — шта се у њима гостима за јело и пиће служи, ко служи и у чему?.. Тесни, ниски, мрач-

ни, влажни, чајави простори; густ, тежак запаран, дуванској димом засићен једва провидан ваздух; зими усијане гвоздене пећи са исквареним сулундарима, који се пуште; неочишћене чајаве лампе; испљуван, глибав, квашен и труо патос; промукао, потпирен и подбухнут газда зајрвављених, дремовних очију; испијен, мршав, кашљав, јектичар или сифилистичан келнер... а око голих или прљавих, исполиваних трпежњацима застртих столова мењају се гости — по тдекада баш и из заражених кућа. Сваки је попуштио те ноћи небројено цигарета; мешао свакојака пића; узимао по пет-шест пута црну каву, „жив се кидао“ што му никако карта не иде“; помамио се од чуда, шта је ове очима видео или ушима чуо... па је онда једва једном пред зору кући пошао, ако га друштво није још навело да у загрљају какве заражене блуднице достојно заврши тај дан... Ако баш у таквим приликама и није своје лично здравље оштетио, окрњио је тиме здравље своје породице. Дошао је празна цепа кући. Потрошио је оно, што је требао за најпрече животне намирнице употребити... па се онда са жењом кавжи, што она толико млеко деци даје; што у пећ троши; што за најслабије дете и парченце меса тражи „kad се нема“... Потребе се најло множе; приходи споро расту; утакмица све већа и несолиднија; борба за опстанак све тежа... а ми још несрћени и неспремни... па часом залутамо оним странпутицама, које је права култура већ давно напустила. У том путању смо страсни. Улажемо све сокове својих живица; напрежемо све снаге своје до испрљења... па је ли онда чудо, ако се брже истрошимо и похабамо; ако брже старимо; ако пре времена малакшемо; — ако било телесно било морално посрнемо...

Сличну а баш и исту појаву сретамо и у јавним приликама београдског живота — па

баш и оним, које се тичу нашега здравља. Дивна идеја слободе код нас се по гдекада изметне у самовољу и безобрзност најниже врсте. За то је готово свугде мало реда, слабе дисциплине и врло ретко правог дубоког осећаја за дужност према другоме и према заједничким интересима. И она мало здравствених правилника и закона, што их имамо (неревидираних више од 20 година!) слабо се поштују — по гдекада најмање баш од оних, који треба у томе да предњаче; који треба да их врше... У најживљим улицама смештен је н. пр. магацин са сировим кожама, а одмах пред његовим вратима (често баш и на самомprotoaru) растоваријају се и претресају грдне бале непране вуне и т. д. Сад прођеш поред отворене дрндарнице, где се стари, може бити и заражени јоргани и јастуци дрндају, са којих се прашина диже и попа улице захвата, а сад опет поред дућана са тако ником настрешницом, да можеш о њу главу разбити... или поред раскопана protoara да врат сломиш. Зими се снег искачује са озбиљним несретним случајевима... Још ни сумрак не падне, а по гдекада баш и по дану преноси се нужничка нечишћа, и то тако да целим путем оставља и видљива и осетљива трага... А колико је кућа, па баш и јавних места, где се нужници и не чисте, него се по гдекада и преливају!.. Септиме се само наших варошких ћубретара, њихова о дела, њихове обуће, њихових кола и целе јутреме и или баш и наших десинфектора... па се онда нећете чудити, зашто се заразе по Београду тако шире. Колико је механа и других јавних места, где се ћубре годинама не износи; колико је дворишта, из којих се помије и свакојаке друге стапачине на улицу пуштају и тамо слободно разливају?! Колико је кућа са оном кобном таблом: „Овде има заразне болести“ а свет испак широм у њих улази и по гдекада баш и поред стражара! Колико је проговараца, који отрова и лекова про дају и ако је то забрањено; колико је баба и надри-лекара, који болеснике и породице у пропашћују; колико је по купатилима и хамамима трљаја, које злочине на женама врше; колико је логчара, који земљане судове гленишу отровним глеђем или казањија и цигана, који бакар калајишу сувише оловним калајем и т. д. и т. д.! Колико је у опште сва којаких озбиљних преступа против здравља, а нико се на њих и не осваре?

Па и сами лекари постали већ према тим појавама неосетљиви, те их слабо и пријављују. Али бригадни пријаве шта им вреди... пријава им мањом остале без усеща. Богаташе и људе од вожња и мејспаје не сме нико за „таке ситнице“ на одговор да назива и казни, а и сиромасица се таке кримице узимају само онда у поступајућим полицији буду потребни и први кадим изборима или

за друге какве партијске и котеријске ујдумре...

Је ли ко запитао, какве су нам ученице; какав наставни прибор; колико је у Београду јективачких наставника и наставница или фамулуса уред сите деце и има ли отуда какве опасности за школску младеж? Шарлах бесни, а целе зиме ћи најинтелигентније грађанство не да се усаветовати, да не иде по славама, сватовима, сахранама и т. д., или да и само бар за овај мах не „држи славу“,

Ш.

ШТА БИ ВАЉАЛО ЧИНИТИ?

Према таквом неразумевању својих личних и општих интереса; према тако неправилном схватљању грађанских дужности и права сасвим је природно, да ми Београђани још мало имамо правих здравствених установа, каквих је у већим општинама, а нарочито у престоницама просвећеног света. Или ако их баш и имамо, да их често једва издржавамо, а још чешће толико запустимо, да управо више не одговарају својој задањи. Ако ћемо право судити морамо признати, да се још до данас нисмо побринули ни да имамо „своју“ варошку болницу у правом смислу те речи, а камо ли да н. пр. имамо: нарочиту болницу за заразне болести, квартовске станице за прву помоћ; уређену ноћну службу лекара; поликлиничке амбулаторије; општинска стопаришта за прибор и справе око преноса и неге рањеника и болесника; централу за позајмицу потребног прибора око породиља сиромашњијег грађансва, школоване и извежбане нудиље и двориље; школске кухиње и трпезе за сиротину децу; грејалишта и трпезе за сиротину зими; дадиљишта и игралишта за децу; општинске речне купаонице и општинско топло и парно купатило; диспанзере за јективи; склоништа за туберкулозну сиротину; уређена преноћишта за оне који немају свога стана; радничке станове; азиле за пијанце и неизлечиве болеснике, друштва против ширења полних болести; находишта за напуштену новорођенчад; склоништа за занбрачне породице и пале девојке и т. д. и т. д. Колико је школа у Београду, које одговарају и најскромнијим хигијенским захтевима, а баш нам је у дечи не само сва милост и сва радост, него и сва будућност. Калдрма се једнако претреса и оправља, силан се новац на то троши па испак је Београд још тако лоше калдрмисан, да се управо и не може чисто држати. Шта вреди, ако се лети по гдекада која главнија улица пред вече полије, кад се из свих суседних квартова слепне толико прашине, да човека „удави“... Ево се већ скоро 20 година боримо да добијемо канализацију... од тога доба изгубисмо бар 5000 грађана више, него што би их изгубили, да смо тај посао одмах озбиљно прихватили и довр-

шили, па ето се још и данас давимо у сопственом гаду и гледамо, како нам се тај гад у куће увлачи те их влажи... **Једва смо дошли и до водовода,** па и то смо извели тако, да већ неколико година лети немамо доволно воде... Подигојмо завод за десинфекцију, али ваља погледати само његова кола и његове дезинфекције; ваља знати да партaje тај као да по недељу дана чекају, док на њих „ред дође“... и да се десинфекција не врши строго према потреби и природи сумњивих објекта, него према некој прописној тарифи, неким таксама, за које се саме партaje — према своме нахођењу решавају („које ли велику или малу десинфекцију“); па ћемо одмах моћи пресудити, како тај завод функционише, и зашто су се — и поред њега — толике разре код нас тако рећи одомаћиле.

И у санитетским уредбама смо прилично заостали. Немамо управо још ни правилник, који би обухватао целокупну санитетску службу у општини. Наш санитетски закон је још из г. 1882. а баш од тога доба је коракнула социјална медицина и комунална санитетска служба тако далеко у напред, да је он у многим својим одељцима сада већ застарео. — Нарочито би се то могло рећи за оне одредбе које се односе на сузбијање зараза, дакле баш оних болести, које се често у Београду јављају. Израђени су додушне разније неки посебни правилници за санитетску службу у општини (н. пр. правилник за прституцију, правилник за десинфекцију, грађевински закон, правилник о потрошњи воде из водовода и т. д.), али је већ и за њих ревизија потребна. Немамо још ни правилника за рад на јавним трговима и за контролисање намирница, за продају и промет јела и пића, за рад у фабрикама и радионицама, за употребу деце и жеца — нарочито трудних — у творницима и занатима, за рад на комад у стану самог радника, за рад преко одређеног времена, особito ноћу, за држење и поступање с млађима, за продају и употребу судова за јело и пиће, за исправност дечјих играчака, за изношење ћубрета и т. д. Немамо још ни званичног санитетског годишњака престојничке општине, из кога би се могао видети биланс нашега живота.

Не стојимо боље ни са приватним удружењима и установама, којима би била задаја, да се старају око чувања и унапређења нашег здравља. Толико чиновништво, толики студенти са Велике Школе, Богословије и Трговачке Академије; толика трговачка омладина; толике младе занатлије и други радници, па је испак ретко кога од њих видети, да у дивној божјој природи потраже залога и освежења свом истрошеним и замorenом телу. На Калимегдану је додуше, у извесно доба много света, али се сва та маса збила у онај круг око шедрвана или у ону крајњу алеју крај Саве

¹⁾ Берлински „Тир гарден“ сам има 260 хектара површине, бечки пратер 781, Jairmouth-пар у Филаделфији 1200... а наш Калимегдан и Кађорђев парк?

приватној иницијативи својих грађана имају многе велике вароши и престонице да захваље, што им се здравствено стање у последње време јако поправило.

IV. КО ЂЕ ТЕ ПОСЛОВЕ ИЗВРШИТИ?

Могао бих вам још дуго низати таких невоља, које њам сатири здравље, али ће и ово бити доволјно. И по њима можете видети, да смо нашим неповољним здравственим приликама понајчише ми сами криви. У нашим домаћим и породичним навикама и обичајима; у нашим особитим погледима на друштвени живот, лежи узрок великог делу тих здравствених недаћа. Нарочито се у томе истичу три појаве, и оне су још од одсудног значаја у томе питању.

»Les fluctuatious de la mentalité sont dues à l'ignorance bien plus qu'à la misère« — рекао је један (француски научник¹⁾), па та истину вреди и за Београд. Има још у Београду врло много грађана, који су толико необавештени; толико својим штетним навикама, обичајима одани, а старим предрасудама и заблудама заслепљени, да или не виде праву вредност здравља за човечји напредак, или су у недоверици, којим га начином ваља чувати и неговати. Док су здрави, ослазњају се на слушачај, на судбину, а у лекарско знање и вештину слабо верују. Држе га онако — као н. пр. праљу или пожарника... Траже га само онда, кад им је невоља, као што траже праљу, да им кошуље опере или пожарника, да им појар гаси. —

Друга врста Београђана су они самојиви и лакомислени типови, који ће — било за коју незнатну материјалну корист, било за које сумњиво уживање и задовољство — заборавити и себе и другога, и сатрти своје и туђе здравље. У њима се не буди савест, да их још злочина сачува, они гледе само себе, траже само задовољство, па ма их штастало...

Најпосле има међу Београђанима тако сиромашних становника, да од материјалне невоље не могу ништа за своје здравље учинити, ма како то потребно било, и ма како да су о тој потреби уверени и упућени...

У свима тим приликама ваља, дакле, помоћи, а то може само заједница: — друштво и држава!

Необавештена, неука и празноверна ваља поуком и примером на прави пут извести, а то је у првом реду дужност школе и просветних радника. Њима је задаћа, да лучом праве истине необавештена и залутала ослободе од заблуда и мрака. Властима је задаћа, да их у томе помажу, и да их на дужност упућују, ако би у томе попустили. На старије је у томе правцу тешко утицати. Деца су пријемљива;

¹⁾ M. Canelelier. „Demographie de la Franc.

деца су нови нараштаји, и баш ти нараштаји треба у живот да унесу здравље и напредне погледе а не празноверице и заблуде из мрачних векова. Из школе и просвећенијих кругова продреће онда та светлост и у поједине породице, а временом и у све слојеве народа. Само морам одмах нагласити, да се измене и поправке у томе правцу споро изводе. На стаљи и трајан успех мора се стрпљиво чекати. Треба низ генерација, докле се искорене заблуде и из основа измену погледи једнога друштва.

За оне, који из своје користи безобзирно и несавесно упропашћују и своје и туђе здравље, постоје власти. Кад власт има право, да казни човјека, који је гладан па ситом другу украде парче хлеба, зашто не би имала права, а баш и дужност, да казни лакомислена, самоволјна, безобзирна и бездушина грађанина, који је својим неразложним или себичним поступком оштетио здравље својих грађана. Напредни народи иду тим путем, па доносе у томе правцу већ и позитивне законе.

Нема сумње, да је **најтеже с онима, који из немаштине не могу да негују своје тело и да чувају своје здравље**. Њих није велика вајда само поучити, јер "најзад, „гладан трбух не слуша ни најлепше придије". Исто тако не би било ни упутно, ни оправдано да се на њих примењује строгост закона за дело, за које они не nose никакве кривице. Једино, што се у таким приликама може учинити то је: да се постаратимо за стварну материјалну помоћ тим бедницима у одбрани њиховог живота и здравља. Док ми не будемо у нашој општини створили и за сиротињу таке прилике, да и она може скромном својом зарадом бар тако живети, да се телесно не сатире и морално не упропашћује... дотле ће она бити богат плен свима болестима и пороцима, а тиме и непрекидна и двострука опасност за имућније грађане. Такав издатак не брани, дакле, само сиротињу, него и цело грађанство.

Па ко да прими на себе те три задаће и да пољако и постепено изведе све оно, што је потребно?

У првом реду — само општинска управа. Општина је позвана, да се стара за здравље својих грађана. Њој је дужност, да ауторитетом своје власти, својим извршним органима и својим материјалним средствима управља свим главнијим пословима око здравственог унапређења ове вароши. Од ауторитета и заузимања општинских власти; од представа којима општина располаже; од знања, разумевања и савесности њенога одбора и њених извршних органа зависиће много, које ће ли Београд и даље тако тихо изумирати, да већ никако и нема староседиоца... или ће му се здравствено стање тако поправити, да буја и расте као потквашено тесто. Ако општина не буде имала потребне спреме, енер-

гије, угледа и власти, да својим наредбама увек зајамчи и тачно извршење; ако она не буде имала доволно средстава, да бар најглавније здравствене послове што пре предузме и посврши; ако међу члановима њенога одбора и међу извршним органима њених буде и таких, који су недорасли за своје положаје или који своје дужности врше нехатно и несавесно — према партијским и котеријским интересима — онда се не можемо болитику надати.

Али ни најбоље уредбе, ни најбоље **ВЛАСТИ НЕ МОГУ СВЕ...** Сви општински органи и све општинске санитетске установе имале би врло тежак положај, врло слаб успех, ако их у томе не би потпомагало и само грађанство. Најбоље идеје пропадају, ако не нађу плодно земљиште; и најбољи се закони изјављују ако их грађани не разуму и својски не прихвate. Тако кад и сами осетимо, да тако треба чинити; тек кад и ми сами дођемо до уверења, да је здравље онај капитал, којим се стиче и осваја све друго; који, дакле, треба чувати, јер се без њега не може напредовати и срећан бити; тек кад ми у томе уверењу будемо драговољно потпомагали послове и напоре, којим се здравље одржава, а болест сузбија: — тек онда ће и општина моћи у томе правцу успешно радити.

Па и то још није све, што могу и треба да учим свесни грађани наше лепе престонице. Од њих као првих грађана у земљи тражи се још више. Они треба да служе другима за пример и углед. Није доволно, да скрштих руку чекају, док им власти што не предузму или не нареде и да, дакле, све само од њих ишчекују... (ono наше: „Нема ко да нареди“), него треба још и својим личним заузимањем — приватном иницијативом — да поједини нова здравствена питања покрећу и решавају. Приватна иницијатива може врло много припомоћи; може половину тих задаћа и послова на себе примити, па полако и постепено једну по једну здравствену установу у живот приводити; једну по једну лепу идеју у грађанству ускрснути, оживети и одомаћити. Сваки у свом — ма и најужем кругу може већ на тим задаћама радити, а ако се још и удружи у удружења са нарочитим циљевима, удружили смо снаге, удружили смо средства, па смо онда и виђенији и моћнији. На тај начин моћи ћемо најбоље неуке и необавештене упућивати, нехатне и несавесне опомињати и гонити, а сиромаше и материјално слабије помагати. На тај начин моћи ћемо

и с поља утицати на радове у општини, и с већим успехом их контролисати... А и законодавство ће више пажње обраћати погледима и правцима једног великог мноштвог удружења, него назорима, жељама и захтевима појединих лица — ма они били и најугледнији грађани, најкомпетентнији стручњаци. Ако у томе будемо потпuno успели, онда можемо сасвим поуздано ишчекивати, да ће и закони и установе и извршни органи, којима је дужност да се за здравље стварају, правилно функционисати, па у скорој будућности и успеха показати. Онда се тек можемо надати, да ћемо и општу смртност наших грађана и специјалну смртност од заразе — нарочито од туберкулозе — свести на јоне мере, на које су — истим тим начином — оне сведене и у другим светским престоницама, и у другим, ureђеним варошима. Другим речима: — онда ћемо смрћу губити сваки дан по једног грађанина више, него све друге вароши.

* * *

Кад ово споменух, паде ми на ум једна лепа, а с хигијенске стране врло поучна легенда.

Беше некад нека прастара престоница у крај неког језера. Из тог устајалог и смрадног језера јављаше се свако вече страшна неман — нека ајда — и тражаше од грађана по једну девојку за вечеру. Јади људи немаше куд од јоне отровне ајдаје, него јој са сузама испраћаху из дана у дан при заходу сунца по једну од својих кћери. И неман их слатко пројдираше...

Потраја та несрћа неко време, покоси толико младост, док најпосле не дође ред и на старешинову кћер, да и њу спреме ајдаји за вечеру... И већ да је предаду, кад у последњи час доједи млад вitez на коњу и понуди се старешини града, да му кћер од ајдаје отме. Цар га одвраћаше од те опасне намере, и саветоваше му да узалуд не губи живот... али млади вitez не хте послушасти... Кидиса јуначки на неман, и после дуге и тешке борбе зарину јој копље дубоко у несите чељуст и избави цареву кћер...

Тај млади, јунички вitez беше Св. Ђорђе. И наша је судбина слична судбини јоне древне престонице крај кужног језера... И ми дајемо сваки дан по једног од својих суграђана некој немани у чељусти. Хоћемо ли и ми бити онај млади вitez, да ту неман савладамо и сатремо, или ћемо неодлучно чекати, док ће доће ред и на оно што је сваком најмилије:

Културно
наслеђе
Србије

Манојло Петровић, новинар.

Стална изложба хигијенских станова у Прагу

— Изложба ће сачињавати ново предграђе малих вила модерних типова —

У Прагу се спрема једна нова изложба, која ће не само бити од велике важности са гледишта развите савремених градских насеља, већ која ће се одликовати и по томе, што то неће бити комплекс зграда подигнутих да би за време од неколико месеци или за извесно доба године кроз њу прошли толико и толико хиљада гледалаца, већ што ће уједно одмах послужити стапној практичној намени, што ће то бити изложба, чији ће објекти говорити најречитијим језиком, језиком свакодневног и редовног живота.

Са тога гледишта, изложба „Савремени Стан“, коју под протекторатом прашког председника општине Д-р Карла Бакса припрема „Чехословачки Савез Стваралачког Рада“, биће једна од најоригиналнијих изложби нашег доба. Она ће спојити два циља: приказивања најновијих типова савремених, укусних, практичних и јевтиних станова, а уједно дати престоници братске државе ново и лепо предграђе.

Иницијатор ове изложбе јесте професор арх. Јанак, који је већ прикупио велики број пројекта, све младих и најмлађих архитектата. Избор пројекта већ је довршен, па се само још очекује да прашка општинска управа ревидира општи нацрт предграђа изложбе са гледишта општег регулационог плана, па да се отпочне са самим грађењем.

Као место за ово ново предграђе, изабран је велики брежуљак зван „Баба“ у Ђејвицама, на крајњој периферији Прага. Град Праг је већ предузео мере, да до изграђивања новог предграђа — изложбе продужи до Ђејвица, односно до предграђа Подбабе у непосредној близини будућег насеља, трамвајске и аутобуске линије које се крећу у том правцу, тако да становници изложбе, купци нових вила, и у колико неће имати властитих аутомобила, од самог почетка добиће обезбеђен саобраћај са централним крајевима престонице.

Сам брежуљак „Баба“ сав у зеленилу, пружа диван изглед на долину Влтаве и на велики део Прага. Нацир предвиђа да све виле буду фронтом окренуте према јужној сунчаној страни.

Што се пак самих тих вила тиче, то већ и назив изложбе „Савремени Стан“ указује на претпоставку, да се ради о типовима зграда новог, и конструктивног архитектонског правца, који ће подједнако водити рачуна о савременим прохтевима удобности, естетике и штедње. Биће то угледна манифестија нове, практичне архитектуре. Према садашњем пројекту, предграђе — изложба на Баби обухватиће у први мах око четрдесет вила.

Покретачи ове лепе замисли истичу, да се не ради искључиво о пропагирању новог грађевинског стила. Ради се осим тога првенствено о томе, да се манифестије корисност мале, а лепе, удобне и јевтине виле за поједну породицу, на супрот грдоцијама од вила, што се у последње време често граде, а које су можда архитектонски често лепо успеле, али које по својим практичним користима ни у колико не оправдавају уложени значни капитал.

Осим самог главног иницијатора, проф. арх. Јанака, радили су на плановима за ове виле г. архитекти О. Новотни, Ј. Гочар, О. Стари, Л. Мањоњ, Јиржи Кроха (Брио), Фр. Керхарт, Ј. Кула, Хонжик-Халвичек, Хермина, Кучерова-Завеска, Ј. Крејчар, Ј. Мудри, Ј. Каџалир, Б. Фукс (Брио), Ј. Штепањек и Л. Жак.

Колико год у спољним линијама и контурама има разлике, толико исто сви ови типови вила по унутарњем уређењу подсећају на модерни калифорнијски „бенгало“ („bungalow“), каквих у тој некадашњој земљи злата, а садашњој земљи недогледних вођњака или великих филмских атеље-а на обали Тихог Океана има на хиљаде. И онај који иначе није пријатељ многих америчких настраности и карикатура савремене цивилизације, радо ће признати да је тај калифорнијски „бенгало“ прави идеал јевгиног, а при том удобног, хигијенског и укусног становиња.

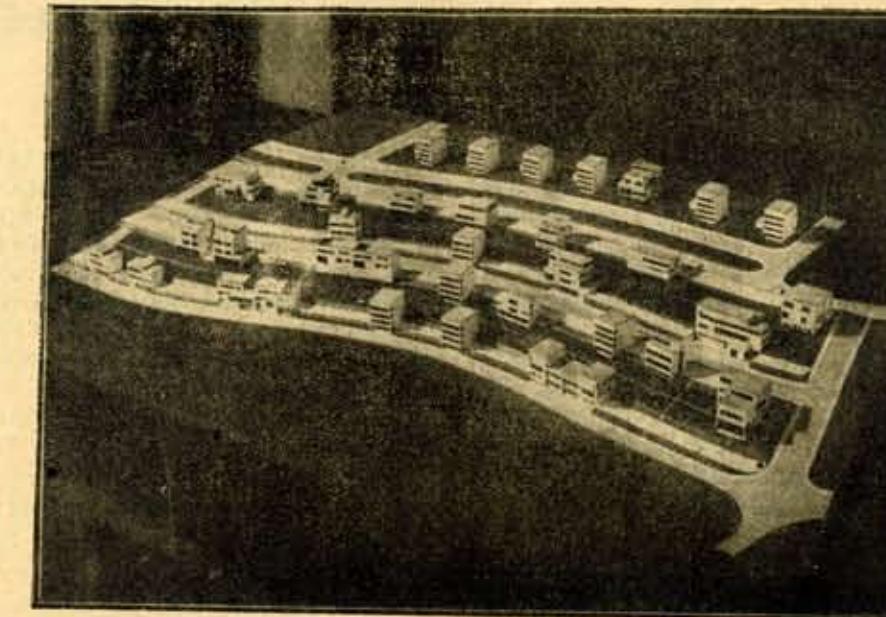
Разнолики у појединостима и извођењу, сви планови за виле на Баби предвиђају као највеће оделење зграде пространу собу за седење преко дана, типа америчког „living-

ОПШТИНСКЕ НОВИНЕ

Страна 423

том“-а или „sunparlour“-а. Ту су огромни прозори, кроз које ће у великом млаузима пронирати сунчана светлост, прави дар Бога. Потребни простор уштедеће се на трпезарији, која ће бити сразмерно мала. Прошла су времена великих трпезарија, раније предвиђених само зато, да би се четири или пет пута у години достојно могли дочекати гости на ручку или вечери, а да иначе често укућани морају да седе у тој соби, неудобној за становиње. За изузетне случајеве гостију за столом лако је преуреđити главну собу за

себи разуме. То ми није најмање не споримо, али при том морамо нагласити, да је Београд који сад има једва четврт милион, који је пред рат био град од једва 100.000 становника, а уз то делом ратом порушен, лакше подиђи по модерним грађевинским начелима, него ли Праг, град од преко 800.000 становника, чија је главнина одавно изграђена, а у коме према томе често преовлађује унутарњи распоред старијег типа. Уз то је Београд и на другим пољима лакше но други градови извршио скок из патријархалне примитивности

Наша слика приказује модел пројектованог модерног „предграђа-изложбе“ на Баби код Прага. (Слика јасно показује, да ће виле овог предграђа на падини брега Бабе бити све окренуте сунчаној страни, као и да ће бити поређане у три улице, која једна другу степенасто надвисује).

становиње, а да се иначе свакодневно може збила ручавати и вечеравати у трпезарији, што се у многим кућама са великим трпезаријама редовно избегава, а због несразмерног посла око спремања и чишћења тог распикунски пространог и недовољно коришћеног одељења.

Сви планови у место велике спаваће собе за све чланове породице предвиђају по две мање, а светле спаваће собе, једну за супружнике, а другу за децу, једн. чланове породице.

Само се по себи разуме, да је велика пажња обраћена на собе за млађе; излишно је рећи да хигијенски уређена соба за млађе представља социјалну потребу нашег доба, о којој је сувешти и дискутовати. Спаваће служавке у кухињи није хигијенски ни са гледишта послодавца ни са гледишта млађих. У собама за млађе предвиђени су свуд зидни умиваоници („лавабо“) а код појединих планова и мали тушеви.

Напоменуће нам се можда, да подвлачијмо ствари, које су у новијим београдским зградама усвојене као нешто што се само по

ка најсавременијим уређењима и установама.

Но да се вратимо будућем прашком предграђу — изложби на Баби. Остало нам је још да подвучемо, да су кухиње предвиђене са најмодернијим уређајима за прање и одлив воде америчког типа, што уштеђује много труда, напора и почињења око „рибања“ са чецком или крпом, много соде и изношења кофе са прљавом водом.

За аутомобиле предвиђене су делом посебне гараже за поједине зграде, делом заједничке гараже са становима за управника гараже и механичара.

Цела насеобина биће подигнута амфитеатрално, груписана у три улице, које ће, једна изнад друге да се нико падином брежуљка Бабе. Биће сва у зеленилу, пошто план и за најмање парцеле оставља довољно простора за мале вртове.

Предграђе — изложба на Баби, веде иницијатори, биће кутак цветне и сунчане Калифорније на живици индустријског, неуморно вредног и стваралачког славенског Прага.

Јован Ђорђевић, професор историје

БЕОГРАД У XVIII ВЕКУ

(Два пута га освајала Аустрија и два пута га враћала Турцима).

(Наставак)

VII

При крају XVIII в. Аустријски Цар Јосиф II и руска царица Катарина II створише савез за заједничко ратовање и уговорише план о деоби турске царевине на Балканском полуострву. Они су ову деобу прикрили под именом „грчки пројекат“, јер су предвидели да на југу Европе, јужно од Албаније, створе слободну грчку државу без Солуна. И цар Јосиф II и царица Катарина позваше све хришћанске народе у турској држави да приступе уз њих и да дижу буне противу Турака, обећавајући им „богату награду и заштиту“. Пре то што је почет рат, у Београдском пашалуку је, по царевој наредби, тајно прикупљао и уређивао добровољце „фрајкорце“ пуковник Михаљевић а у Босни пуковник Кнегевић. Срби су веровали у своје ослобођење од Турака, јер је уз Аустрију била и Русија и ради су се јављали за добровољце — „фрајкорце“. Тајно су предазили преко Саве и ступали у „фрајкорце“, који су били под командом немачких официра. Али је тада у Београдском пашалуку било и заједничких народних чета под својим старешинама. Када је рат отпочет (1788. год.) ове народне чете под својим старешинама воде борбе са Турцима. Од ових народних старешина најзначајнији је био капетан Коча Анђелковић из села Пањевица, близу Јагодине, па се по њему овај рат у Србији и памти под именом „Кочина Крајина“.

Врховни заповедник царске војске био је ћенерал Лаудан. Помогнут нашим народом — „фрајкорцима“ — он се пребраци преко Дунава на брдо које се и сада зове „Лауданов шанац“ и опколи Београд са сувим, док та је друга војска тукла са сремске стране. Јуришем је заузео варош. По том је опколио тврђаву у којој се био затворио с војском Осман Паша. Опколјен са свих страна, и одсечен од остала турске војске, која је била приморана да се повлачи долином реке Мораве ка Нишу и Краљеву, Осман Паша је пристао на пре-

дају града. Преговори око предаје Београда почети су били 7 окт. (по новом датуму) а завршени су у подне 8. октобра 1789. год. Турци су изашли из Београда са ратном спремом и ситним оружјем кроз „Стамбол капију“ и улогорили су се крај Дунава а царска, немачка, војска је на исту капију ушла у тврђаву београдску. Турска војска је, по том, Дунавом отишла у Видин.

Са немачком, царском, војском је у Београд дошао и ћенерал Лаудан.

Цар Јосиф II и ако је у ово доба, због болести, био у постељи, веома је се обрадовао када му је јављено да је његова војска заузела Београд.

Како је Београд због опсаде и борбе страдао, фелдмаршал Лаудан је издао наредбу војсци: да уклони рушевине, да очисти варошке улице и да, у колико је могуће било, поправи тврђаву и нека утврђења око вароши, која су била разрушена за време борбе и да се пре створи могућност за што већи саобраћај Београда са другим градовима у царевини. Поред војне команде у Београду, фелдмаршал Лаудан је поставио и приремену варошку (градску) управу (магистрат) од самих Немаца.

За војском царском нагрнуо је био многи свет из околине, па и из даљих места, у Београд и настањивали се. Тада су дошли и многи калуђерски редови. Тада је велика турска цамија претворена у католичку цркву. Звона за ову цркву донета су из Фрањевачког манастира из Будима. Освећење и прва миса у њој је одржана је децембра 1790. год.

После фелдмаршала Лаудана и други заповедници града Београда, генерали, су хитали и радили да се Београд што пре подигне, порушени и напуштени делови (квартови) града, доведу у ред, јер су се Турци из „доријола“ били готово сви иселили при повлачењу турске војске, и да се град насељи српским и страним живљем. Због овога је војна

команда у Београду одобрila (фебруара 1790. год.) да се најми 6000 раденика да раде на поправци утврђења и проширењу њиховом. Ну ове радове прекиде претња тадашњег пруског краља, као и даље ратовање противу Турака.

Од Дрине до Тимока, од Београда до Ниша наш је народ, „фрајкорци“ и друге усташке чете, издржao највећe тегобe и борбe са Турцима. Царска војска тада заузе све краjеве до Сталаћа, Крушевца и Краљева. Ови успеси изазваше пруског краља Фридриха Вилхелма I. те затражи да се Аустрија измири са Турском и да се одреche савеза са Румијом. У томе времену умре (20. фебруара 1790. год.) цар Јосиф II а на престолу га наследи млађи брат Леополд II. Стога цар Леополд II није више могао да мисли на продужење рата са Турцима и увидео је био да нећe моћи задржati ни Beоград нити који други део освојene земље у Србији. Због овога је и био наредио тадашњем заповеднику у Beограду, фелдмаршалу грофу Валису, да из Beоградa постепено извлачи велике топове и други ратни материјал и шаље у град Варадин. Уједно му је цар наредио да за „политичke и јуридиčke“ послове одреди једног ћенералштабног мајора и једног војничког аудитора. Народ није знао за горепоменуте политичке прилике и претње прускога краља, те су трговци и занатлиje тражили, да се уреди стаљна управа у Beоградu и да им се осигурају грађанска права. У овоме смислу они су послали и молбу цару Леопoldу у Беч. На ову молбу цар им је, преко војне команде у Beоградu, одговорио: „да се све магистратске, политичке и јуридиčke установе суспендују и да се Beоградски трговци и занатлиje имају сматрати да иду за војском и да се имају подвргнути војној јурисдикцији“.

За насељавање у Beограду било је много пријава Beоградској Војној Команди од Немаца из Виртемберга, Пфалца, Штајера и из других места, и они су молили да се, са породицама, насеље. А било је и таквих, који су долазили са тапијама да су им предци за време аустријске управе у Beограду (1718—1739. год.) имали имања па су та сада тражили да им се врати. Али о насељавању у Beограду из Беча је Ратни Дворски Савет наредио Војној Команди у Beограду: да свакоме не допусти насељавање но да се примају имућни људи и трговци, и добро опробане занатлије. И многи са оваквим условима, нарочито раније избегли, сада су се вратили у Beоград и ту насељили. Немачке су власти у Beограду радије примали раније испуњене војнике не гледајући на народност. И велики део досељеника био је махом из тих елемената, јер су они били за власти најпоузданiji људи, пошто је рат још трајао и Beоград се сматрао као ратни логор. Стога су безброј

молби других пријављеника за насељавање остављање нерешаване »ad acta«.

Сви покушаји дакле, да се у Beограду грађанска власт организује, да се градска аутономија успостави, као што је, поменуто је, била од 1718—1739. год. нису довели до циља. Стога власти пису допуштале ни подизање цркава, ни свештеницима образовање ма и привремених парохија ни веће насељавање у Beограду. Грађани су у свима овим поптраживањима одбијени под изговором: да се мора чекати закључење мира.

Тада је и тадашњи Beogradski митрополит Дионисије Поповић молио цара и у молби изнео: „да се он и његова паства, која је за време рата поднела многе патње, и у борби храбро истрајала, налазе врло срећни што су ослобођени и што уживају под царском заштитом безбедност свога имања; моли, најзад, да му се изда потврда његовог чина и достојанства које је раније добио од цариградског патријарха и отоманске порте“.

Ну већ се почело поговарати да је примирје са Турцима закључено, што је јасно било да ће убрзо доћи и мир. То је престрвило народ, јер ће царска војска тада да напусти Србију а наш народ да се опет врати у родство и изложи се свети турске војске, што је био устао противу султана. Стога је наш народ кренуо, са породицама, Сави и Дунаву не чекајући да се закључи мир. Већ 2 септембра 1790. год. јавља командант Beограда, фелдмаршал гроф Валис дворском ратном Савету у Бечу да се мноштво народа скупило на десној обали Саве и Дунава и да моли да пређу у Срем, Бачку и Банат. Њихово пресељење је одобрено и избеглици из Србије са Саве пребачене су у Руму а оне са Дунава на острва према Смедереву и дало им је се издржавање за неколико дана. Србе су радо насељавали по граничарским областима као сигуран, дисциплинован и поуздан народ.

Из Beограда је сто породица молило за пресељење и преселили су се у Земун, Нови Сад, Петроварадин и у друга места јужних покрајина аустријске државе. Ту је било доista и Грка и Јевреја са породицама. Аустријски цар је, преко Војне Команде, у Beограду, уверавао Србе, да их Турци нећe зlostављати и неки су поверовали и остали у Beограду на својим имањима и дочекали повратак Турака.

Beogradski митрополит православних хришћана, поменути Дионисије Поповић, је тада такође молио, да му се допусти пресељење и да му се даде парохија. Његову је молбу нарочито препоручио команџант Beограда, фелдмаршал гроф Валис са напоменом: „да је то заслужно што је свуда у народу претурио царев позив (манифест) за устанак на Турке. (почетком 1778. год.) Цар је уважио молбу митрополиту и наредио је, да му се даде епархија која ће остати упражњена председењем избором српског,

карловачког митрополита. И када је убрзо по том будимски владика Стеван Стратимировић изабран за карловачког митрополита избегли београдски митрополит Дионисије добио је за будимског владику.

За ово време пак аустријски цар Леополд I је пристао на тражење прускога краља и прво се измирио с њим (јула 1790. г.) За то време водио је преговоре о измирењу с Турцима и с њима је уговорио мир у Свиштовцу („свиштовски мир“ 4. августа 1791.) По томе миру Турској су враћене све освојене области у Србији и западна Влашка. Аустрија задржа Оршаву на Дунаву и земљу на левој обали реке Уне у Босни. А да би аустријски цар заштитио јужну границу своје државе од јаничара (недисциплиноване турске војске), које туроке власти нису могле да спрече да не пљачкају прговце и тиме ометају трговину са аустријским градовима на Сави и Дунаву, он уговори са султаном: да се у Београдски

(Наставиће се)

Пашалук они више не враћају, јер су пре овога рата у њему живели; да султан, по својој великомудрији, опрости учешће у рату Србима у Србији, Босни и Црној Гори и да дозволи слободну трговину у Београдском Пашалуку. Турци су ушли с војском у Београд 5. октобра 1791. год. и султан је поставил свога пашу за Београдски Пашалук са седиштем у Београду. Тако у овом пашалуку настаје нова турска владавина али је сада султан завео сношљиву управу, много човечнију и блажију но што је била ратнија. Таква је управа трајала скоро десет година. И тада је се на једанпут, изненада, претворила у насиљну и крваву владавину те је и изајавала, у почетку 19. века, устанак Срба у Београдском Пашалуку противу такве турске управе. Тај устанак је и почeo стварање нове наше државе, у којој Београд постаје престоница као што је и некада био. А како је се то забило, изненадом у чланку за овим.

Посета код Фазли паше, турског команданта београдске тврђаве, у лето 1850. год.

На овом смо месту говорили о трагичним данима Београда августа 1521. год, кад је данашња престоница Југославије као предстража Запада после дуге и херојске одbrane потпала под власт султана, да под њом остане са кратким прекидима (1688./60., 1717.—39., 1789./90. год.) све до Светог Андрије 1806. год, кад је славни врховни вожд Карађорђе донео Београду сунце слободе. Овом приликом ћемо пак дати скромни прилог из последњих дана владавине полумесеца у славној тврђави на ушћу Саве у Дунав.

Познато је, да је после стварања Српске Кнежевине у почетку прошлог столећа у Београду био остао неки кондоминијум. Док су у вароши, као и у осталој земљи владали кнез Србије и српски закони, док се на високој катарци пободеној на савском пристаништу вила српска трбојка, у београдској тврђави (као и у седам других тврђава Србије) још је седео турски гарнизон под командом турског паше, а на бедемима се лепршала црвена застава са белим полумесецом. Том стању, које је худило пре достојанству и спољном престижу земље него ли њеној стварној самосталности, учињен је крај на Цвети 1867. год, предајом градова кнезу Михаилу и одласком турских посада.

Седамнаест година пре но што ће последњи турски војник за навек напустити Београд, у лето 1850., посетио је београдску тврђаву чески књижевник, а велики пријатељ нашег народа, Сигфрид Капер. Ми смо већ једном писали о његовим путописним белешкама из Београда.*). Том приликом је Капер говорио о српском Београду, о контрасту између полета младог народа, жељног напретка и цивилизације, с једне стране, и последњих остатака туђинског источњачког господства. Да видимо шта вели о посети главном средишту тих по-

следњих остатака, већ осуђених на нестанак, тврђави и резиденцији Фазли паше, тадашњег њеног турског команданта.

Овом или оном читаоцу кога ће можда заинтересовати ови редови, свакако ће изгледати, да је од тог доба прошло не осамдесет година него куд и камо више, кад представи себи укусне и китњасте зграде и примерно чисте касарне Горњег Града и најновији део Калемегдана, који све дубље продире у зидине старославне тврђаве, те је на путу да постане један од најлепших паркова у Европи. А колики је с друге стране контраст између оног доба и судбиносног часа кад је 29. августа 1521. год. Пири паша као победник ушао у Београд!

Ево шта између осталог вели Капер о првим својим утисцима при посети београдске тврђаве у лето 1850. године:

ЗАПУШТЕНА ТВРЂАВА СА БЕДНОМ ПОСАДОМ.

„...Очигледно је и за војника, да је ова тврђава некад морала бити врло јака и отпорна. Сад је међутим толико запуштена, да из године у годину све већима пропада. Зидине су местимично обрасле у коров који човеку допира до преко појаса, капије и приступни мостови у немогућном су стању, зидине око њних делом су срушене. До душе по редутима је пуно топова. Међутим, незграпни и примитивно изграђени дрвени лафети толико су им запали у коров, да никако не бих могао да се закујем да у цевима нема мањовиме или да из отвора за фитиљ не извирује „жабље млеко“ или што слично.

„Исти уписак страховите запуштености пружају и војници, распоређени као стражари на појединим капијама, које као да су поставили пре да би прекратили време хватањем мува него чувањем тврђаве, о којој и онако нико од њених претпостављених не води рачуна. То су вам препланули младићи, че-

*). Види „Општинске Новине“ од 17. децембра 1929. године.

ЈАВНА ГОВОРНИЦА

Милорад Марковић, пуковник у пензији

НАШИ БУЛЕВАРИ

Под рубриком „ЈАВНА ГОВОРНИЦА“, „Општинске Новине“ ће од сада као орган Општине Града Београда пустити све написе, критике и питања из редова грађанства, која се по својој садржини буду односила на комунално-социјалне проблеме наше престонице, а својим тоном имала карактер апсолутне беспристранице и објективне начелности. За објављене написе у ЈАВНОЈ ГОВОРНИЦИ „Општинске Новине“ ће плаћати стодинара од написа. Сви написи морају бити потписани.

Када у рано пролеће наши двореди улицама почину да пупе и да своје пупољке развијају у свеже бујно зеленило онда сваки од нас са раширеним плућима и раширеним зеницама посматра ову благодет божју, коју нам наши двореди самилостиво пружају, пружају нама, осуђеним да живот проводимо у зидинама београдских палата, које својим величинама заклањају светлост и зрак, тај највећи — дар божји! У тим нашим, београдским дворедима, који нису толико обили, буђење природе из зимског сна даје нам импулса, даје нам снаге, да се у свакодневној борби за живот, макар и за момент пренемо, и да видимо, да поред те борбе за насушни хлеб и грубе реалности постоји нешто што је лепо — идеално лепо, а то је природа.

И ми, који чинимо те среће, да са јавом буђења природе излетимо и сами по вилама на Топчидерском брду и околини Београда, у природу, и који смо те среће, да нас часови рада стриктно везују за канцеларије, магацине и радионице; ми смо благодарни, да од куће до наших пословних просторија, бар за неколико тренутака напајамо очи и плућа зеленилом наших двореда.

А кад лети настану несносне врућине, без поветарца, без даха; када ваздух трепери усијан од сунца, зидина и врелог асфалта — у данима тропске жеге; тада ови исти дворе-

ди својим гумастим крунама и лишћем, примијући на себе сажижуће сунчане зраке, опуштају под том силном жегом своје лишће; али милосрдно праве хлада и заклањају нас од убиствене жеге и смртоносних сунчаних зрака... Тада, излазећи са рада у подневне жеге и после кратког одмора враћајући се на рад, чежњиво гледамо да се докопамо бар 2—3 корака благотворног хлада, што нам га наши, градски, двореди пружају.

Двореди су у великим градовима од неоцениве благодети. И, уколико се у једном велеграду води културнија комунална политика, утолико се више обраћа пажња на хигијенске услове и утолико се градови увијају у све већа зеленила; те да и иначе тешку градску атмосферу разблаже и учине многољудном становништву живот што сношљивијим.

Али, како је градско становништво саставни део народа и државе у којој је тај град, а из редова становништва бира се управа, која управља комуналном политиком; то је природно, да од карактерних особина становништва, односно народа, зависи и схватање градских управа, па и извођење комуналне политике.

Иако је наш народ земљораднички, живи у природи, у зеленилу, у шуми и воле природу; не можемо рећи, да је по рођењу, благордан према ростињу, као што је благордан према живим створовима. То је потпуно разумљиво. Наш је народ у томе стадијуму културе, и њему треба још доста времена да стигне и прими културне особине народа, који су се развијали у култури — мирним животом, док је наш народ та столећа проводио у борби са варварима — противницима сваке културе.

Београд под Турцима имао је зеленила по баштама и двориштима од воћа. За градске двореде нису марили. Међутим, наши стари који су управљали комуналном политиком Београда, још од самога почетка српског обележја, имали су љубави према ростињу и

имали су свести за потребом, да се београдске улице украсе дворедима, и да Београд који није бриљирао у санитарним и хигијенским приликама, бар тим путем помогне.

Први који је показао разумевање у естетском и хигијенском уређењу Београда био је Атанасије Николић, родом из Брестовца у Бачкој — 1803. год. свршио технику у Бечу и око четрдесетих година прошлог столећа прешао у Србију, где је заузимао угледне положаје у Министарству Унутрашњих дела и био поверијива личност Кнеза Михаила. Његовим настојањем засађени су били чувени Теразијски кестенови, и двореди испред двора. Он је засадио јабланове у Абацијској чаршији и Краљице Наталије улици, затим тополе на Топчидерском друму. Најзад, његово је дело и Топчидер, који је још 1830 године био под баруштинастима у трски и рогозу.

После Атанасија Николића није се ништа радио на подизању градских булевара. Сву је пажњу тадање Београдске управе апсорбовао Топчидер, а доцније Калимегдан.

Осамдесетих година прошлог столећа почела је општина да обраћа пажњу на уређењу градских улица. Али није било разумевања. Отишло се у крајност. Тадања управа сматрала је за потребно да све улице пошуми, без обзира да ли те улице по својој ширини колотрага и ширини тројоара, дозвољавају подизање двореда; тако, да су двореди постали сметња саобраћају. Поред тога што ни избор дрвета није одговарао намени, она нису могла услед саобраћаја да се развијају и остала су кркњава; те нити су служила циљу коме су била намењена, нити су била украс градским улицама. Овакви су већином двореди на тадањим периферским улицама Београда — на Енглезовцу и свима улицама Источног и Западног Врачара, као и у Палилули.

Са доцнијим уређењем Београда, Душанова улица и улица Краља Александра, требале су да добију изглед булевара, и покушало се је, да им се да изглед западноевропских булевара. Није се успело. И једна и друга улица, остала су са дворедима закржалим, искривљеним и ружним, да је услед тога и цео изглед тих двеју улица рогобатан и неукусан.

Занинтересован за узрок неуспеху, обратио сам се једном нашем стручњаку из народа и љубитељу украсавања зеленилом наше престонице, и он ми је дао овај одговор:

— Имату доста узрока. Ја их делим у две групе: у групу која је независна од нас, и у групу која се може отклонити, јер зависи од нас. Највећи непријатељ нашег ростиња и наших булевара јесте географски положај Београда и његова кошава. Други не мањи непријатељ је чувена „Београдска прашина“. Друга група је наша нестручност и незнაње, из кога

може да се поређа читав низ узрока. Први човек који нам је делом показао, да Београд може да уђе у ред културних градова био је инжињер Леже. Скверови на Теразијама и стручно булевардисање Кнез Милошеве улице његова су дела. Штета!... Рат је прекинуо ове радове...

— На будућност гледам са пуно оптимизма. Са модерним знањем Београда: асфалтирањем улица и проширењем водовода, један од природних непријатеља наших булевара и паркова — „бенгградска прашина“, побеђена је. Наука и школа пронађи срећство и за кошаву, а међу првим биће пошумљавање Источног Врачара око Лаудановог Шанца. Што се тиче друге групе узрока, она је у рукама г. Крстића. Не познајем га лично, али његова дела знам, и ценим их. Ако му се буду пружила срећа и оставила иницијатива, верјујем да ће од Калемегдана направити рај...

Опажања овог стручњака из народа потпуно су тачна и ми можемо по његовим речима да будемо у пуном смислу оптимисте за наше уређење Београда у будућности. Али, поред свега тога, нама је потребан још један елеменат: културно васпитање становништва нашега града. Ми смо још далеко од културе становништва великих, западних градова. Ми још немамо оног осећања према ростињу, кога имају западни народи. Ми још сматрамо да је ростиње без живота, без осећања. И све донде, док наше суграђане не васпитамо да буду на том степену културе, да ростиње сматрају живим бићем; све донде нећemo умети ценити њихов живот и потребу тих бића, која ничу, расту и живе нас ради и ради освежавања нашег здравственог стања. Кад будемо до тог културног схватања дошли, онда ћemo умети и ценити и знати важност и вредност двореда и булевара у нашој престоници.

Не узимајући у обзир варварске и криминалне случаје упропашавања дрвета по престоничким улицама, навешћемо неколико примера бесвесног уништавања.

Зими, кад дрвеће спава, и када је најосетљивије на повреде, редовно се дешава, да приликом истовара цепањица из кола и камиона, немилице се бацају на тротоар и на стабла двореда, без обзира, да ли те цепањице ударају о дрво и да ли му чине повреде. Није редак случај, да тако набацање цепањице ређају се до самих грана. И нико, ни власник куће, ни полицијске власти, ништа не реагирају, на ово бесвесно упропашавање двореда, за шта је требало да прохује читаве деченије, да се они подигну.

Приликом најновијег калдрмисања Београда коцкастом калдрмом, ово се је исто дешавало, са много тежим последама. И месецима је то камење кубицирано око уличних двореда, гушило и гулило стабла, због чега су многа дрвета страдала.

Имали смо притике да будемо очевидци,

када момак из једне фирме чији је и капитал и шеф са стране — тресе тепихе и чистаче ногу, лупајући их о младу стабљику, и то у моменту када наилази шеф радње, који то посматра као културан човек, без иједне примедбе.

За време великих снегова, чистачке колоне најрадије своје лопате и грабље отрецају о стабла градских дрвореда.

Увече, или у рано јутро, када млађи уређују и чисте радње, локале, канцеларије, редовно се прљава вода после прања, или уопште загађена вода сипа на корен стабла, нарочито од како су улице асфалтиране.

Један мој пријатељ жалио ми се, да је баш ових дана био инсултиран од једне групе младића само за то, што је ставио примедбу једноме, да не повија младо стабло уличног дрвореда, око кога су се били окупили.

И оваквих случајева могло би се рећати у бесконачност. Све су то узроци који изазвају сушење појединих стабала у случају јаче повреде, или кржљавост код оних који су мање повређени. Треба да смо свесни, да свака повреда на дрвету изазива болове као и код живих бића, а ови изазивају болести, које ако се комплицирају настаје сушење.

А како су дивни примери људи од културе, људи од саосећаја и благородства. Немојмо узимати примере са Запада, тамо су они редовни и обични, узећемо један пример из наше средине, један пример који је збиља за похвалу, и који је на нас учинио нарочити утисак. Једнога дана иђаше Поењкареовом улицом покојни Влада Матијевић, чувени филантроп и творац нашег „Привредника“. Пред једним младим дрветом у реду дрвореда заустави се, и са пуно бола у души, посматраше

једну грану, коју је вероватно нека некултурна душа преломила до пола, и која уз само стабло висише. Влада се маши руком за цеп, извади перорез, отвори га, и тешком муком, пропињући се на прсте, дохвати грану, и до самог прелога је одсече. Посматраше је један тренутак, а за тим је болећиво, као орган квог живог бића полако спусти на земљу.

Другом једном приликом — бејаше прољеће, јапанске руже поред дворске ограде нађује са новим ластарима, који вираху на улицу. Покојни Матијевић зауставља се код дворске ограде и све те ластаре полако и са великим стрпљењем обавија око гвоздених шипака. Колико душевности, колико културе, колико појимања о општој својини и благотворном утицају растиња на велеградски живот.

Наша комунална политика у погледу булевара, скверова и паркова у добром је руку; али би наша жеља испак била, да у избору дрвета преовлађују багрен и липа, који би нас својим заносним мирисом блажили и освежавали у мајским и јунским вечерима.

Завршујући овај наш чланак, кога написасмо у најбољој намери, имамо једну само жељу: За нас који силазимо низ степенице живота, чије срце није још оплемењено, и који немамо осећаје према биљу и растињу, за нас непоправиме — пооштрите законске мере, јер ће нас само оне одржавати на културном нивоу садашњице.

Ми прелазимо у прошлост, у историју. Али зато посветимо сву нашу бригу садашњости и будућности. Васпитајмо нашу омладину. Уписанујмо нашу децу у друштва за заштиту биља и растиња. Нека се облагорођавају, нека се оплемењују, те да бар наши нараштаји уђу у ред културних народа.

Комуналне занимљивости

ГРАДСКА ЦЕНТРАЛНА КЊИЖНИЦА У ЗАГРЕБУ

Градски начелник Д-р Стјепан Сркуљ издао је ових дана декрет, којим је у претседништву градског начелства основана Централна књижница за све одсеке и уреде градског начелства. У књижници ће се у првом реду прикупљати закони и сва стручна литература, коју мора пратити чиновник савремене комуне, која је собом донела читав низ нових проблема. Осим градском чиновништву, ова књижница има службите и градским заступницима, а временом ће бити дозвољена употреба књижнице свим грађанима, који се баве комуналним питањима.

АКЦИЈА ЗА СПОМЕНИК КРАЉУ ПЕТРУ ОСЛОБОДИОЦУ У ЗАГРЕБУ

Износ да сад прикупљених прилога за подизање споменика Краљу Петру Ослободиоцу у Загребу био је при крају прве недеље фебруара о. год. прешао је један милион динара.

ПРОШIREЊЕ ТРОШАРИНСКОГ РЕЈОНА У СКОПЉУ

Суд Општине Града Скопља, сходно одредбама чл. 94. Закона о Општинама, приступа ових дана проширењу трошаринског рејона града Скопља, а да би исти довела у склад са садашњим стварним приликама средишта Вардарске Бановине, које се у току последњих година силно проширило.

НАПРЕДАК СУШАЧКЕ ГРАДСКЕ ШТЕДИОНИЦЕ

Ових дана поднет је сушачком општинском одбору извештај о раду сушачке Градске Штедионице. Из тога извештаја може да се види, да је ова општинска установа врло лепо напредовала у току минуле 1929. год. То се може видети и из следећих података о раду Градске Штедионице у 1929. години, упоређених са одговарајућим податцима за 1928. годину:

	1929. г.	1928. г.
динара:		

Стане благајне на дан 31. дец.	866,962	183,099
Промет благајне за целу год.	199,555,011	119,598,335
Улози на књижице 31. XII.	9,551,161	5,906,722
Улози на тек. рачуне 31. XII.	11,229,720	8,170,370
Менице 31. XII.	3,966,640	2,425,150
Дужници по тек. рач. 31. XII.	4,947,150	2,015,450

Као што се види, укупно стане улога — на књижице и на текуће рачуне износило је на дан 31. де-

cemбра 1929. год. 20,780,881 дин., те је у сравњењу са стањем 31. децембра 1928. год. порасло за 6,703,790 динара.

У току прва два месеца 1930. године улози код сушачке Градске Штедионице порасли су за нових 1,500,000 динара. С обзиром на овакав нагли одзив улагача, који сведочи о општем поверењу што га је успео стећи овај општински новчани завод, сушачка Градска Штедионица ће још у току ове године почети са давањем и дугорочних зајмова. Исто ће тако у току текуће 1930. године приступити подизању властите зграде, која ће представљати нов украс убагов града Сушака.

ГРАД ЗАГРЕБ ЗА РАЗВОЈ ИНДУСТРИЈЕ

Пре кратког времена одржана је у загребачком градском поглаварству конференција шефова отсека тога поглаварства, на којој је решавано о новим мерама, које би се могле предузети, односно о уступцима, који би се могли учинити у сврху подупирања оснивања нових индустријских предузећа на земљишту града Загреба. Решено је да сви отсеци израде писмене експозеје о уступцима, што би их сваки од њих могао учинити у кругу своје надлежности, и. пр. финансијски отсек у погледу ослобођења од поједињих такса, пољопривредни отсек у погледу уступања земљишта и т. д.

СПЛИТСКИ ОПШТИНСКИ БУЏЕТ

Буџет општине града Сплита, чија се дискусија у финансиској секцији општинског одбора ових дана завршава, износи око 30,000,000.— динара. Независно од инвестиција, које ће се извршити из средстава зајма, овај буџет предвиђа неколико мањих инвестиција, које ће се извршити из редовних буџетских средстава,

УРЕДБА О СПАЈАЊУ НОВОГ САДА И ПЕТРОВАРАДИНА

Градском Савету Града Новог Сада достављена је уредба Претседника Министарског Савета о спајању градова Новог Сада и Петроварадина. Главне одредбе ове уредбе јесу следеће:

- 1.) Општина града Петроварадина престаје постојати као посебна управа одн. самоуправна јединица и спаја се са општином града Новог Сада, на коју прелазе сва права и дужности општине града Петроварадина;

2.) Лица која су на дан 12. октобра 1929. год.

ОПШТИНСКЕ НОВИНЕ

имала завичајно право у Петроварадину, самим тим стичу завичајно право у граду Новом Саду;

3.) Бан Дунавске Бановине одмах по ступању на снагу ове уредбе извршиће потребне измене у представништву града Новог Сада;

4.) Представништво општине града Новог Сада може статутима својим одредити, да извесна добра и установе служе искључиво становништву рејона десадашњег града Петроварадина, односно лицима, која су до сад била завичајна у Петроварадину, као што се истим путем могу тим лицима дати и друге олакшице.

Доношењем ове уредбе, која прецизира начин извршења закона о спајању Петроварадина и Новог Сада омогућено је и доношење буџета сад знатно проширеног града Новог Сада, а са којим се до сад чекало због коначног извршења тога спајања двају суседних градова.

РАДОВИ САРАЈЕВСКЕ ОПШТИНЕ

Сарајевска општинска управа почеће ових дана са радовима на асфалтирању Краља Петра улице. Пројектирани радови на асфалтирању пак Војводе Степе Обале и на регулисању улице Краља Александра одложени су за додатне, с обзиром на извршене редукције у нацрту буџета, који је у главном сведен на прошлогодишњи његов износ.

ПРАШКА ОПШТИНСКА УПРАВА ВРШИ ПОКУШАЈЕ СА БЕЗДИМНИМ ГОРИВОМ

При прашкој општинској управи постоји нарочито одељење, које проучава и предлаже мере за заштиту

града од прекомерног дима. Стручњаци овог одељења конструисали су до сад два типа нарочитих пећи за ложење петролејом и бензином, а код којих је развијање дима минимално. Прве пробе су дале задовољавајуће резултате. Нове пећи су лаке и јевтине. По коначно завршеним проблемима, речено градско одељење намерана предузети одлучну пропаганду у корист ширења употребе тих својих пећи.

СТРАНЦИ У БЕРЛИНУ

Од три највећа града у Европи (Лондон, Париз, Берлин), Берлин изгледа да има највећи број страних држављана, рачунајући при том само оне стране, којима је Берлин стално боравиште. У погледу самог промета странаца пак, т. ј. броја странаца, који дуже или краће време пробаве у тим градовима, Лондон и Париз су изнад Берлина.

У Берлину, од 4 и по милиона сталних становника, 150.000 су страни држављани, који стално живе у Берлину.

По држављанству најјаче су међу овим странцима у Берлину заступљени држављани:

пољски	око 28.000
аустријски	" 25.000
чехословачки	" 17.000
руски	" 12.000

По народности су међутим ти странци великом делом Немци, т. ј. без мало сви аустријски држављани, велики део чехословачких држављана (и ако у Берлину живи и велики број Чеха и Словака) и известан део пољских и руских држављана.

ОПШТИНСКЕ НОВИНЕ

СЛУЖБЕНИ ДЕО:

Рад Општинског Одбора

ЗАПИСНИК

IV — Друге Редовне Седнице Одбора Општине Београдске, одржане 21. фебруара 1930. год. у 6 часова по подне.

Председавао Претседник, г. Милош Савчић.

Деловођа, г. Божидар Павловић.

Потпредседници г. г.: др. Милослав Стојадиновић и Војислав Зајина.

Од одборника били су г. г.: Мих. Л. Ђурић, Драг. Матејић, др. Ћирил Ђ. Новаковић, Шемајо де Мајо, Ђура Бајловић, др. Стражимир Љ. Милетић, Ћим. Станчуловић, Негослав Илић, Милован Ј. Матић, Б. Ј. Антонијевић, Триф. Јовановић, др. Б. Пијаде, Свет. Гојевац, Тјеш. Старчевић, Јован Дравић, А. Фирт, др. Милорад Недељковић, Н. Ђорђевић, др. Лазар Генчић, инж. Јов. Мисирлић, Петар М. Гребенац, К. Гиновић, Р. Живковић, Ћирил К. Милошевић, Влад. К. Петровић, др. Мића Анић, др. Јуб. Стојановић, Т. Здравковић, М. М. Стојановић, Милош П. Радојловић, Ст. К. Трпковић, Х. М. Ребац, инж. К. Букавац, др. Ћирил Аранђеловић, Јосиф Фрид.

1.

Прочитан је записник прошле седнице, а затим акт Г. Министра Унутрашњих Правила од 13. фебруара 1930. год. IV Бр. 170, којим задржава од извршења одлуке одбора Општине Београдске донесене на седници од 24. јануара тек. год. под 7./О.Бр. 1389 и 1481 о давању концесија за истицање реклама на трамвајима, јер су исте противне закону из разлога што за давање ове концесије нису претходно прописани услови и расписана лицитација.

За овим је записник примљен.

2.

Код тачке саопштења узео је реч г. д-р Букић Пијаде у једном крајем говору велича успомену на пок. д-р Адолфа Кестера, посланика Немачке на нашем Двору, и истиче велики губитак, који је његовом смрћу претрпео наш народ и наша престоница. Одбор устајући јодаје пошту пок. д-р Кестеру, узвицима: Слава му!

Претседник г. Савчић обавештава одбор да се оправдио у име Београда са пок. д-р Кестером и том приликом изјавио да ће једној од Београдских улица дати његово име.

На предлог Суда О.Бр. 4619 Одбор је је ногласно

РЕШИО:

Да се у знак трајног сећања на скоро преминулог пуномоћног министра Немачке републике, д-р Адолфа Кестера, једној од Београдских улица да његово име.

Улица Краља Милутина, од улице Крунске до улице Краља Александра од данас ће се звати улица Д-р Кестера.

3.

Потпредседник г. д-р Стојадиновић обавештава Одбор да је комисија прегледала регулациони план Дедиња па моли Одбор да тако прегледани и предложени регулациони план прими.

За овим је Одбор на предлог Суда О.Бр. 4314

РЕШИО:

Да се усвоји регулациони план Дедиња и околине, као што је изнето у предлогу Техничке Дирекције, а у смислу Закона о атару Општине града Београда од 2. октобра 1929. год.

4.

Код тачке дневног реда — Уговор о преносу репарационог материјала, Потпредседник г. Зајина дао је образложение, а одборник г. Негослав Илић изјавио је да би Општина то требала да врши у својој режији јер би радници дошли до бољих надница, а Општина би прошла јевтиније.

За овим је Одбор на предлог Суда О.Бр. 4460

РЕШИО:

Да усваја комисијски извештај о лицитацији за локални пренос општинске репарационе robe, одржане на дан 15. фебруара 1930. год. и да се уступи:

1. — Превозницима Божидару Милојковићу и Петру Стојковићу из Београда пренос водоводних гвоздених цеви и делова по ценама: за утовар са истоваром по 8.— динара од тоне; за превоз од Шест Топола до општинске Пробирнице по 39.50 динара од тоне; слагање материјала на Пробирници по 7.— динара од тоне.

2. — Превознику Луки Лукићу из Београда пренос керамичких цеви и делова за канализацију, по ценама: за утовар са истоваром по 8.— динара од тоне; превоз од места утовара до слагалишта, које одреди Канализациони Одсек према условима лицитације, по 52.— динара од тоне; слагање на слагалишту по 4.— динара од тоне.

Поменути превозници имају пре склапања уговора поднети протоколације својих радњи за пренос robe.

Овлашћује се Суд да са превозницима склони уговор саобразно условима лицитације и предлогу комисије.

Потребан кредит у суми од 600.000.— динара исплатити привремено до доношења новог буџета за 1930. год.

5.

Код тачке дневнога реда — Осигуравање керамичких цеви против ломљења — Потпредседник г. Зајина обавештава одбор да постоје свега две понуде, и то: Друштва „Шумадије”, које за осигурање тражи 213.210.— динара и Друштва „Југославија”, које за исто осигурање тражи суму од 112.167.— динара.

За овим је Одбор на предлог Суда О.Бр. 4554

РЕШИО:

Да се усвоји понуда Осигуравајућег Друштва „Југославија” о осигурању керамичких цеви у вредности од динара 18.000.000.— против ломљења на путу од Пасаве до Београда, а по премијској стolini 5%, што укупно износи динара 112.167.— Ако би укупна вредност керамичких цеви била већа то ће се прима проценитано повисити.

Овлашћује се Суд да о овом осигурању склони уговор са Осигуравајућим Друштвом „Југославија”.

6.

Код тачке дневнога реда — Предлог нове трошаринске тарифе — Потпредседник г. д-р М. Стојадиновић у име Суда је учинио ову изјаву:

У вези ранијих изјава и дискусија вођених у општинском одбору о трошаринској тарифи, дошла су у јавност до не жељеног изражaja и мишљења појединача, као да је Г. Министар финансија повећавао трошаринске ставове на брашно и намирнице. Услед четачне обавештености појединача, добним делом проузрокована је непотпуношћу самих новинарских извештаја, створена извесна забуна о овом питању.

Како што је утврђено на седницама општинског одбора, предлог за увођење трошарине на брашно није дошао од Г. Министра финансија, него је потекао од Суда и одбора, који су видевши да се умањују приходи услед смањења прихода на алкохол, а немају моментално другог излаза ради покрића увеличаних општинских расхода, сматрали су за потребно да Г. Министру предложе и увођење трошарине на брашно. Г. Министар финансија нити је предложио увођење овога дела тарифе нити је повећао трошаринске ставове на брашно, што Суд овим пред одбором поново констатује. Шта више, Г. Министар финансија је снизио ставове на брашно тако да је скод белог брашна од предложеных 25.— динара спастано на 20.— динара.

Сл. матара за дужност да ово појално пред одбором признате са збогом на пажњу коју дугујемо Г. Министру финансија због његове стапче претпоставости, верујући тако исто да ће та пажња бити указана Оп-

шини и код предстојећег одобравања буџета и нове трошаринске тарифе.

За овим даје обавештење одбору о раду комисије одборника за преглед трошаринске тарифе, која је донела закључак да се предложи одбору да се усвоји предложена трошаринска тарифа и Уредба, пошто она у далеко мањој мери оптерећује народне слојеве него претходна, а при том обезбеђује Општини потребан приход.

Одборник г. Јован Дравић, објашњава због чега је у комисији одвојено мишљење, наглашавајући да би трошаринску тарифу требало дискутовати упоредо са новим буџетом, и да се та тарифа повећа само у онолико, колико је стварна потреба да се буџет уравнитежи.

Одборник г. Негослав Илић такође објашњава због чега је противан увођењу нових намета и истиче да је живот у Београду у 1929. год. према 1924. год. поскупио за 16.6%, да су зараде Београђана, који живе од зараде мање 23%, а да је нова тарифа већа за 15%.

Одборник г. д-р Милорад Недељковић истиче да тарифа мора бити примљена у плenumu одбора, због чега је противан избору нове комисије, пошто чијег прегледа би нова трошаринска тарифа имала бити упућена надзорној власти на одобрење. Тарифу треба примити према предлогу комисије, па кад она буде позната заинтересовани ће подносити представке и те представке можемо дати једној комисији да их проучи, и да поднесе предлог одбору за евентуалну поправку појединачних ставова.

Одборник г. Милован Матић каже да се према овако израђеној тарифи не може унапред знати њен финансијски ефекат као ни да ли одговара потребама потрошача и потребама привреде Београда. Њу би требало из основа проучити и зато би је требало по могућству општампати, како би сваки одборник могао са њом да се упозна.

Одборници г. г. Милан Стојановић и Петар Гребенец предлажу: први, да се тарифа дискутује став по став на 2—3 конференције одбора; други, да се изабере нова комисија од десет одборника, којима одбор треба да да овлаšћење, да се пошаље надзорној власти и да не мора долазити опет пред одбор.

Одборник г. д-р Драгољуб Новаковић предлаже да се ова тарифа прими, а у току од три месеца кад она покаже своје дејство да се у њој измене оно што буде тешко.

Претседник г. Савчић каже да је технички немогуће у целом одбору звршити измене појединачних ставова, јер би онда при сваком смањењу на једној страни требало тражити накнаде на другој. Таквим би се радом изменили принципи на којима је тарифа израђена. Ако ефекат тарифе буде толики, да се појединачни ставови могу смањити, онда ћемо те ставове

смањивати. Али ми морамо имати један ефекат ради буџетирања и финансирања целе Општине, зато је потребно да се предложена тарифа прими.

У овој дискусији учествовали су још г. г. Алберт Фирт, д-р Драгољуб Аранђеловић и Крста Гиновић, па је одбор на предлог Суда О.Бр. 4603

РЕШИО:

Да се у начелу усвоји од стране Суда предложена нова трошаринска тарифа и Уредба, пошто она према комисијском извештају у далеко мањој мери оптерећује народне слојеве него претходна, а у исто време применимо одређених економских начела, фаворизује занате, трговину и индустрију, обезбеђујући при том Општини потребне приходе.

Суд је дужан сазвати конференцију одборника за 24. фебруар те да се тарифа детаљно по ставовима проучи и по том коначно усвоји.

7.

На предлог Суда О.Бр. 3904 Одбор је

РЕШИО:

Да се за потребе Управе Водовода назави по изјлоговљијој цени за целу 1930. год. и то:

1 вагон (10.000 кгр.) амонијачке соде од од Кемичке Творање „Мосте” по ценi од 2.70 динара од 1 кгр.

1 вагон (10.000 кгр.) адонијачке соде од Босанске Солвај Творнице у Лукавцу — Босна, по ценi од 207.50 динара за 100 кгр.

Течни хлор од Босанског Дионичког Друштва за електрику у Јајцу по ценi од 6.50 динара од 1 кгр.

Набавка течног хлора да се набавља у количинама према потреби.

Овај издатак има пасти на терет партије 30/7.

8.

На предлог Суда О.Бр. 4559 Одбор је

РЕШИО:

Да се усвоји извештај комисије за преглед завршног рачуна за 1928. год. и да се према истом тај завршни рачун огласи за тачан и исправан.

Овлашћује се Суд да у границама могућности поступи по примедбама комисије од тач. 1—17.

9.

На предлог Суда О.Бр. 4558 Одбор је

РЕШИО:

Да се усвоји извештај комисије по питању повраћаја улога из Пензионог фонда и да се:

1. — Решење Управе Пензионог Фонда Бр. 73 од 17.VII 1929. год. по предмету трајења повраћаја улога Ђорђа Мартинковића поништи, и да се молиоцу Ђорђу допусти да у смислу става 2. чл. 8. Правилника може и

даље улагати у Пензиони Фонд, ради обезбеђења пензије својој породици.

2. — Решење Управе Пензионог Фонда Бр. 114 од 20. IX. 1929. год. по предмету трајења повраћаја улога Драгутину Раковићу, бив. деговође општинског суда, оснажи, пошто он није био контрактualни чиновник, те према томе нема места примени чл. 6. Правилника.

10. На предлог Суда О.Бр. 3499 Одбор је
РЕШИО:

Да се за потребе Саобраћајног Одјељења Управе Града Београда задржи и на даље зграда масе поч. Николе Николића у Јутовића ул. бр. 13, с тим да закуп траје до 1. маја 1930. год. са месечном киријом од 7.500.— динара и отказом месец дана унапред.

Ово решење важи од 1. јануара 1930. год.

11. На предлог Суда О.Бр. 3182 Одбор је
РЕШИО:

Да одељак Општине Града Београда на Чукарици остане и даље у досадају згради Јубомира Ђорђевића, све док за то буде потреба, са месечном киријом од 1.400.— динара почев од 1. фебруара 1930. године, која се има исплаћавати сваког месеца у напред.

12. На предлог Суда О.Бр. 4556 Одбор је
РЕШИО:

Да се породици проф. Алика, саветника Скадарске Митрополије и бив. Министра Алангића, уступи бесплатно једна већа гробница у 15. парцели на гробљу у Београду.

13. На предлог Суда О.Бр. 4557 Одбор је
РЕШИО:

Да се породици пок. Велимира К. Поповића, пешадијског пуковника у пензији — инвалида, уступи бесплатно једна мала гробница на гробљу у Београду.

14. Код тачке дневнога реда — Уступање израде калдрме на кредит Општем Грађевинском А. Д. — поведа се дискусија у којој су учествовали: г. г. В. Зајина, Благоје Антонијевић, Клементије Букавац, Милован Матић, д-р Милојслав Стојадиновић, д-р Страхимир Милетић, Јован Мисирлић, па је на предлог Суда О.Бр. 4528 Одбор Већином гласова (против г. д-р Драг. Новаковића),
РЕШИО:

Да се у циљу повећања количине радова предвиђене чл. 1. уговора, који је закључен 31. августа 1929. год. између Општине Београдске и Предузеће Опште Грађевинске А. Д. закључи допуна тога уговора под следећим условима:

1. — Да се радови из суме из чл. 1. уговора повећају и то:
 а.) Коловоз од ваљаног асфалта за 52.000 м²
 б.) Коловоз од ситних коцака за 20.000 м²
 в.) асфалтни тротоари за 52.000 м²
 г.) Водоводни радови за 1.300.000 дин.
 д.) Канализациони радови за 1.900.000 „
 ћ.) Финансирање набавке ивиč-њака и ситне коцаке за 4.000.000 „
 с тим да вредност свих ових радова под а., б., в., г., и д. не пређе суму од 27.000.000.— динара укључио припадајући интерес, тако да вредност радова по уговору од 31. августа 1929. год. заједно са овом допуном не пређе суму од 45,0 + 27,0 = 72,0 милиона динара.

2. — Да општина Београдска исплати Предузећу Опште Грађевинском А. Д. бонове или менице сходно чл. 9. уговора тако да 31. децембра 1932. год. плаћа 7.000.000,— динара плус припадајући интерес, тако да до тога рока буде исплаћено по првобитном уговору цела сума од 45.000.000,— динара у коју је суму ушао и интерес до тога рока. За вишак вредности радова по допуну уговора у суми од 27.000.000.— динара издавање Општина Београдска Општем Грађевинском А. Д. бонове или менице, који ће бити плативи и то: прва рата у суми од 6.000.000,— динара плус припадајући интерес 15. септембра 1933. год., друга рата у суми од 6.000.000,— динара плус припадајући интерес 21. децембра 1933. год., трећа рата у суми од 6.000.000,— динара плус припадајући интерес 15. септембра 1934. год., а остатак потраживања по боновима или меницама са интересом 31. децембра 1934. год.

3. — Да је Предузеће Опште Грађевинско А. Д. дужно овај продужени програм извршити до краја 1931. године, и да ће му Општина тога ради предавати у израду сваког радног месеца бар 10.000 м² коловоза место 8.000 м² колико је чл. 5. уговора предвиђено.

4. — Да је Општина власна издате бонове или менице платити и пре рокова предвиђених у тач. 2. овог решења, у ком ће се случају одбити Општем Грађевинском А. Д. интерес урачунат у бонове или менице за време за које је бон или меница раније исплаћена.

5. — Да се поред улица из програма по одлуци одбора А.Бр. 20259 од 13. септембра 1929. год. калдрмишу још и следеће улице:

1. Цара Лазара од Краља Петра до Вука Каракића
2. Трговачка Ки. Михајлове Цара Лазара
3. Ускокава Ки. Михајлове Цара Лазара
4. Цара Уроша Ки. Михајлове Узун Миркове
5. Јадранска Ки. Михајлове Обилић, Венча
6. Рајићева Грачаничке Узун Миркове
7. Космајска Сремске Поп Лукине
8. Симићева Космајске Велике
9. Кондитарска Космајске Битољске
10. Битољска Таксимске Владетине
11. Душанова Ки. Ђубиће Четињске
12. Видличка Цетињске Таксимске
13. Ратарска Таксимске Александрове
14. Раденчица Новосадске Видинске
15. Мајке Јевросиме Таксимске Кондине

16. Делиградска Немањине Мил. Почека
 17. Југ. Богданова Зеленог Венча Босанске
 18. Црногорска Босанске Каћарђеве
 19. Бранкова Зеленог Венча Поп Лукине
 20. Босанска Балканске Црногорске

6. — Да за ову допуну уговора у осталом важе све одредбе уговора од 31. августа 1929. године.

7. — Да Суд Општине закључи допуну уговора према овом решењу одбора.

15.

На предлог Суда О.Бр. 4601 Одбор је
РЕШИО:

Да се за утврђивање услова под којима би се могло уступити општинско земљиште на углу старе Тетовске и Босанске улице Удружењу Југословенских Инжењера — Секцији Београд — за изградњу дома изабере једна комисија одборника у коју ће да уђу г. г.: Драгиша Матејић, Петар Гребенац, д-р Букић Пијаде.

Комисија ће поднети Суду свој извештај.

16.

Код тачке дневнога реда — Уступање земљишта Удружењу Јужно-Србијанаца — истакао је потребе одборник г. Ставра Триковић, због којих треба уступити потребно земљиште за подизање дома у коме би Јужно-Србијани који долазе у Београд ради пе чалбе нашли моралне и материјалне потребе.

За овим је Одбор на предлог Суда О.Бр. 4604

РЕШИО:

Да се Друштву Јужно-Србијанаца уступи општинско земљиште у Млетачкој улици у површини око 1.200 м² на уживаше за 25 година под овим условима:

1. — Друштво је дужно да на томе земљишту отпочне подизање зграде најдаље у року од године дана, па од тада за годину дана да заврши грађење; не учини ли се ништа у томе року Општина ће са тим земљиштем даље располагати. Зграда мора одговарати намењеном циљу означеном у правилима друштвеним и његовој молби. План зграде поред Грађевинског Одбора поднеће се на одобрење и Општинском Суду.

2. — Друштво ће почети уживаше дато му земљиште од дана када удари темеље грађевини и исту доврши па све до горњег рока, док зграда коју подигне служи хуманим циљевима друштва. Друштво је власно да повећава грађевину или подиже нову, која не сме бити мања од првобитне. Општина има право да контролише употребу зграде на наведени циљ.

3. — Друштво може земљиште задужити само код Државне Хипотекарне Банке или Општинске Штедионице чају ће интабулацију Општина одобрити тек кад зграда буде подигнута. Никакво друго задужење Општина неће одобрити.

4. — У случају да друштво ликвидира или да престане дотичну грађевину употребљавати на наведени циљ, Општина ће е претузети у својину без икакве накнаде, но Општина може исту дати каквом друштву кое би се образовало са истим циљем.

5. — Ако се према плану грађевине показа да је земљиште веће но што је потребно, Општина задржава право да тај вишак уступи каквој другој хуманој установи.

6. — Порез на земљиште, ако га буде, плаћаје Општина. Ако друштво не би уредно отплаћивало дуг и одговарало осталим обавезама, Општина је власна да грађевину делимице или у целини предузме и да обезбеди правилну исплату обавеза.

7. — По истеку горњег рока право уживања продужи се и даље ако дотична установа буде на савременој висини, о чему ће тадаји Општински одбор решавати. Ако право уживања не буде продужено, земљиште припада Општини, која ће примити и још не исплаћене дугове код Државне Хипотекарне Банке односно Општинске Штедионице.

8. — Друштво ће за уступљено му земљиште плаћати годишњу закупину у износу од 100 динара тако, да је дужно ту суму положити у првој половини дотичне године.

17. На предлог Суда О.Бр. 4553 Одбор је
РЕШИО:

Да се проучавање молби за помиловање и доношење одлука по њима изабре једна комисија одборника, у коју Суд предлаже г. г.: д-р Мићу Анићу, Шемаја де Маја и Петра Гребенца.

Овлашћује се Суд да донете одлуке ове комисије достави Министарству Правде.

18. На предлог Суда О.Бр. 3301 Одбор је
РЕШИО:

Да се Милану Станојевићу, бив. раднику Управе Водовода одреди стална помоћ од 700.— динара месечно, рачунајући, од 5. октобра 1929. год. Овај издатак има пасти на терет буџетских партија и позиција предвиђених за издавање помоћи.

19. На предлог Суда О.Бр. 4602 Одбор је
РЕШИО:

Да се изабре једна комисија одборника, која ће заједно са Судом проучити питање неисплатених рачуна, као и да ли исте треба исплатити Друштву А. Е. Г: и осталима, за материјал каблове набављене за потребе Дирекције Трамваја и Осветљења у годинама 1925., 26., 27. и 28., за које набавке не постоје решења Суда.

У ову комисију да уђу одборници г. г.: Петар Гребенац, Ђура Бајловић, д-р Стра

шимир Милетић, Јован Мисирлић и д-р Мића Анић.

Комисија ће по свршеном раду поднети свој извештај.

20.

Код тачке дневнога реда — Закуп локала на Цветном Тргу — развила се дискусија у којој су учествовали г. г.: Крста Гиновић, д-р М. Стојадиновић, Алберт Фирт, па је на предлог Суда О.Бр. 4555 Одбор

РЕШИО:

Да се изабре једна комисија одборника, која ће проучити питање о закупним ценама локала на свима грађевинама, као и у оште питање о пијацама, о чему ће поднети Суду и Одбору свој извештај и предлог. У ову комисију да уђу одборници: г. г. Петар Гребенац, д-р Лазар Генчић, Триша Јовановић, Јован Мисирлић, Крста Гиновић и Благоје Антонијевић.

21.

На предлог Суда О.Бр. 4679 Одбор је

РЕШИО:

1. — Да се усвоји предложена измена генералног плана продужења Франкопанове улице, с тим да ново просечена улица на томе месту буде широка 19 метара.

2. — Да се увези са овом изменом регулације затвори пројектовани Булевар Св. Марка, предвиђен генералним планом у ширини од 50 метара.

3. — Да се допусти изградња новог храма Св. Марка на месту у пресеку осовина Косовске и Франкопанове улице, а према линији означенеја плавом бојом у приложеном плану.

4. — Да је Црква Св. Марка дужна бесплатно уступити Општини цео појас свога земљишта из Таковске улице, која се према генералном плану од 14.90 метара проширује на 22 метара.

22.

На предлог Суда О.Бр. 4168 Одбор је

РЕШИО:

Да се усвоји парцеларни план земљишта уступљеног Задрузи Државних и Самоуправних Службеника на месту више вождовачке Школе а између Павине улице и новог Авала ског друма, као и да се одобри регулациони план тога земљишта израђен од стране Техничке Дирекције у погледу повучених саобраћајних улица и извршени парцелације, с тим да се изградња има вршити по Грађевинским прописима са положајем зграда као што се предвиђа у парцеларном плану. При изградњи имају се све пројектоване улице планирати и оспособити са правилно подизање зграда.

23.

На предлог Суда О.Бр. 4650 Одбор је

РЕШИО:

Да се дозволи парцелисање имања на

штинске службе, коју су до сада у Општини Београдској вршили, без права на отпушнину.

Ово решење на потпис саопштити г. Јефтићу и т. Станковићу.

Решено у Суду Општине Града Београда на дан 2. априла 1930. год. у Београду.

Претседник
Београдске Општине
М. Савчић,
Потпредседници:
Д-р **М. Стојадиновић**
Вој. Зајина

РОК ЗА ПЛАЋАЊЕ СТРУЈЕ

„Извештавају се претплатници да су сви обрачуни за месец јануар и фебруар 1930. године испослати, и да је крајни рок за плаћање 15. април т. г., после овог рока струја ће се укидати без икакве друге опомене.

Ко од претплатника није добио извештај може се обратити Благајни за наплату позивајући се само на број рачуна.

Претплатници који имају какву рекламију имају поднети претплатнички картон, којима је испослат, претплатници који мењају стан поред претплатничког картона подносе и полицијску пријаву за нов стан иначе се пријава неће примити.

Нови претплатници који нису раније били претплатници у Београду подносе само полицијску пријаву и плаћају прикључак и депозит у целости“.

Из Дирекције Трамваја и Осветлења Бр. 6845/30.

ОПОМЕНА ГРАЂАНСТВА О ПРЕГЛЕДУ ШАХТОВА КАНАЛСКИХ И ВОДОВОДНИХ

Суд Општине Града Београда скреће пажњу грађанству, да извесна сумњива лица врше преглед шахтова каналских и водоводних и наплаћују извесне таксе за преглед, уписујући исте оловком у књижице водоводне.

Како се све таксе плаћају искључиво ћа благајни Општине Београдске — Узун Миркова ул. бр. 1. треба ова лица одмах доставити полицији.

ПРЕТПЛТИЦИМА ЕЛЕКТРИЧНОГ ОСВЕТЛЕЊА

Учествали су случајеви да поједини претплатници не дозвољавају органима Отсека за претплату отварање сандуцића за струјомере, ради прегледа контроле исправности истих, већ стварају тешкоће и чак приморавају службенике да се обраћају за интервенцију полиције.

Да се то у будуће не би дешавало, Дирекција ставља до знања претплатницима, да су дужни у свако доба дана дозволити органима Отсека за претплату, отварање ормана за струјомере и преглед и контролу истих.

Претплатницима који буду спречавали легитимисане службенике у вршењу своје дужности, биће одмах струја укинута.

Из Дирекције Трамваја и Осветлења Бр. 6845/30.

СПИСАК

ОДОБРЕНИХ ПЛНОВА ЗИДАЊА ОД 13. ФЕБРУАРА ДО 11. МАРТА 1930. ГОД.

ПРЕЗИМЕ И ИМЕ СОПСТВЕНИКА	Улица и број имања	ИМЕ И ПРЕЗИМЕ ПРОЈЕКТАНТА	Каква је зграда	Примедба
Мојсиловић Мојсило	угао Страх. Бана и Цара Уроша	Секулић Милан		препр. и дозић.
Dr. Милошевић Миливоје	Макензијева 30	Грањић Дујам		преправке
Dr. Кујунџић Зора Љ.	Ратарска 5	Дингарац Душан		
Јанковић Милева	Смиљанићева 11	Дингарац Душан		
Dr. Перић Нинка Стаменка	Нова-Топчид. Брдо	Влаисављевић Никола		
Пешић Милан	Дубљанска 151	Ђорђевић Ђорђе		
Бауер Шандор	Сарајевска 16	Нахман Марсел		
Поповић Љубиша	Дубљанска 75	Костић Вој.		
Ing. Антић Милош	Престолонаслед. 45	Ing. Антић Милош		
Фројнд Александар	Гробљанска 43	Пајовић Жарко		
Стојиљковић Јован	Бистричка 22	Матејић Никола		
Dr. Марковић Влада	Кр. Александра 44	Јанковић Алекс.		
Турин Антон	Златиборска 54	Фрања Урбан		
Петровић Љубисав	Катанићева 12	Јан Дубови		
Јованић Милосав	Балканска 31	Сташевски Валерије		
Шутић Божидар	Далматинска 8-10			
Ing. Поповић Серафим	Кнез Милетина 17	Поповић Серафим		
Петровић Љубисав	Проте Матеје 13	Поповић Божидар		
Миловановић Васа	Захумска 31	Матејић Никола		
Пешић Андра	Ситничка 39а	Дингарац Душан		
Лисичић Никифор	Корушка 4	Шићански Драг.		
Стојановић Коста	Захумска 66	Дингарац Душан		
Ing. Рајичковић Никола	Битољска 39	Несторовић Богдан		
Поповић Стеван	Југ Богданова 1	Петровић Јордан		
Хајман Маргита	Крунска 67	Илкић Павле		
Срдоч Александар	Молерова 49	Палигорић Симче		
Ичелић Чедомир	Грчића Милена и Тодора од Сталаћа	Јовановић Милутин		
Манчић Милосав и Јован	Скадарска 59-61	Живадиновић Бож.		
Ђуровић Драга	Хаци Ђерина 6	Јовановић Милутин		
Срећковић Даница	Соколска 7	Фрања Урбан		
Милутиновић Софија	Војв. Драгомира 3	Петровић Слободан		
Митровић Чедомир	Мутапова 26	Ђурић Бранко		
Ing. Ђурић Здравко	Дубровачка 150	Ђурић Здравко		

Из Одсека Контроле Зидања

СЛУЖБЕНИ ОГЛАСИ

О Г Л А С

Лицитација за штампање завршних рачуна

Дирекција Трамваја и Осветлења у Београду, расписује прву оферталну лицитацију за штампање по 100 комада завршних рачуна за године: 1926., 1927. и 1928., на дан 14. априла 1930. године, у 11 часова пре подне у Дирекцији.

Понуђачи су дужни на дан лицитације, а најдаље до 10 часова пре подне, положити на Благајни Дирекције Т. и О. кауцију од 15.000.— динара у готовом новцу, државним хартијама од вредности или у гарантном писму какве веће Банке, које мора бити регистровано у Министарству Финансија.

Понуђачи су дужни на дан лицитације, а најдаље до 10 часова пре подне, положити на Благајници Дирекције Т. и О. кауцију у 2.000.— динара у готовом новцу, државним хартијама од вредности или у гарантном писму какве веће Банке, које мора бити регистровано у Министарству Финансија.

Понуде ће се предавати у запечатијеним завојима у канцеларији Пом. Директора, најдаље до 11 часова пре подне на дан лицитације, са назнаком: „Понуде за замену 15.000 кгр. старе бакарне жице и ужета, за Д. Т. О.“

Преглед материјала и ближа обавештења могу се добити сваког радног дана у Економату Дирекције Трамваја и Осветлења.

Из Економата Дирекције Трамваја и Осветлења ДБр. 5905. од 3. априла 1930. године у Београду.

О Г Л А С

II офертална лицитација за израду канализације у сливу Мокролушкија и Чубурског потока

На основу решења Суда Општине Београдске ТДБр. 6699/30. год. расписује се на дан 25. априла о. г.

II офертална лицитација
за израду канализације у сливу Мокролушкија и Чубурског потока.

Услове и обрасце за понуду лицијанти добијају у Канализационом Одсеку по цени од 100.— динара, а планови се могу разгледати радним данима пре подне.

Кауција за овај посао износи динара 1.600.000.— и прима се на Главној Благајни све до дана лицитације, када ће се у 11 часова приступити отварању оферата у Канцеларији Канализационог Одсека — Југовића ул. бр. 1/II.

О Г Л А С

Лицитација за замену 15.000 кгр. старе бакарне жице и ужета, новом бакарном жицом

Дирекција Трамваја и Осветлења у Београду, расписује прву оферталну лицитацију за замену 15.000 кгр. старе бакарне жице и ужета, за нову бакарну жицу, на дан 16. априла 1930. године, у 11 часова пре подне, у Дирекцији.

О Г Л А С

Оглас за истицање реклами у трамвајима

Дирекција Трамваја и Осветлења издаће путем понуда истицање реклами у унутрашњости трамваја као и на бочним странама крова прикључних кола.

Исто тако издаће се под закуп израда и монтажа рукодржа — држалица чија ће слободна површина служити за истицање реклами.

Скице и ближи услови са објашњењем добиће се у Саобраћајном Одјељењу Дирекције Трамваја и Осветлења сваки дан од 10—12 часова пре подне.

Рок предаје понуда 16. април до 10 часова пре подне.

Из Дирекције Трамваја и Осветлења ДБр. 7201 од 2. априла 1930. године, у Београду.

О Г Л А С

Лицитација за зидање зграде завода за стерилизацију млека и дечји диспансер

Техничка Дирекција Општине Београдске одржаће на дан 15. маја 1930. год. у 11 часова пре подне у канцеларији Архитектонског Одсека (угао Југовића ул. бр. 1 и Књег. Љубице — нова зграда Техничке Дирекције III спрат) I. оферталну лицитацију за зидање зграде „Завода за стерилизацију млека и дечјег диспансера“ у Ломиној ул. бр. 17.

Општи услови и остала погодбена документа могу се прегледати сваког радног дана у канцеларији Архитект. Одсека. Предмер, опис радова и планови могу се добити по цени 100.— дин. један комплет.

Предузимачи су дужни собом донети: доказе о испуњењу чл. 87. Закона о Држ. Рачуновод. и уверење о плаћеној порези за прошло тромесечје.

Из канцеларије Техничке Дирекције Општине Београдске ОБр. 7930 од 8. априла 1930. год.

Власник: Општина Београдска. — Уредник: Слободан Видаковић, референт за штампу О. Г. Б., Немањина ул. бр. 23

О Г Л А С

Оглас за израду разних водоводних постројења у Београду

На дан 24. априла 1930. год. одржаће се у канцеларији Управе Водовода — Југовићева ул. 1

I офертална лицитација

за израду разних водоводних постројења у Београду.

Кауција од 500.000.— динара пољаже се на Главној Благајни Суда Општине Београдске према прописима услова за лицитацију све до уочи дана лицитације.

Отварање понуда извршиће се на дан лицитације у 11 час. пре подне.

Формулар понуде за ову лицитацију и услови добијају се у канцеларији Управе Водовода по цени од 50.— динара.

Из Техничке Дирекције Општине Града Београда ТДБр. 5868/30 од 28. марта 1930. год.

ОГЛАС ТРГОВАЧКОГ СУДА О УНИШТАЈУЧЕКА ВАЉЕВСКЕ ШТЕДИОНИЦЕ

Вагнер Стеван, адв. овд., пуномоћник Ваљевске Штедионице из Ваљева актом својим од 11-II-1930. год. молио је овај суд да огласи за уништен чек следеће садржине:

Бр. 32627/8279

Salonique de huit Janvier 1930.

Banque Franco-Serbe

Belgrade

Payer contre ce cheque par le debit de contre avoir a l'ordre de M. Kyratsides et Patrikellis au porteur la somme de vingt sing mille dinars. Din. 25.000.—

Banque Franco-Serbe

Agence de Salonique

Kyratsides et Patrikellis

Salonique

На основу § 90. менинчног закона и § 23. зак. о чек. Београдски Првостепени Трговачки Суд поизда сваког јнота у чијим се рукама горњи чек поступаје у року од 60 дана од дана излaska отаса. I. „Службеним Новинама“ II. „Општинским Новинама“ покаже иначе не га јуде по протеку двога рока огласити за уништен.

Од Првостепеног Београдског Трговачког Суда 28-II-1930. год. Бр. 104/30.

Културно наслеђе Србије

ВАСКРС!

ПРИПРАВИТЕ
ВАШИМ
ГОСТИМА

„ДОБАР ПРИЈЕМ“!

**Ваша пријемна станица мора да је за пра-
знике у најбољем реду!**

Лепу прославу празника може да Вам поквари Ваш радио апарат, ако цеви нису исправне. Најчешће затаје цеви управо за време каквог лепог програма, а по несрећи су онда још и све радње затворене.

Приправите Вашим гостима срдачан дочек и забављајте их добром радио репродукцијом. Ви се морате молити поузданти у Ваш пријемник.

Philips-ове „Miniwatt“ цеви дају јасан и снажан пријем, а што је главно... поуздане су.

Свака цев Philips-ова „Miniwatt“, а као крајна цев Philips-ова pentoda!

PHILIPS

**STANDARD OIL COMPANY
OF JUGOSLAVIJA**

БЕОГРАД

Палата Академије Наука
Телеграми: SOCONY
Тел.: 2-36, 8-50, 38-22

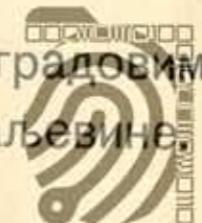

ЗАГРЕБ

Кумичићева ул. бр. 5
Телеграми: SOCONY
Телефони: 46-51, 46-52

ИМА НА СТОВАРИШТУ: све врсте
Машинска Уља, све врсте Ауто Уља,
све врсте Уља за разне Дизел Моторе,
све врсте Цилиндерског Уља за Заси-
ћену и Прегрејану пару, Динамо Уље,
Трансформаторско Уље, Компресор Уље,
Турбинско Уље, Парафин Американског
порекла

Заступништва у свима градовима и ве-
ћим местима Краљевине
Културно
наслеђе
Србије

РУДНИК „РТАЊ“

БРАТЬЕ МИНХ
БОЉЕВАЦ

ЦЕНТРАЛА: БЕОГРАД, ТОПЛИЧИН ВЕНАЦ БР. 4

ИНДУСТРИЈСКИ УГАЉ за ложење парних котлова од преко 6000 калорија.

КОВАЧКИ УГАЉ за све врсте ковачких радова од преко 7000 калорија.

БРИНЕТ у комадима од $\frac{1}{2}$ кгр. за све парне котлове, централно грејање као и пећи.

УСЛОВЕ ДАЈЕ У БЕОГРАДУ.
ТОПЛИЧИН ВЕНАЦ БР. 4.

2-5

НАЈБОЉИ фирмас и боје.
НАЈБОЉИ лакови и емајл.
НАЈБОЉЕ боје за живопис и четке.
НАЈБОЉА масти за паркете, фарбане патосе и освежавање мебла.

ПАРКЕТИН

НАЈБОЉИ зејтин противу прашине.

ПЕРИНА

НАЈБОЉЕ сретство за чишћење одела.

НЕЦЕТИН

НАЈБОЉЕ сретство за уништавање стеница, мува и осталих инсеката.

ТУГОКЕ

добија се најјефтије у трговини боја и хем. производа

НЕДЕЉКА К. САВИЋА

Тел. 40-34 БЕОГРАД Коларчева 5

ТЕХНИЧКИ БИРО
И И Ж И Н Ј Е Р И
ВАСИЛИЈЕ БИКАР И ДРУГ
Ресавска 59 БЕОГРАД Тел. 6-73

Израђују све врсте планова и извршују грађевине на суву и води. Испорука каменог материјала сваке врсте.

Гранита и кречњака у неограниченим количинама.

„LABOR“

ЗАВОД ЗА НАУКУ И ТЕХНИКУ
БЕОГРАД

Краља Милана 66 Телефон № 36-73

Пређе Знанствени Завод Д-ра Бреслера А. Д.

Стално на сноваришту комплетне уређаје за лекарске амбуланте, болнице, санаторије и хемијско бактериолошке лабораторије.

Велики избор хируршких инструмената, свих потреба за електро-медицину, негу болесника, као и свих прибора за лабораторије и апарат за истраживање млека.

Модерно млекарство

ДРАГОЉУБА ОБРАДОВИЋА
дипл. agr.

Предузеће за промет с млеком и млечним производима на велико и мало. Располаже с најмодерније уређеним постројењима за пастеризовање, хлађење и у опште сваку прераду млека у властитим збуриим станицама у Срему и Бачкој. Лиферује из прве руке, гарантујући за најбољи квалитет: млеко, бутер, јогурт, кисело млеко, обрст, мицерам ит.д.

Продавнице у Београду: улица Краља Милана 75, Дворска 14, Обилићев Венац 34, Макензијева 38. — Телефон: 31-69 и 44-53.

Опште Грађевинско А. Д.

Израђује улице и путеве по свима модерним системима.

Пројектује и израђује све остале радове грађев. струке

ФАБРИКЕ АСФАЛТА: у Београду, Царинска ул. бр. 59а.
Телефон 57-43

у Земуну, Привозна Цеста.
Телефон 96.

МАЈДАН ГРАНИТА: у Брњици код Голупца на Дунаву.

Канцеларија Дирекције:

Улица Краља Петра 60.

Телефони Дирекције: бр. 54-08 и 61-11

Општинска Штедионица

Угао Васине и Добрачине улице број 1

Рад отпочео 1. октобра 1929.

Капитал 30,000.000-- Динара

Даје зајмове **свима грађанима** града Београда по **ЕСКОНТУ И НА ЗАЛОГЕ** разних хартија од вредности и драгоцености под најповољнијим условима.

Прима **улоге на штедњу** и плаћа најповољнију камату.

Обавља и све остале **банкарске послове** осим спекулативних.

Ово је новчани завод **свих грађана** града Београда.

Београђани, улажите вашу уштеду у овај **свој повремени** користите се њиме.

**За улоге на штедњу гарантује БЕОГРАДСКИ КУЛПУРНО
Штедионица је потпуно самостална и независна наслеђеа.**

Врши, исплате и наплате као и све остале банкарске послове **Србије** Србије.

Акционарско Друштво пређе Шкодина Фабрика у плзњу

ГЕНЕРАЛНА И КОМЕРЦИЈАЛНА ДИРЕКЦИЈА У ПРАГУ

ЗАСТУПНИШТВО У ЈУГОСЛАВИЈИ:

БЕОГРАД

КНЕЗ МИХАЈЛОВ ВЕНАЦ БРОЈ 13.

Брзојав „Шкода“, Београд.

Телефон број 5-78

Израђује и добавља:

КОМПЛЕТНА ПОСТРОЈЕЊА ЗА РУДНИКЕ, ШЕЂЕРАНЕ, ПИВАРЕ, КЛАНИЦЕ, ЕЛЕКТРИЧНЕ ЦЕНТРАЛИ, ЛОКОМОТИВЕ, ЧЕЛИЧНЕ ПРОИЗВОДЕ, УСПИЊАЧЕ, ДИЗАЛИЦЕ, ПАРНЕ ТУРБИНЕ, ВОДЕНЕ ТУРБИНЕ, ПАРНЕ МАШИНЕ, ПАРНЕ КОТЛОВЕ, ДИЗЕЛОВЕ МОТОРЕ, КОМПРЕСОРЕ, ПУМПЕ, ТЕРЕТНЕ И ЛУКСУЗНЕ АУТОМОБИЛЕ, ТРАКТОРЕ, СЕПАРАТОРЕ, ДИНАМО-МАШИНЕ И ЕЛЕКТРИЧНЕ МОТОРЕ, ТРАНСФОРМАТОРЕ И ЕЛЕКТРИЧНЕ АПАРАТЕ, АРОПЛАНЕ, СВЕ ВРСТЕ ЖЕЛЕЗНИХ КОНСТРУКЦИЈА, КАБЛОВЕ и т. д.

Израђује све пројекте и шаље на захтев своје
стручне инжењере

Шкода — Аутомобили.

Културно
наслеђе
Србије